Supracoperta și coperta de *Petre Vulcănescu*

ARGHEZI, S. XIV
401

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

14

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI Nr. 6834

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

TABLETE
DIN
ȚARA DE KUTY

Lui François Rabelais

FOSTUL CUVÎNT ÎNNAINTE, LA EDIȚIA ÎNTÎIA

S-a putut citi în ziare textual că prezentele pagini, sorocite unei apariții primăvăratice, n-au fost puse în circulație la timp din pricina cenzurii.

Omul obișnuit să gîndească slobod, așează propoziția într-altfel. Dacă ar fi fost supusă examenului cenzurii, cartea de față nu ar fi fost cuvînt să fie oprită, dar s-ar fi recunoscut drepturi artistice unei noi autorități literare, ceea ce nu s-a întîmplat.

Autorul se folosește de spațiul pe care i l-a lăsat aci gol imprimeria, ca să facă o declarație de principiu cititorului: că n-a urmărit să realizeze nici logică, nici succesiune, ci o simplă carte de buzunar și ghiozdan, citibilă oricum, începută oriședeunde, fără final și putînd sfîrși acolo unde vrea cititorul să-i puie o zăloagă, să o abandoneze sau să o arunce.

T. A.

1935

ÎN AVION

1 Mulțumită avionului, explorările au ajuns lesnicioase, și dacă aerul sau motorul nu te trădează, carbonizat într-o pustietate sau pierdut într-o mare, ești sigur de o călătorie plăcută. Înnainte ca să-și facă trupul ușor, aviatorul trebuie să-și ușureze sufletul, obișnuindu-și-l cu viața de fluture și cu pieirea instantanee.

Echipați cu tot ce trebuiește, ne-am construit costume de piele cu blana pe dos, ne-am strîns capul bine în cîte o căiță din același material, am pus în cojoace potrivit croite toate labele noastre patru.

Plecarea mea s-a petrecut fără voie, într-o absență totală a personalității. Cei doi prieteni ai mei aviatori, Mnir și Kuic, m-au scos dintr-un local către ziuă, mai mult absent, cum zisei, decît de față, și m-au dus acasă la ei, în camerile de la periferie ale unui aerodrom. Hangarele, puse la rînd, mi-au lăsat o impresie de broaște-țestoase uriașe, ieșite din mlaștinile unei țări de început de lume, ca să miroasă orizontul. Un ochi electric li se dilata pe nas. Am dormit ca o brută, aruncat pe mușamale, pînă pe la patru după-amiază, cînd mi se întoarse memoria dispărută. Vrui să fug pe fereastră și să mă duc să-mi sărut familia, pe care nu o mai văzusem de patru zile, decînd dura ceea ce fusese o masă colegială. Kuic mă prinse de picior.

— Stai, laşule! zise. Peste şapte minute decolăm. Îmbrăcaţi-l! porunci Kuic ajutoarelor.

— De ce «laşule»? am întrebat jignit. Pot să-ţi afirm că nu mi-e frică de nimic! adăogai cu o bărbăţie orgolioasă. Dar, mărturisesc, şi cu un sentiment, care aş fi preferat să fie numit sfiială şi blîndeţe, dacă nu-mi era, într-adevăr, nu frică ci groază, şi dacă n-aş fi tremurat ca varga.

— Nu vezi cum dîrdîi, imbecilule! zise Kuic.

— Eu? întrebai dezarticulat, în plină lună de vară, de o rapiditate de mişcări şi de o precipitare a maxilarului, pe care nu le puteam stăpîni.

— Nu-l mai luăm cu noi, hotărî Mnir. Te pomeneşti că ne face o boroboaţă pe sus şi ne cere să-l azvîrlim din avion.

— Nu pe-permit! protestai clănţănind. Me-me-merg cu-cu voi. Sssînt ho-tărît!

De fapt, soluţia lui Mnir mă interesa; îmi venea să plîng şi mi-era ruşine. Îmi aduceam aminte zîmbetul fetiţei mele, figura ei puţintel cîrnă şi cărămizie, cu mărgica ochilor neagră, şi voiam să o iau în braţe, încă o dată, înnainte de a muri în talazele oceanului, otrăvit cu azur şi apă amară şi devorat de rechini. Dar Demonul trufiei, care a caracterizat întodeauna pe fricoşi, se instalase în paiele sufletului meu şi, viteaz prin imitaţie, devenii în tărbaca evenimentelor un erou. Cît era de lamentabil eroismul meu, ştia numai conştiinţa.

— Gata?

— Gata!

Nici nu mă spălasem pe ochi, şi zburam la trei sute metri înnălţime. Ca să fie mai mari, metrii mi se păreau pătraţi şi cubi.

Deocamdată, simţii nevoia să mă uit la ceas.

— Nu ştiu unde mi-e ceasornicul, zisei către Mnir şi Kuic.

Primul se uita în hartă, şi cel de-al doilea era la volan.

— Ai uitat că l-ai dat chelnerului cadou?

— Ar fi trebuit să fiu beat, zisei cu accent; n-am această slăbiciune.

— Turtă! zise Mnir, apucat de un hohot de rîs. Îl ţineai pe chelner de gît şi-l pupai în urechi.

Mnir se aplecă să scuipe de scîrbă, deasupra planetei, care se mişca subt noi ca nişte cărţi de joc. Aparatul se lăsa ca o luntre pe stînga.

— Ai sictir! zise Kuic. Puteai să-ţi înghiţi scuipatul, gîndindu-te la gălbenuşul din urechea chelnerului, şi să nu ne dai peste cap. Nu mă face! că mă pui pe acrobaţie şi vărsaţi maţele din voi.

— Lasă-l, mă, în pace, zise Mnir. Nu ştii că e nebun? Din trei spirale e-n stare să ne dea gata pe amîndoi şi pe el.

Tocmai trecea o biserică pe dedesubtul nostru, ca o capră. Un popă ne făcea bezele voluminoase.

— Dar am scăzut la o sută douăzeci de metri! strigai. A crescut popa.

— Ţine-ţi fleoanca! zise Kuic, că te las pe clopotniţă.

Şi deodată ne ridicarăm vertical, ca o săgeată, pînă-ntr-un nor.

— Nici aşa! zisei. Ia-o mai domol.

— Ca să te învăţ minte! zise Kuic.

Kuic sîsîia o melodie de jazz, rămasă de la banchet.

— Ştii la ce mă gîndesc? zise Kuic. La putoarea aia de cioară înnaltă cu ochii verzi. Mă ruga s-o luăm cu noi, s-o facem vulturoaică.

— Mai era un loc lîngă mine, zise Mnir... Mă, un lucru aş vrea să mai încerc în avion...

— E porc! zisei.

— De, ştiu eu? răspunse Kuic, pilot profesional.

Cred că ajunsesem foarte palid. Pierdusem echilibrul interior dintrodată, la o nouă clătinare

mai bruscă, și mi se umplu gura de-o amăreală acră.

— Dă-i drumul jos, n-o mai economisi, îmi comandă Kuic.

Și dădui drumul ca unui conținut de ceașcă de ceai.

— Aerul spală, zise Kuic. Pînă jos nu mai rămîne nimic. Ca și din pasageri...

ÎN VĂZDUH

2 Ne aflam la șase sute de kilometri de centrul de aviație, de unde plecasem. Kuic zise:

— Citește ceva, ca să mai treacă timpul.

— N-am luat nicio carte cu mine, răspunsei.

— Recitează, idiotule! din memorie.

Uitasem tot ce știam și mă gîndeam numai la fetița mea, care se putea spune că nu mai avea tată, cu un accent cu atît mai tragic, cu cît încă nici nu-l pierduse. Mă căznii să-mi aduc aminte cîte ceva: un vers pe ici-colo, fără sens, fără legătură. Mă obsedau totuș niște îngînări din copilărie, pe care nu cutezam să le pronunț și a cărora revenire subită nu mi-o puteam explica, în altitudine, decît printr-o diminuare a insului pînă la ceea ce fusese în copilărie. Și ziceam mintal, după motor: « Ala, bala, portocala... Ala, bala... portoca-la... Cioca, boc... »

— Ce-ai zis? întrebă Kuic auzind « boc », rostit involuntar, tare.

— Am zis: Ala, bala, portocala...

— Pitak s-a tîmpit în cer detot, zise Mnir către Kuic. Cînd s-o da jos la Asfadur, o să ceară biberon.

— Era tîmpit decînd se găsea pe sol, răspunse Mnir.

— Ieftin! împlinii eu. Orice nătărău e în stare să facă o glumă atît de proastă.

Kuic lăsă avionul să alunece pe vîrf, perpendicular la pămînt, şi, după ce-mi trase o spaimă, se ridică din nou.

— Nu face prostii! zisei. Dacă nu ţi-e milă de zănateca ta tinereţe, adăogai cu gravitate, eşti obligat să te gîndeşti la copiii mei. . .

— Cînd e vorba de pielea lui, îşi citează copiii, zise Kuic. Cunoaştem! Dragoste prin substituire, şantaj sentimental. Zaraful care i-a mîncat mamii paralele, zicea că Banca lui e o instituţie economică şi că de ea atîrnă Ordinea Socială.

— Ce-are-a face! zisei către Mnir. Amestecă pe măsa cu copiii mei. De o parte o cotoroanţă, şi de alta nişte îngeri.

— La opt sute cincizeci de metri, zise Kuic, văd că te-apucă pofta să mănînci ceva. Mănîncă-l, cu condiţia să nu mă stropeşti.

Mnir mă trase de mînă, cînd mă pregăteam de o replică tăioasă.

— Taci din gură! şopti el.

— Vreau să am ultimul cuvînt! zisei iritat. Nu-mi place să fiu călcat în picioare.

— Dobitocul vorbeşte ca pe bulevard, zise Kuic. Mă boule! în văzduh limbajul se schimbă. N-ai văzut că zburătoarele nu dau cu copita?

— Îl auzi?. . . zisei revoltat, către Mnir.

— Lasă-l: el conduce.

— O să-mi spui că nu e vizitiu, răspunsei.

— Şşşt! zise Mnir, puindu-mi mîna pe gură.

— Iacă tac, zisei, dar asta nu mă împiedică să gîndesc şi să răspund mai tîrziu.

— Sfatul meu, zise Kuic, este că e mai bine să cugeţi decît să gîndeşti.

— Mă tot provoacă! zisei către Mnir.

Kuic, care-i în fond un băiat bun, puse capăt dialogului, întinzîndu-ne cu mîna stîngă, pe deasupra umărului, un baton de ciocolată.

— Astupă-ţi gaura, zise el. Ne suim la trei mii de metri: Băgaţi de seamă!

Într-adevăr, nu ştiam să apreciez fiziceşte o asemenea verticală, dar m-am simţit deodată gol, cu sensaţia că golul mi-e îndoit. N-aş putea să exprim starea mea decît cu o învîrtire la strung pentru dublu ghevint: un spiral din dreapta, încrucişat cu un spiral din stînga. Îmi venea să retractez tot ce spusesem şi să sărut mîinile pilotului care mai putea să stăpînească existenţa, după fuga-n sus, în vatra cerului, pînă la adîncime. Eram la cinci mii de metri.

— Te făcui acvilă regală, căcăciosule! zise Mnir.

— Nu mai am nimic de zis, răspunsei. Eşti o forţă a universului.

— Şi a micii publicităţi, răspunse Kuic ironic, farseur la orice altitudini.

3

— S-o dăm în măsa de viaţă, zise Kuic, scoborînd aparatul. Acù e acù. Trebuie să aterizăm. Ori avem noroc, ori ne ia dracu. . . Măăă! se zăresc oameni cu chivără şi coadă.

Nu mai era de ţinut văzduhul. Unul din motoare se hodorogise, al doilea se împleticea, şi al treilea putea să ne lase-n drum. Mai era zborul planat, dar cine ştie? Căutam un şes şi nu era. După optsprezece mii de kilometri şi de cîmpii de apă fără sfîrşit, spînzuram deasupra unei insule, ale căreia margini dispărură, cînd ne aflam la şase sute de metri de pămînt. O forfotă de comanace ţuguiate umplea oraşul, şi riscam să intrăm cu aripile-n ea. S-ar fi zis că sîntem nerăbdători aşteptaţi, cu toate că nu ne anunţase nimeni şi că deam accidental într-o ţară neaflată pe hărţile noastre. Norocul ne scoase înnainte un cheu neted,

imens, o plaje. Stoparăm în mijlocul ei, în vreme ce lumea fugea la apariția noastră de-și rupea picioarele. Pentru orice întîmplare, ne pregătisem mitraliera.

Lucrurile s-au petrecut cam în felul intrării lui Guliver în Țara Piticilor. Văzîndu-ne liniștiți, cetele și gloatele se apropiară de noi și ne salutară în genul țării lor, descheindu-se de toată haina și dînd pulpanele laoparte, atît bărbații, pe care, bineînțeles, îi recunoscurăm numaidecît, după un amănunt, care se înfățișa gras, cît și femeile, de un desen și de o compoziție pline de frumusețe.

— Îți dă mîna să saluți ca ei? zise Kuic. Pînă să ne scoatem noi pantalonii și cataveicile, trece toată ceremonia.

Salutarăm europenește, cu mîna la scùfii, și, văzînd că locuitorii nu înțeleg, ne aplecarăm în complimente, exagerînd plecăciunea, ca să fie văzută mai bine. Și, ei tot n-au înțeles, crezîndu-ne poate, bolnavi de șira spinării.

Ne lipsea un tîlmaci, dar nu ne lipsi mult. Ieși din mulțime un cocoșat care ne știa limba, din Statele Unite, unde se întîmplase să muncească, dînd un șurub la fiece patru secunde celui ce îl punea; meșter și farmer, proprietar al unui hectar, în America de Nord.

— Vreau să te întrebăm un lucru, ziserăm Cocoșatului. Ce era atîta zarvă și muzică la scoborîrea noastră?

— Cum, nu știți? Orașul a devenit municipiu, răspunse Cocoșatul.

— Adică?

— Adică nu mai e oraș.

— Ce s-a schimbat?

— Nu s-a schimbat nimic.

— E o populație blajină, care, neavînd ce face, schimbă numele lucrurilor și ale demnităților, la fiece zece ani, cel puțin o dată.

— S-a schimbat alaltăieri și numele străzilor. Și a fost o sărbătoare! S-au introdus bulevardele. Era și urît, zise Cocoșatul. De pildă, gropile au devenit grote, marginile gîrlei splaiuri, iar străzile care purtau nume de lucruri au luat nume de oameni însemnați, din istoria lumii. În douăzeci și cinci de ani au trecut prin planul orașului nostru toți oamenii mari, după epocă. Cînd ni se urăște, aducem alții.

— Pentru ce?

— Fiindcă primarul nostru, fiind om însemnat, a voit să fie mai însemnat decît toți ceilalți, și i-a făcut, într-un fel, subalternii lui. Cînd porunce ște: « Duceți-vă în strada Clemenceau și dărîmați casa de la numărul trei sute patruzeci și doi », primarul se simte nu numai egal cu Clemenceau, ceea ce ar fi prea puțin, dar mai mare ca el, pentru că poate să facă un act de autoritate cu o celebritate defunctă.

— Așa?

— Primarul nostru voia să fie și general. Fiindcă fusese în armată numai sergent, și nemaiputînd obține gradul dorit din oștire, a ținut să-l capete civil. Avem un primar plin de ambiții, însă dibaci, ne explică bătrînul cocoșat. Ca să poată fi general, el s-a numit primar-general, și a făcut mai mulți primari-locotenenți. O să vi-l arăt: e cu cioc. Îl strică puțin buza de sus, întoarsă la colțuri ca la crapi, și nu se asortează cu culoarea ochilor, dar ciocul salvează tot, ca scîrțîitul ghetei ciorapii pestriți. Cînd veți vorbi cu primarul nostru, binevoiți de grești și ziceți-i domnule general. La auzul acestei chemări evocative — Iena, Waterloo, Wellington, Napoleon, —

pieptul lui de rîndunică se dilată pînă la atletism, şi omul calcă-n pinteni de aur.

— Înţeleg, zise Kuic. Raţionamentul e logic. Dacă Iulius Caesar a fost titularul unei împărăţii, analogul lui, primarul-general, trebuie neapărat să domnească într-un municipiu.

— E şi sentimentul nostru al tuturora, zise Cocoşatul.

UN PROIECT

4 La masă, aflarăm concepţiile acestui bărbat de iniţiative, care nu voia să închidă ochii fără să reformeze oraşele după norme noi. El dorea să strîngă şi să sorteze edificiile de acelaş fel într-un singur loc, bisericile cu bisericile, grădinile cu grădinile. Statuile, adunate din toate părţile într-un Parc al Statuilor, şi de asemeni canalizările şi bulevardele, fiind mai lesne de îngrijit şi administrat laolaltă decît separate. Canalurile, de pildă, trebuiau scoase din pămînt, ca să nu-l mai incomodeze, şi îngrămădite, ca în şantierul unei fabrici de tuburi de beton, la diametrul şi lungimile lor, în stive demonstrative în mijlocul unui parc cu lac, iar becurile electrice aveau să fie scoase din oraş şi îngropate în lac, ca să-l lumineze pe dedesubt, în culori. « Toate lucrurile la locul lor » este principiul primarului-general. E o simplificare şi o reorganizare a vieţii. Avînd, de pildă, două sute cincizeci de mii de robinete de apă launloc, debitul poate fi matematic supraveghiat, şi anarhia răspîndirii lor în tot oraşul suprimată. Primarul a fost impresionat de vechiul simţ de grupare din Babilonia, unde toţi elefanţii de piatră ai unei regiuni erau puşi alături pe două rînduri, ca să păzească intrarea la templu. Ceea ce izbutise deocamdată, era fericitul ansamblu al felinarelor, pe care le-a transportat din municipiu pe un deal, lipind lămpile una de alta.

Cocoșatul ne dete o idee, excelentă prin toate urmările ei.

— Spuneți că sînteți ziariști, ne sfătui Cocoșatul, și că veniți într-o anchetă internațională. Lumea aci are superstiția ziarului, și în special autorităților. V-ați luat un aparat fotografic? Puneți-l în funcțiune des. Cereți-i primului-ministru să vă pozeze în pantalon de baie și cu pipă, pe trotuarul Parlamentului, și el se va supune. Oamenii noștri politici sînt, din instinct artistic, mari amatori de fotografii, mai ales dacă ele apar într-o gazetă cu note biografice mai multe decît în natură, și cu elogii.

— Cît ceri să fii ciceronele și secretarul nostru? am întrebat pe Cocoșat.

— Nu cer nimic. Restul mă privește. Interpretul unui domn ziarist străin are sursele lui, și dacă am cîștigat unu la mie din ce încasează patronii mei, sînt un om făcut. Mă mut din Canada în California.

— Ești angajat, zise Kuic. Du-ne la un hotel bun.

O MIE ȘI UNA DE FETE

5 Pe drum, Cocoșatul ne povesti istoria tînărului cu șapte surori, pe care cred că o citise în poveștile arabe.

Un băiat avea șapte surori frumoase, și ele constituiau toată averea lui, adică un prim capital, care, bine exploatat, a produs capitaluri bancare însemnate, locuitorii fericitului ținut avînd și adagiul potrivit, că nu e nevoie să ai capital, instalație sau marfă, ca să produci alt capital: este de ajuns o « combinație ».

Fiecare din surorile băiatului, una măritată, a doua divorțată și celelalte cinci fecioare, « trăiau », cum se zice în Kuty, cu cîte un frate dintr-o familie cu șapte flăcăi, un flăcău bătrîn, un al doilea flăcău între două vîrste, și mai mulți alți flăcăi. Fecioarele aveau un mare număr de flăcăi, din care unii erau căsătoriți și se jucau de-a fetele cu ei toți, cum se joacă fetele. Și cum flăcăii, și cei bătrîni și cei mai puțin trecuți, făceau parte dintr-o societate de jucători de popice cu bere, chemată mai tîrziu, de la țapi și halbe, la un rol social, — fără să se gîndească, în ziua fericită a chemării, fratele cu șapte surori a devenit ceea ce se numește în Kuty « bărbat de Stat », un termen intraductibil.

Bărbăția de Stat era o stare a fizicului și a moralului, comparabilă cu harul, căci se bucurau de ea foarte puțini, vreo zece-doisprezece oameni

profetici, odată și în același timp. Ea se manifesta pe negîndite, ca o prezență imaculată, fără să-și aleagă starea și categoria, cîteodată la bere și la popice, și avea însușirea să transforme mințile, gusturile și chiar mirosul cojocului, din berbec în ambră, printr-o inexplicabilă operație divină.

Ți se făcea mai întîi un mare gol brusc în amintire, că uitai tot ce fusese pînă în ajun, în ordinea, cum se zice la noi, materială și morală. Uitai sensul lucrurilor și al cuvîntului, uitai ce învățaseși ca și ce trăiseși, iar dacă nu învățaseși nimic, începeai să știi la perfecție, într-o singură noapte, o sumedenie de lucruri mari și noi, și mai cu seamă secrete.

Întîia cunoștință percepută imediat cu starea harului, și nicidecum cu ceea ce se numește vulgar inteligență, a bărbăției de Stat, este «rațiunea de Stat», o subtilitate de netîlcuit, încorporată de la sine în ființa unui bărbat al bărbăției, îndată ce transformarea individului normal e indicată de un portofoliu.

Portofoliul e un obiect de piele cu despărțituri, însă cusăturile fiind făcute cu misticism, se înțelege că efectele lui asupra titularului sînt altele decît ale unui portofel cumpărat din piață, a căruia proprietate dă posesorului, care îl plimbă subsuoară, numai un legitim sentiment de mîndrie.

6

Alegerea grupului de popicari cu bere a fost făcută într-un chip original, într-o grădină. Adunîndu-se să dea cu ghiuleaua de lemn, a trecut pe acolo Împăratul Barbă, un împărat cum nu mai fusese, îmbrăcat oriental, un dervîș ținînd locul împăratului adevărat, de care se scăpase bărbăția politică fiindcă o cam lua de pielea cefii și de nas, ceea ce nu este îngăduit în Kuty,

unde jignirea cea mai mare este apucarea de aceste două piei, una cu osînză și alta cu muci.

— Am purces prin țară să caut oameni și am auzit că la cîrciuma asta sînt cîțiva care joacă popicele bine. E adevărat?

— Adevărat, împărate, zise cîrciumarul. E unul care le răstoarnă pe toate dintr-o dătătură.

— Ce vorbești! se uimi împăratul cu anteriu.

— Altul fumează trabuc după trabuc, pînă la optzeci și patru de bucăți. Mai e unul care face legi toată ziua și noaptea, așa, pentru el. A învățat asta din cuvintele încrucișate, și le face pe porunceală. Uite-l, stă colò, lîngă tibișirul de popici, și mîzgălește cu creionul. S-a născut legiuitor, și în nicio treabă nu mănîncă mai cu poftă și nu se îngrașe mai bine ca în regularea vieții aproapelui și legarea ei de stîlpul unui gard. A pus viața în șarade și ghicitori, și le poate face și cu chibrituri și clei, lipite cu hîrtii. E cel mai tare. E ăla cu ochelari și cu picioarele încovoiate.

— Poți să mi-i prezinți? întrebă împăratul.

— Minten, zise crîșmarul.

La început societatea cu șapte surori și un frate a rîs, cînd a văzut pe cîrciumar intrînd însoțit în popicărie, mai ales că berea le dăduse ceva din veselia ei lăbărțată. Dervîșul și-a arătat hîrtiile și solia, și popicarii s-au luat de braț și s-au dus după el.

A doua zi, fratele cu șapte surori și o sută de cumnați s-a făcut, va să zică, om de Stat. Era și învățat și priceput, cum nu mai fusese nimeni, și de-a doua zi el începu să călătorească în țările străine, ca să facă numele de Kuty cunoscut în hoteluri și restaurante, regretînd că Allah, divinitatea locală, îl înzestrase numai cu șapte surori, cînd el putea să aibă patruzeci, ca să influențeze cinci continente în sensul vederilor sale.

7 Cocoşatul s-a înnălţat pînă la urechea lui Kuic şi-i şopti ceva, surîzînd.

— Eşti nebun? se cruci Kuic. Îmi spuneai că ai citit-o în poveştile arăbeşti.

— Nu exagerez, răspunse Cocoşatul... Aduc odată şapte. Două de cap şi încă una pe din trei. Poveştile şi Kama-Sutra se trăiesc la noi în carne şi oase, după modèle.

— Şi cît costă asta?

— Nu vă priveşte... O să plătiţi cu onorarii, cu subvenţii şi şperţuri. Şperţul e dolarul nostru. Un şperţ de aur este egal cu o mie de lire sterline.

— Aţi înţeles ce-mi propune măgarul ăsta? întrebă Kuic, întorcîndu-se către noi.

— Am înţeles, zise Mnir.

— Ce-aveţi de zis?

— De acord, răspunse Mnir.

— Eu m-am jurat să rămîi, pe tot parcursul, credincios nevestii, zisei eu.

— De unde o să ştie nevastă-ta, că în Kuty ţi-ai pierdut marile virtuţi care te caracterizează?

— Chestie de conştiinţă, canalie! zisei, redevenit stăpîn, pe teritoriu stabil. Apoi, să ştii ceva: femeia are în treburile astea un instinct care nu dă greş .Nevastă-mea m-a cunoscut ori de cîte ori, din pricini independente de voinţa mea, am fost adus să-i fiu infidel. I se părea că miròs a găină. Traducea instinctul.

— Mi se pare că miroseai a clapon, zise Kuic. E cam acelaş lucru.

8 — Camerile numărul treizeci şi şapte, treizeci şi opt şi treizeci şi nouă! strigă portarul hotelului, îmbrăcat în fir.

— N-o fi tot general, ca primarul vostru? întrebă Kuic. Poartă şi săbiuţă.

— Aşa e lumea pe aici. Place micul armament. E o teacă goală, cu pieptene înnăuntru, pentru mustăţi. O să vedeţi şi decoraţii. Kuţii suprapuşi se trag din rămăşiţele consacrate ale unor neamuri care purtau orgolioasele insigne ale meritelor războinice, din timpul păcii, şi pe tălpile ghetei.

— Noi auziserăm că numele de Kuty este atribuit de ştiinţă unui trib portughez, format din epavele unei corăbii, plecată acum patru sute de ani să aducă enibahar.

Portarul, auzindu-l, întrebă respectuos pe Cocoşat:

— E profesor universitar?

— Nu.

— Atunci e doctor în litere.

— Nicidecum. E unul din gazetarii sosiţi cu avionul.

Între portari, profesori universitari şi doctori în litere există o afinitate, care, cînd păcăleşte, vexează.

— Vezi că miroseam eu ceva? zise portarul. Dacă nu e profesor, e domn ziarist.

Ascensorul ne distribui pe fiecare la camera lui.

EROICA

9 Seara, în pat, am citit în ziarul *New Ţuţy Herald*, sub titlul *Geniul recordului*, consideraţiunile următoare:

« O nestăpînită sete de recorduri halucinează fericit lumea noastră, care, imitată peste ocean, cu oarecare extaz al tuturor organelor sistemului anatomic, de la creier pînă la degetul cel mic al piciorului, vădeşte victoria influenţei civilizaţiei kuty asupra fostelor similiculturi europene.

Pe vremuri, europenii impuseseră lumii recordul obscur şi necontrolat pe kilometru, manometru şi basculă, al aşa-zisului intelect strict, şi propuneau omagiilor universale pe un Leonardo Da Vinci, pe un Goethe, pe un Bernard Palissy, care, dibaci, se pare, în salturi imaginative, nu se aruncaseră niciodată din etajul al douăzeci şi unulea, căzînd în picioare şi salutînd graţios publicul adunat să-i sărbătorească. Ba ceva mai mult; aceşti recordmeni funambuleşti n-au cunoscut consacrarea decît la cîteva zeci sau sute de ani după isprăvitul existenţei, în timpul vieţii constituind obiectul dispreţului sau al dezinteresului din partea puterilor civile organizate: prefecţi, comisari, agenţi fiscali, proprietari, presă şi chelneri.

Rezultatele noastre sînt tangibile şi se recoltează imediat, pe teritoriul pozitiv al naturii. Istoria noastră artistică a dat omenirii pe omul care fuge mai iute decît calul, pe înnotătorul care întrece balena; într-un cuvînt, pe omul accelerat şi expres. Eu, autorul acestei corespondenţe, am dat treizeci şi unu de pergamente, semnate cu cele mai ilustre nume din regnul sportiv. La Philippeville am doborît cu pumnul aruncat în zgîrciul nasului, pe campionul boxului din patru republici. În Tytypupa am trecut peste cinci care cu fîn, legănîndu-mă în vîrful mobîl al unei prăjini de bambùs. Am dat în văzduh de-a azvîrlita cu discul, şi pentru că discul meu a putut acoperi timp de o secundă şi patru terţe discul soarelui arzător, am fost ales rectorul Academiei de Filosofie din New-Sparta. La Tombactu am rupt în dinţi, în aula Universităţii, o sută patruzeci şi doi franci de aur; emoţia savantei asistenţe a fost stupefiantă. Furat de dulci amintiri, îmi aduc aminte marele meu succes de velocitate din Pipelbery, unde, din casa cu treizeci şi opt de caturi, cea mai înnaltă din localitate, am dat drumul unei oglinzi, pe care am prins-o în braţe înnainte de a se sfărîma: scoborîrea mea pe scara spirală a fost mai rapidă decît căderea din văzduh a oglinzii. E de necrezut cît m-am scoborît de iute, mai ales că programul experţilor mi-a impus obstacole şi întîrzieri. La fiece etaj am sunat, am aşteptat să iasă locatarul, am scos limba la el şi m-am precipitat în golul cu trepte.

Diplomele mi-au adus avere şi mi-au permis să întemeiez cel mai mare ziar ilustrat regional, pe care-l scriu dictat la tub, din tren şi de pe vapor. Fetele mele, trei adorabile domnişoare, una motociclistă, a doua luptătoare indiană, şi a treia proprietara uzinelor de sfoară nr. 4, — o singură grosime, — au primit înnalta educaţie a pedagogiei kuty. Ele intră în apartamentele lor pe fereastră şi ies la plimbare în oraş pe firul telefonic. Una călătoreşte în tren propriu cu patruzeci şi două de vagoane de dormit, în care se

odihnesc crocodili bălani, șerpi, leoparzi și melci; ea conduce locomotiva fără fochist. Dimineața își ia cafeaua cu lapte pe Atlantic, și la orele nouă și jumătate roade un sandviș pe țărmul de contrabas marin al vastului Pacific. Șampania o gustă pe la orele patru și șaptesprezece minute, frapată în Polul Nord, gîdîlînd focile și stropind urșii albi cu soda-water pe bot.

Contrariu europenilor, sentimentali și barbari, care fac încă uz, cu încredere, de mădulările lor primitive, noi, oamenii-kuty, intercalăm cu regularitate, între pornirile noastre și act, un aparat, o mică mașină, o batoză, o bobină, un reostat, o manivelă, un ciorap de cauciuc. Singura noastră îngrijorare, relativă la fete și la soții, care, în secret și împotriva normelor de educație fizică și morală, nutresc o neînțeleasă slăbiciune pentru sălbatecii vechiului continent, este europeanul, și în special europeanul Mediteranei și al Euxinului. Acești grosolani nu cunosc nimic din stilul nostru intercalar și se manifestă direct și alcoolic, ca uraganul și ca zimbrii, lăsîndu-ne, cu nerușinare și cu impetuozitate, kutyle gravide. Pentru ca impurul fenomen să fie cît mai viguros eliminat, Statul nostru a luat fericita măsură ca numărul orientalilor din latinitate, dacii și agatîrșii, să fie micșorat pînă la neant. Examinați într-o insulă din dreptul portului nostru principal, cu instrumente suprasensibile și precise, toți bărbații de un calibru monumental și vivace sînt înlăturați, ca o primejdie la bijuteria fierbinte și lîncezitoare a claselor noastre opulente.

Răzbunările kuty sînt însă radicale. Am umplut lumea cu automobile, cu jocuri kuty, cu muzica kuty și acum în urmă cu scobitori de dinți (*„Tooth picks perfect polished points"*). Și, în sfîrșit, am doborît continentul cu zborul peste ocean al unui băiat de-al nostru, călare pe un zmeu turcesc.

Acest formidabil kut are numai douăzeci și trei de ani și a sărit în treizeci și patru de ore de pe un continent pe celălalt, ca o barză de oțel. L-au primit, întrunite, toate catedrele, care au refuzat să-l adopte pe Raspail și pe Lavoisier. Matematicianii și juriștii i-au adresat discursuri, Colegiile de Stat l-au rugat să se lase să-i șteargă sudoarea cerbicei și să-i tundă unghiile, ale căror vîrfuri se vor păstra, ca niște parenteze de fildeș, într-un palat în construcție, în formă de piramidă, cu o singură cămară în mijloc, unde va fi așezat borcanul cu unghii. Partidele politice s-au prosternat Sfîntului nostru Gheorghe și Imaculatului nostru Parsifal, metalic, triumfător și sfiios.

Impudicitatea femeilor europene nu cunoaște însă margini, și numai aceste inferioare produse ale cultului direct au pus o notă discordantă în simfonia marelui triumf. Ele au năvălit eroul. L-au scuturat de mîini. L-au strîns, l-au pipăit. L-au silit să voiască, să apuce, să fure. *Impossibility:* triumfătorul a rezistat, a refuzat, a fugit.

Opinia abjectă a femeii de peste ocean este că viteazului kuty îi lipsește un amănunt vulgar: degetul plastic.

Noi îl fabricăm la Kutyville din crom-nichel și vanadiu, cu resorturi și dinți. »

O VIZITĂ MATINALĂ

10 A doua zi de dimineață eram adunați în camera lui Kuic. Un plic oficial, de culoarea gal-benă-spălăcită, adoptată de Statele civilizate, ne aducea din partea guvernatorului o adresă, con-ceptă în termeni curtenitori, invitîndu-ne la un mare concurs de frumusețe, pentru după-amiazi.

— Credeam că la voi am scăpat! zise Kuic.

— Azi e concursul de eliminare, pentru alege-rea celei mai frumoase dintre cele mai frumoase, zise aducătorul invitației, un găligan în uniformă. După ce au ales localitățile pe fata lor cea mai frumoasă, s-a rostit estetica pe județ, și acum se hotărăște frumusețea pe republica întreagă.

— E vreo femeie la voi, care să nu fie cea mai frumoasă?

— Este, desigur, Prezidenta mișcării feministe, deputata, zise aducătorul: o femeie și jumătate. Invitația e suprasemnată de ea.

Pregătindu-se să răspundă și să fie încă o dată mojic, Kuic rămase consternat. În ușa dată de părete se ivi aspectul unei doamne grase, însoțită de melancolia poetică a unei ființe cu beretă. Erau însăș Prezidenta și secretara ei. Surprins cu cămașă scurtă pe fesele goale păroase, Kuic dete un țipăt de adolescent violat, și alergă împreju-rul dulapului cu oglindă, camera nefiind prevă-zută cu obligatoriul paravan.

— Interpret! zise doamna, închizînd ochii.

Din vestibul apăru domnul ras, cu lunete și cu jiletca încheiată sacerdotal, pînă la butonul gule-rului cămășii. El traducea cuvintele vizitatoarei, ca o mașină de scris indiferentă, un manuscris.

— Sînt fericită să cunosc pe iluștrii oaspeți ai Republicii Kuty, pe care mi-am permis să-i impor-tunez la o atît de matinală oră, începu Prezidenta în stil epistolar. Nu e locul să vă sfiiți. Ne găsim între camarazi... Tot ce vă rog este ca, supri-mînd convențiile dintre sexe, să mă considerați ca pe unul de-ai voștri, să faceți abstracție de structura sexului meu, care, prin funcțiunile ce îndeplinește de o viață întreagă, se apropie cu onoare de structura sexului masculin.

— O apropiere care dorim din toată inima să nu se producă la nicio oră a niciunui meridian, zise Kuic, gîdîlat în cerul gurii. Fii bun, domnule Interpret, să nu traduci. Să nu audă acest domn feminin. Pentru mine singur, spune-mi încet cum se zice pe kutycește ceea ce îi lipsește doamnei.

Devenind din grav catastrofal, Interpretul, care părea să fie un predicator protestant, înzestrat cu toate virtuțile și cu ale limbajului, răspunse:

— Asemenea cuvinte am neplăcerea să vă informez că la noi sînt riguros interzise, silabisi Interpretul, cu o asprime de accent care dovedea că libertatea discursului atrage, în codul local, pedeapsa cu moartea.

— Chiar organele pe care asemenea cuvinte le reprezintă? preciză Kuic.

— Da! zise cu o mare rigiditate Interpretul.

— Atunci, permite-mi o întrebare. Ce utilizați la dumneavoastră acasă? Presupunînd, bineînțeles, imită Kuic accentul doctoral, că nu vă înmulțiți prin rugăciuni și cîntări de psalmi.

Predicatorului i se aprinse un obraz, ca și cum detestabilul nostru camarad i-ar fi lipit o palmă

subt ochi, și se mulțumi să răspundă, cu un nod teologic în gît:

— Sînteți indiscret, ca să nu zic mai mult, domnule... redactor.

— Poți spune și mai mult, domnule Interpret, că nu mă supăr. Simt că vă stă pe limbă un cuvînt nepermis în pravila dumneavoastră. Dați-i drumul, ca între « camarazi ».

— N-aș îndrăzni, zise Interpretul.

— Noi toți, din neamul nostru, sîntem niște porci. Uite, am venit în aeroplan trei. Nu te uita așa de moral la mine, zise Kuic, căruia, fără să vreau să-l umilesc dinaintea unor străini, îi dădeam să înțeleagă, prin grimasă, că trebuie să-și limiteze calificativul.

Interpretul schița un fel de surîs.

— La noi, toată ziua e plină de părechea cuvîntului pe care te-am rugat să mi-l traduci la ureche, și viața noastră individuală, socială și politică, are un singur citat. Alții, zice-se mai fericiți, citează niște strămoși ca Homer; noi invocăm neîncetat pe străbunica noastră, — și să nu crezi că ne merge mai rău. Vrei să-ți mai spun ceva, ca să te dau gata? Ei, bravo! zîmbești. A început să-ți placă. Așa ne abordează toate decențele occidentale, care vin la noi în vizită de interese. Neamul nostru s-a infiltrat în toate popoarele vecine, de alte rase decît noi, și pe unele le-a deznaționalizat atît de mult, încît ele jură pe originea cea mai nouă. Știi cu ce-am bătut? O să crezi că noi biruim cu lancea. Nu te îngrozi. Cu... masculinul nostru vîrtos. E arma noastră și principiul nostru cultural, — și îl manipulăm cu o dexteritate plăcută. Vecinii noștri, cînd se găsesc în aceeași situație, zic că menajează pe tovarășul cu care încearcă funcțiunea principiului și, practici, se gîndesc la rezultate. Știi care-i rezultatul

unei suprapuneri de două culturi? un candidat la cultură, un viitor bacalaureat. Noi nu ne gîndim la nimic, mergem pînă unde trebuie, pînă în miezul culturii. Cultura adversară protestează, însă mai cere cultură, — și noi i-o dăm. Din toate metodele, a noastră e mult preferată și, vă mărturisesc, e radicală și căutată. Ca om cult și documentat, este sigur că dumneata nu ai dat crezare fabulei cu raptul Sabinelor. Aceste agreabile minoritare au fugit din așternut, de lîngă bărbații lor, și au trecut în cămașa de noapte la vrăjmaș. Sîntem urmașii bine înzestrați ai acestor dușmani admirabili.

— Tot ce v-am ruga, zise Interpretul, este să vă aplicați principiile culturale numai la dumneavoastră acasă. La noi, cultura locală se practică moderat, doisprezece la sută.

— Ce v-a spus atît de interesant, domnul Interpret? întreabă doamna Prezident.

— Ne-a făcut o introducere generală la viața dumneavoastră publică. Aveți instituții de invidiat, răspunse Kuic cu ipocrizie.

— Înnainte de orice, republica noastră ignoră sub toate formele alcoolul...

— Băutura dumneavoastră preferată? întrebarăm noi, scoțînd blocuri și creioane.

Kuic izbutise să-și mascheze animalitatea cu un prosop, pe care-l prinsese cu un ac de siguranță în spate. Pe marginea șervetului, care-l cuprindea curmeziș, se putea citi inscripția « Bine ați venit », țesută în ștofă cu litere violete.

— Vin fără alcool, bere fără alcool, orice zeamă de fructe fără grad: limonadă, portocale și apă.

— Și, probabil, tutun fără nicotină și cafea tot fără ceva.

— Desigur.

— Ce-ți spuneam eu de cultura noastră, domnule Interpret? La dumneavoastră lucrurile se scriu cu minus, și la noi cu plus; toate sînt *fără* și toate sînt *cu*. Trebuie să aveți o mare consumație de ciorapi de gumă. Am găsit doi pînă-cum, unul subt saltea și altul în sobă.

Interpretul părea jenat.

— La noi, din ei se fac baloane lungi, în formă de castravete, cu țiuitoare, pentru copii, — evident, după ce copiii sînt gata. E singurul *cu* pe care-l apreciați, din perversitate, acest adaos servindu-vă de privativ.

— Cum? n-aveți o contabilitate de Stat, o economie dirijată? La noi, ca să te naști, trebuie întîi să decedeze un cetățean înscris în roluri. Am înlăturat științificește cu desăvîrșire anarhia, șomajul și neprevăzutul, care pe europeni îi nenorocesc. Marele Colegiu, întrunit o dată pe săptămînă, face lista locurilor vacante în societate, dacă s-au ivit, și distribuie datoria de a procrea sau, cum zici dumneata, mai literar, mersul culturii: după alfabet, calendar și în raport cu plata impozitelor. De aceea, cînd moare un om, moartea constituie o sărbătoare națională, și în ziua aceea încasările la ghișeele Statului se cvadruplează.

— Dar cînd se rupe guma, eventual? întreabă Kuic.

— Asta nu s-a întîmplat niciodată. Nu numai că obiectul este un monopol de Stat, mereu verificat, dar ritmul nostru este rațional.

— Noi, vedeți, nu socotim. Și nici nu facem știință și literatură, mulțumiți numai cu cultura. Ne place fata? S-a isprăvit.

— Stil nițel cam primitiv.

— Însă delicios! răspunse Kuic.

Interpretul rămase visător și cu apa la gură, ca un cîntăreț dinaintea unei felii de lămîie.

Doamna Prezidentă purta o serioasă încălțăminte bărbătească plată, de un model care a precedat moda bumbilor, a șireturilor cu găuri și copci, cu elastice laterale, contimporane macferlanului și bretonului decorativ, ondulat pe suluri de cîlți în culoarea coafurii. Elasticul era jerpelit, și, din fustele cu volane de saladă întortochiate, ieșeau urechile de la ghete pe ciorapii zbîrciți.

PREZIDENTA

11 Costumul Prezidentei refuza orice constrîngere a vîrstei, supusă la noduri anatomice și varice, și se purta cu libertatea de ținută a unui cuier de din dos, care primește în grabă tot ce se anină de cîrligele lui, servite de un picior cu labe. Kuic nu-și putea dezlipi judecățile de gheata cu crăpături, în care se revărsa lateral grăsimea tălpii ca icrele într-un pîntec de crap culcat. Afară de reliefurile masive ale articulației, excrescente ca niște începuturi digitale noi, destinate să complecteze metatarsul prelungit în interiorul călcăturii, confortabilă pentru un echilibru mai stabil, de pelican, picioarele sucite, de copil, ale Prezidentei, rămase cu cincizeci de ani în urma obrazului, acoperit cu o glandă nazală erectilă și revărsată dintre sprincene pe buze zîmbitoare, ca un lupus cu înmuguriri de conopidă, aveau obezitatea chineză, ca și cum trupul ei, umflat de la genunchi în sus ca un cactus diform, cu fructul unui dovleac lățos în creștet, cu pălărie, ar fi crescut sufocat, cu călcîiele într-un ghiveci. Suculența fertilă a nărilor făcea utilizarea batistei monumentale laborioasă. Prezidenta, scoțîndu-și basmaua de mătase și ducîndu-și-o la nasul vocal, ca un prestidigitator care pregătește o farsă, turbura importanța rolului ei social și politic și solemnitatea ședințelor, cu pauza caricaturală a unui trombon, iar grava ei amabilitate și marele-i prestigiu genealogic se

găseau astfel știrbite periodic, ca o liturghie de catedrală în care ar intra, lătrînd, un cîine urmărind o pisică.

Era portretul actual și real al Prezidentei, căci pentru presă și vitrină ea utiliza o fotografie de reminiscențe, veche de cîteva zeci de ani. Fusese tînără și Prezidenta, și nasul îi fusese cu mult mai redus și mai virginal decît acum, cînd, ca să-și curețe strănutul, ea căpătase destoinicia mînuirii rapide a găurilor tivite ca ochii, cu gene mari pe dinlăuntru. Fără să se fi schimbat esențial, ca un baston care subt jumuliri și eroziuni își păstrează expresia și forma, Prezidenta a fost de tînără destinată unei chemări cu caracter colectiv, mai presus de mediocrele satisfacții și încremeniri conjugale. Soție distrată de un ideal, ea s-a achitat de împrejurarea casnică obligatorie, ca un manipulant care își conduce tramvaiul fumînd un trabuc, preocupat să sune și să dea drumul la scrum. Cum și-a conceput copiii ea nici n-a simțit, căci, în paralelă cu expansiunile ilustrului ei soț, care nu dorea să-i rămîie glandele inactive și nerealizate în purtători de-ai numelui familiei, mintea ei funcționa în tăcerea sexului, cugetarea îi acoperea feminitatea, binele obștesc se intercala, ca un himen de nichel și ca un timpan de lemn, între soți. Cum i-a născut nici nu-și mai aduce aminte, și cum și i-a crescut nici atît.

12 Odată cu Prezidenta pătrunsese în odaia lui Kuic un miros de măcelărie, în care s-ar fi găsit o tijghea pentru negoțul de brînză și butoaie cu murături și borș. Secretara singură putea să reprezinte, comparativ, un peizaj alpin lăsat într-o bărbierie de un client, amator de pictură în pastel. Pieptănătura ei de perucă, spintecată cu cărare, și boneta tricotată, acopereau expresia de amără-

ciune ineluctabilă a spiritului critic în serviciul obedienței. Domnișoara era o licențiată în Drept, în sensul franțuzescului *ancienne*.

Kuic are întorsătura intelectuală depravată. Eleganța suspectă a Prezidentei îl făcea să urmărească mersul pe dedesubt al personagiului aparent, analizînd conținutul din căptușeli al animalului ei cu hăuri de păr. Anatomia Prezidentei, încărcată cu pungi cleioase și saci de seu, părea zbîrcită la ombilic de două ori, atîrna la piept ca ugerii unei capre, făcea patru trepte subt bărbie și două suluri în ceafă, unde părul, frizat cu mașina și astrahanizat, părea uns cu ulei. Moliciunile doamnei Prezidente, revărsate ca niște sîni ai spinării, ajungeau pe dindărăt la genunchi, și dădeau mersului o expresie absurdă de maternitate dorsală.

— Ptiu! se gîndi Kuic, strecurîndu-și ochii de-a lungul blănii închipuite sure, ce-și întindea pansamentul nevăzut, de floacă.

— Ce-ați vroit să spuneți? se întrerupse Prezidenta din discursul ei, mișcîndu-se bărbătește, ca și cum ar fi voit să întoarcă în dreapta pantalonului un lucru pe care soțul îl purta în stînga.

Kuic urmări în imaginație o mișcare, care făcu o strîmbătură.

— Mi-e greață, doamnă Prezidentă, m-am gîndit la ceva...

— Nimic nu e mai eficace ca un bun purgativ, zise, medicală, Prezidenta. Eu mă purgez de două ori pe săptămînă.

— Ah! zise Kuic.

« Ia-o la palme! » îl sfătui conștiința. « Crezi că nu m-am gîndit? răspunse Kuic conștiinței. Mă găsesc însă în plin protocol. »

Kuic zise atunci, în limba lui neaoșe, cu accent și răspicat:

— Măta!

« Bravo! » îi zise conștiința.

— Interpret, ce dorește domnul corespondent?

Interpretul se încurcă detot.

— A constatat că-i lipsește una din valize, zise Interpretul...

— Cum, vă lipsește un geamantan? Credeți că s-a pierdut în țară la noi? Interpret, telefonează la poliție.

— Am zis: măta! scandă măsurat Kuic. Și-ți mai spui o dată: măta!

— Ce frumoasă e limba dumneavoastră, zise Prezidenta. Se cunoaște imediat nobila origină. Apropo! dă-mi o fotografie cu autograful dumitale.

Kuic scoase o fotografie, scrise pe ea și semnă Kuic; iar doamna Prezidentă silabisi cu voce tare, admirativ, și cu accent kuty, o inscripție, care în idiomul aviatorilor circulă pe toată suprafața treburilor publice și particulare.

IDILĂ ABSTRACTĂ

13 Într-un ungher al ferestrei, Kuic se întreți-nea cu fecioara secretară, care-i făcea destăinuiri. Costumul ei șifonat și negrul de subt unghii dovedeau preocupări intelectuale în activitate și o regretabilă lipsă de timp pentru toaletă. Secre-tara aparținea Prezidentei ca unui bătrîn căruia îi trebuiește o tinerețe vie, ca să o morfolească, plătită atît cît era nevoie, pentru ca paliditatea anemică, de strigoi, să se menție dincoace de vînăt, și pielea să nu dispară de pe schelet. Ar fi dorit bucuros să evadeze din Kuty și să fie răpită într-un avion spre o țară depărtată. Ochii ei lăsau să se înțeleagă evidența acestui ideal; dar niciunul din noi nu era destul de romantic ca să se împovăreze cu o domnișoară, pe care nedelicatețea lui Kuic o numea « un băboi ». Și-i adevărat că sudorile, cel puțin de subt brațe, aparente în decolorarea locală a costumului, și probabil că și osmozele aeriene ale patroanei, în tovărășia căreia se găsea constant, dădeau și persoanei secretarei acea nu-anță de duhoare, care, în limbajul lui Kuic, « te făcea să verși ».

Prezidenta era în felul ei un apostol, căruia ca să fie apostol întreg i-ar mai fi trebuit, deși neuti-lizat, un apendice cu forma cunoscută și care scutește pe proprietarii lui de periodicitățile supă-rătoare în propaganda feministă și în difuzarea bunelor sentimente printre ignoranți și săraci. Strîns legată de ritul religios oficial, ea căutase să-l facă agresiv, visînd să devie un fel de patriarh femel și învățînd pe clerici și credincioși niște noutăți care la ei se învechiseră cu cîteva sute de ani.

FEMEIA KUTY

14 Femeia era în Kuty un animal și, ca orice animal, fără drepturi.

N-avea dreptul să umble călare. Sta pe cal de o singură parte, din prìcină, pretindeau bărbații, că o supără și că i-ar putea intra vîrful șelei în stomac, cu toate că anatomia, care nu mai e o știință exclusiv a bărbaților, a situat definitiv stomacul cu trei laturi de palmă mai sus și înnafară de bătaia curelei. Pentru demonstrarea acestui adevăr, foarte controversat în Kuty, unde problemele esențiale pasionează, a trebuit ca mai multe tinere adepte să călărească, unele în manej confidențial și una din ele, o blondă suavă, nimerindu-se să facă dovezile anatomice pe spinarea unui armăsar, această brută cu chișiță și copite a ținut să facă și ea o demonstrație, arătînd că din stomacul lui, unde nu era primejdie să intre nimic, putea să iasă ceva.

Femeia n-avea dreptul să cheltuiască și să toace decît averea soțului propriu, cînd era măritată, sau cel mult pe a soțului unei prietene de aproape și a protectorului în vîrstă, dacă era cîntăreață sau actriță. Jugul acestei îndatoriri trebuia sau sfărîmat sau depus, ca un semn de barbarie întîrziată. Cu toate că Prezidenta nu cheltuia nimic din chiriile, arenzile și onorariile ei nici pe săpun, era de cîștigat un drept, admițînd că, dobîndindu-l, femeia nu mai avea ce cheltui, sexul tare așa-

numit refuzîndu-i tarif, capital și taxe. De altfel, e legea oricărui drept să garanteze exercițiul unei ficțiuni, cu cît dobîndim drepturi mai multe împuținîndu-se materia liberului lor exercițiu. Mai bine o neagră mizerie organizată, decît o rușinoasă abundență în dezordine.

Femeia n-avea dreptul să voteze deputați, să fie ministru și căprar; n-avea dreptul să poarte pantaloni, redingotă și pinteni, și n-avea dreptul să vorbească gros și să se radă. În schimb, ea era obligată categoric să rămîie însărcinată, ceea ce-i inechitabil și abuziv, și să poarte în pîntec, exagerat, nouă luni. Printr-o lege egalitară, s-a cerut de o parte graviditatea pe din două, bărbatului nemaipermițîndu-i-se să fie privilegiat, iar pe de alta, termen redus. Iată de ce femeile organizate au început să-și reducă termenul singure, la trei-patru luni, cu ajutorul medicilor, cu atît mai onorați în Kuty, cu cît aveau să-și reproșeze nașteri mai puține.

Cocoșatul ne-a informat de lungile polemici dintre acțiunea Prezidentei și adversarii, în genere bărbați, ai acestei acțiuni, numită în Kuty, cu o intenție obscenă, « mișcare feministă », această mișcare implicînd, după filosofii locului, ardoare. Argumentele lor merită să fie, pentru moravurile insulare, transcrise.

Ei pretindeau că femeia nu era o ființă, ci numai un complement direct și indirect.

Întîi, că ar fi marfă umedă, față de un amic și adversar uscat, umezeala socotindu-se ca producătoare de mucegai, de rîncezeală, de rîme, și fiind o modalitate de puroi.

Al doilea, pentru că, adamic, ea stă.

Al treilea, pentru că e nevoită să se puie jos într-un act pe care bărbatul îl săvîrșește în picioare, între două zăbrele.

Al patrulea, că o dată pe lună ființa ei trebuie să se altereze dureros, ca o tomată.

Al cincilea, că, pasivă ca pămîntul, ea trebuie să poarte și să dospească în copaia ei sămînța pe care și-o distribuie odată cu aluatul bărbatul, păstrătorul drojdiei de frămîntat omenirea — sarcină sfîntă însă subalternă.

Al șaselea, că femeia nu se sperie de alte lucruri, dar se îngrozește de șoareci; ceea ce arată dezechilibru.

Al șaptelea, că unde-i e sexul și inima îi este.

Al optulea, că își poate părăsi copiii, fugind cu un amant care cîntă din harmonică.

Al nouălea, pentru că face acuarelă, cîntă la pian și regretă la bătrînețe ca a dus o viață cinstită.

Al zecelea, pentru că se strică citind literatură, nu știe să mănînce și devine femeie fatală, fatalizată după roman și teatru.

« Putea-vei purta o coadă magnifică și variat pestriță, fiind mulțumit a fi un prea gustos fazan. Dacă vei mai vroi a fi și astrolog, nu ți se va mai lua în seamă nici friptura la care puteai năzui cu pieptul și tîrtița ta », zice un proverb kutyst reacționar.

Femeile din « mișcare » s-au scandalizat de aceste inocente dar exacte argumente, și cîțiva eunuci zbîrciți s-au alăturat sufletește « mișcării ».

IMPASUL FATALITĂȚII

15 — Îmi amintesc, zise Kuic, aventura unui prieten al meu care iubea și era iubit de o distinsă domnișoară, logodnica lui. Poți să vezi de ce atîrnă cîteodată fericirea oamenilor făcuți să se înțeleagă. De o șoaptă care nu iese din sufletul lor, de o voce care vine fără să fi deschis vre unul gura. Pentru că ne găsim în Kuty, putem vorbi pe șleau. Tinerii ședeau unul în brațele altuia, respectuoși de-o tradiție, călcată de cele mai multe ori înnainte de timp, ca îmbrățișarea plastică să aibă loc de-abia în noaptea nunții. Ușoarelor mîngîieri, ușor trecătoare, ale tînărului, le răspundeau singure buzele fetei, încleștate pe buzele lui. Și le-ar fi răspuns bucuros și sărutările paralèle mai adînci, dacă băiatul, mai puțin tradițional, rupea un bumb, zmulgînd cingătoarea.

Era noapte, bineînțeles, și noapte cu lună. Naiv și pur, băiatul adormise, ca într-o anecdotă cu proști, obosit de obsesii. El fu deșteptat la mijlocul unui solo ca de violoncel, care-și dete seama că venea din insul lui și pe care îl auzi isprăvindu-se degradat.

— Ce-ai fi făcut tu, Mnir? Te-ai fi explicat?

— M-aș fi sinucis, răspunse Mnir.

— Așa vine vorba, răspunse Kuic. Și prietenul meu a vrut să se spînzure, dar i-am demonstrat că natura trădătoare nu cere indivizilor responsabilități extreme. E rușinea vieții lui întregi. Și

cum să te explici? Să afirmi că ai mîncat prea mult, că suferi de lăbărțarea sfincterului, să filosofezi denunțînd iresponsabilitatea și lipsa de bunsimț a intestinului gros? Să spui: « Domnișoară, mam născut cu o muzică undeva, și, fără să vreau eu, cîntă »?

Epilogul fuse mai tragic decît se credea. El a plecat fără să poată spune un cuvînt, și na avut curajul să se mai întoarcă. Iar domnișoara a rămas pe todeauna nemăritată și domnișoară.

UN CONCURS DE FRUMUSEȚE

16 La concursul de frumusețe, atmosferă, după vorba lui Kuic, « de muiere ». E curios că și în Kuty, unde ne așteptam să miroasă a undelemn, femeia normală miroase, în societate, ca în atelierele de croitorie din Europa, a creier crud, a gelatină și scoici. De la intrare, parfumele ieftine și săpunurile combinate cu aromele speciei, neau provocat jăregaiul, și am fi fumat cu bucurie, dacă virtuțile acumulate ale kuților nar fi cuprins și abținerea de la tutun. În cufărul avionului aveam, din patrie, ce fuma un an de zile. Nam văzut uimire mai vie ca atunci cînd, scoborîndune din aeronavă, am intrat în oraș cu pipele în gură, trăgînd fumul și dîndui drumul în pachete deslînate. Kuții au crezut că e respirația noastră naturală, de acid carbonic compact, și că sîntem un neam de oameni născuți cu o prelungire neagră a gurii, cu un cioc în formă de lulea, rămînînd consternați după ce neam scos boturile și leam pus în buzunar. Trecînd prin fața cîtorva rînduri de ochi holbați, Kuic zise, fără să fie înțeles și arătîndusi pipa cu degetul: « Demontebl », ceea ce însemna în intenția lui: « Sîntem demontabili », și: « Montebl », întorcînd pipa în gura de unde o scoase. El credea cu sinceritate că vorbește englezește și că limba engleză, prin universalitatea ei, care trece cu cîteva zeci de kilometri chiar dincolo de coaja pămîntului și e singura

limbă muzicală vorbită de Dumnezeu, de la înființarea Societății British pentru răspîndirea Bibliei, putea să fie curentă la kuți, ca la japonezi, de vreme ce prima limbă vorbită și pe pămînt fusese englezească.

Juriul, compus din esteți locali, era prezidat, de cine credeți? De însuș Președintele venerat al Republicii, care, părăsindu-și ocupațiile absorbante, slujea de arbitru și de proteguitor al rasei, renovată în piele și în tricou. Parcă-l văd: un domn de vreo șaizeci de ani, ochelari și mustăți întoarse cu fierul de frizat, din colțuri, rostindu-și frazele grele, accentuate, de bolovani clătinați. Îi rămăsese din vremea cînd se purtau carîmbi scrobiți subt urechi și pe mîini, ca niște podoabe, inspirate de la inelele atîrnate de buze, două ticuri decorative: unul de lărgit gulerul, care apăsa înghițitoarea, și celălalt de proiectat manșeta înnapoi, pe fus, după contemplarea satisfăcută a butonilor, cu un ochi de diamant. Pentru fiecare obiect spînzurat de prețul ființei sale, — ceasornicul cu lanț, ochelarii conturați cu aur și zvîcnind în resortul nazal, creionul care se lungea înnainte și intra îndărăt, pretext al presupunerii că personajul cugetă și notează, bastonul, cînd personajul punea pălăria și mantaua, învîrtit în aer ca un ventilator, — el avea un gest, divizîndu-și astfel activitatea într-o sută de subactivități, învîrtirea degetelor mari satelizate unul împrejurul celuilalt, bătaia tobei ritmată pe biurou sau pe geamul ferestrei, cu cele două degete următoare, jocul inelului pe degetul al patrulea, cel de-al cincilea fiind rezervat special delicatului raclaj al nasului și al urechii. E ticul de cugetare al modernului, oprit într-o pauză din celelalte activități, așteptîndu-și trenul, tramvaiul sau iubita, pe o margine de peron sau de trotuar. Pentru că omul civilizat care se scobește cu stăruință, lîngă o statuie de bulevard, aplică nevoile de ciugulire ale găinii și de linșoare ale mîței.

17 După o inspecție a concurentelor, Kuic, care fusese invitat dimpreună cu noi să ia loc în fotoliile extreme ale juriului, trase ostentativ aer pe nări și, aplecîndu-se cu o șoaptă la urechea lui Mnir, îl văzui pe acesta țintindu-și ochii în pămînt și mușcîndu-și buzele, ca să nu izbucnească. Potrivelile nătărăului nostru de pilot, un găligan molcom și rece, se nimereau cîteodată atît de exact, încît nu te puteai opri, fără să-ți scrintești maxilarele, de voința hotărîtă de-a nu-i da drumul unei gargare de rîsuri, darul lui de-a fi porc fiind spiritual. Cred că aci stă tot succesul de teatru și oratorie, în sentimentul că personajul nimerește just, ca în ring, unde o lovitură de pumn dată adversarului, între sprincene, stîrnește entuziasm și delir, inexplicabil fără o concepție intuitivă a matematicilor mecanice.

Erau patruzeci și cinci de concurente, așezate în rînd hemiciclic, în picioare, și care aminteau chelneriței de la Operă, care seara fac balet în schimbul unui salariu prelungit. Ceea ce izbea întîi era o pungă, aparentă în vîrful triunghiului ombilical, ca o jumătate de întreg. După forma puțin despicată a locului, se putea observa cum purta fiecare zbenghiul, ascuns ca la pisici sau prezent ca la cățelele cu coada retezată, și duios în sincera lui expunere sub tricou. La unele concurente turta spintecată era situată pe șold și realiza un sentiment, ca și cum ar fi dorit să fluiere sau să cînte, și la cele mai multe se înfățișa ca un ochi bolnav, cu pleoapele umflate. Un medic deduce numaidecît atitudinea cea mai favorabilă în care tînăra concurentă și viitoare soție va putea obține și împărtăși un maximum de despersonali-

zare, și Kuic avea un crîmpei de medicină în experiența lui de sceptic și de misogin. Aprecierile lui la urechea lui Mnir, pe măsură ce concurentele înnaintau individual, ca să-și demonstreze umbletul și ritmica plastică, afectată prin studii în fața oglinzii de la dulap, lăsau să se audă termeni ca: « tîrtiță », « birlic » și « pipoașcă », nepricepuți de vecini. Singur cuvîntul « găoz », rostit, din greșeală, mai tare, provocă o întoarcere a capetelor către noi și ca o protestare a căutăturii persoanelor prezente. Oricît ar fi de greu de spus în public un cuvînt care în limba noastră are un sens, ca să zicem ca la Universitate, pejorativ, vulgarele silabe însemnează în Kuty « Marele Apostol », care în scripte și pergamente poartă și numele de « Mare Geniu », — și expresia verbală a misticei lui funcțiuni nu poate să fie spusă cu voce tare, niciun om nefiind destul de demn și de valoros moralmente pentru ca buzele lui să-și permită să-l numească, și rămîne confidențială, pentru a fi numai manuscrisă și netipărită. La o nerăbdare a Prezidentului, al cărui fotoliu sta lîngă Kuic, el, Kuic, se apropie de auzul autorității necontestate, explicînd că în limba lui natală vorba avea semnificarea, — cum să zic, preciza el, — de ceva găunos dar moale și nu de cea mai recentă prospețime, comportîndu-se gramatical ca un substantiv cu înfățișare de verb la trecut și la mai-mult-ca-perfectul, și fiind utilizat îndeosebi în legătură cu ideea, cum s-ar zice, de « mamă », un cuvînt compus prin contragere, dintr-un cuvînt care conține sensul de mamă și dintr-un pronume.

— Am auzit, zise Președintele, că la dumneavoastră cuvîntul mamă e întrebuințat foarte des.

— Ca și mama în persoană, excelență, surîse Kuic, ceea ce făcu pe Președinte să roșească mulțumit, fiind din categoria abstinenților puri. De altfel, nu ne displac nici fiicele și nepoatele, și fiecare din noi are și verișoare, adaose Kuic.

E ciudat, într-adevăr, cum cuvintele stau, în mai multe limbi, cu semnificații paralel neașteptate, și cum o fantezie slobodă a permis, fără tratate și organizare internațională, ca, de pildă, termenul *cui* să devie într-altă limbă *couilles*.

COPIII KUȚI

18

Le-am trimis copiilor acasă o scrisoare.

În Țara de Kuty nici nu vă închipuiți ce a văzut Tătuțu.

Întîi și-ntîi, aici copiii nu se duc la școală. Se joacă toată ziua, de dimineață pînă seara, și dau cu pietre în toate geamurile, fără să-i certe nimeni. Știți cum sînt geamurile în Țuțy, capitala Țării de Kuty? Arunci cu un bolovan și, în loc să se spargă, geamul prinde bolovanul și ți-l aruncă îndărăt: să vezi atunci cum te ferești, ca să nu te nimerească geamul pe tine. Sticla era ca apa și ca piftia, înghițind pietrele. Ca o traistă, fără să se găurească, le dă drumul numaidecît. Vasăzică, vezi de ce se cumințesc copiii. Ca să nu le spargă geamurile capul.

Și pomii sînt ca nelumea. Vrei să te sui într-un gutui, îți alunecă piciorul, și pomul se trage mai înnapoi, ca un cal. Apuci să te sui în pom, pomul o ia cu tine din loc. Sari după o gutuie, și gutuia sare și ea mai sus, ca să nu o prinzi. Vișinile pornesc depărtîndu-se ca niște coinace, dudele, ca niște gîngănii fug, zarzările se grămădesc pe ramurile cele mai de vîrf. Și, cîteodată, pomul se ridică tot, ca un tîrn, și te ia la bătaie, știi tu unde, nu aș vrea să-ți mai spui. Prin urmare, cînd nu se întîmplă bătaie, grădinile se joacă de-a copiii, și fug copiii după pomi și pomii după copii.

A vrut să facă, la Țuțy, un binefăcător o școală, crezînd că face gaură în cer, și i-au stricat-o fetele și băieții, ajutați, — nu e vorbă, — de căței, de pisici, de purici și de toți puii de viețuitoare, care înțeleseră că dacă se face o școală se va mai face una, și mai pe urmă o grămadă de școli, și nu se va mai juca nimeni decît atunci cînd vrea profesòrul. Dacă la noi acasă nu se duceau copiii la școală, nici cățeii n-ar fi sărit peste băț și n-ar fi învățat nici ei carte. Omul care începuse să facă școala s-a pomenit întîi lătrat de căței și scuipat de mîțe. Veneau toți motanii din țară și-l miorlăiau, făcîndu-l de două parale, — și-l urlau cîinii mopși, cu nasul despicat și măselele strîmbe, din ținutul întreg. Și într-o zi iacătă că vin, după miròs de motan, și niște tigri, care sînt pisicile cele mai bătrîne, — și atunci omul binefăcător, ca să nu fie mîncat, cu învățătura lui cu tot, s-a băgat în groapa cu mocirlă de var pînă la gît și pînă la mustăți, ca într-un butoi cu iaurt, și nu a mai ieșit pînă ce s-a uscat varul tot, făcîndu-se praf și făină. Și afurisitul de cărturar tot nu s-a lăsat.

Ei, însă atunci a pățit-o mai rău, că nu s-a mai ales pînă la urmă de barba lui și de mintea lui nimic. Căci hotărîndu-se puricii să-i dea o lecție așa cum el nu învățase, au pornit puricii cu toții, ca furnicile, gheme și mototoale de purici, ca niște arici, și au tăbărît pe el. Nu avea omul atîta carne cîți purici l-au învăluit, așezați unul lîngă altul. El nu se putea nici scărpina, că nu știa de unde să înceapă, și nu se putea scărpina și din pricină că și buricele degetelor, pe moalele lor și pe subt unghii, erau pline de purici negri. Cînd m-am dus, într-o doară, să răscolesc puricii și să-i dau deoparte, ca să văd ce se mai petrece dedesubtul lor, nu am mai găsit om pe dinăuntru: îl mîncaseră puricii de viu. Și bine i-au făcut, că umbla

să necăjească băieții și fetele cu abecedare, plăci de piatră și burete, și să-i nărăvească la program.

Și nu s-a mai făcut școala din Țuțy nici pînă în ziua de azi.

19 În Țuțy, tătuții de acolo întreabă pe băiatul lor așa:

— Ce vrei să te faci tu acum, că ai împătrînit? mîine împlinești patru ani.

Băiatul stă și se gîndește și răspunde, cum zicem noi tătuții, «după matură chibzuință»:

— Pungaș.

Și tătuțul răspunde:

— Bine. Fă-te pungaș, dar pupă-mă întîi.

Și-i dă drumul, și băiatul se face pungaș. Crezi tu că e rău să fii pungaș? Nicidecum, și tu mă înțelegi destul de bine. Și-i mai dă tătuțul o praștie cu pietricele, un zmeu cu zbîrnîitoare, o muzică, o sabie, și băiatul se duce și se face pungaș mare, și poate să ajungă, dacă e simpatic, și deputat.

Cînd o întreabă pe fetiță tătuțul din Kuty:

— Dar tu ce vrei să te faci?

ea se gîndește, ca și fratele ei, nițel, și zice, pe-semne:

— Eu mă fac de la circ.

Adică, vrea să spuie, după cît înțeleg eu, că se face dansatoare.

— Bine! zice tătuțul, și-i dă și ei zestre, o cutie cu pudră, o fustă creață străvezie, croită din aripi de fluture lipite, cu creion de buze, și alte vopsele. Și amîndoi, pungașul și dansatoarea, ies la drumul mare cu trîmbița și cu toba, cu bășica de șuierat, și fac tărăboi, el cîntînd tărăboiul și ea jucîndu-l din glezne și genunchi.

Vreți voi să ne mutăm în Țara de Kuty? Nici nu știți ce bine e. Aici nici tătuții, care pe la noi se zbîrcesc la gură și la nas și fac fulgi albi pe la urechi, nu sînt mai mari decît copiii lor, și unchieșii cu obrajii rumeni se dau de-a dura, prin iarbă, amestecați cu copiii, cîte un tătuț călare pe cîte o spinare de băiat, cîte un iepure călare pe o găină, tîrîndu-se de-a bușile prin poala-Maicii-Domnului, prin măghiran și busuioc. Tălpile lor miros a zambile și a calomfir, și în bărbi și plete își lasă boarea asmățuchiul, amestecat cu mirodenia ga-roafei și cu mirosul amărui al crăiței. Izma le îm-bălsămează cefile cu care dorm în flori, argintați din stropitorile cerului cu rouă de stele.

Băgați de seamă că dintre tufișuri vin pentru fetițe-păpuși cu obrazul de flanelă, cu mîinile de lînă și cu zîmbetul de catifea, ca mușcata. Și mai vin panglici prin iarba măruntă, și mărgele albe, ca niște șerpi înșirați, strecurîndu-se prin micșu-nele, pînă la grumazul fetii mele, goală ca o șopîrlă smeadă. Și tocmai de dincolo, vin armăsarii potco-viți cu roți de lemn și cu nările ca boiaua, și locomotivele mici, trăgînd pe șine vagoane pline cu bomboane. Stați frumos, că mai vine ceva: o bicicletă! și după ea un căruț la care s-a înhămat de rîma nasului, încovoiată, un elefant de cauciuc adevărat: sufli-n el, se face verde, dă din cap și pocnește...

CUMUL DE ATRIBUȚII

20 Participarea lui Mnir și-a lui Kuic la concursul de frumusețe mi-a fost fatală. A doua zi, bunii mei prieteni dispăreau în văzduh, răpind, probabil pentru o experiență pe care trîntorii din prisacă o repetă de cîteva ori pe vară în azur, cele două regini ale frumuseții din Kuty și Țuțy, și lipsin-du-mă de unica posibilitate de a mă întoarce curînd pe continent, avionul. Rămînînd singur, m-am hotărît să părăsesc o vreme, pînă la calma-rea spiritelor, capitala, și am luat-o razna prin regiunile neexplorate ale Țării de Kuty, cu unel-tele reporterului și cu o pușcă patent « Maxim ».

În timpul vînătorilor mele, ținîndu-mă după un animal bizar, care în același timp alerga pe două singure picioare și pe celelalte singure două se da peste cap și putea să zboare, am nimerit, cu două sute de cartușe pe cingători, în mijlocul unui trib de guși, din care, după cum am aflat mai tîrziu, se trăgeau kuții civilizați. Aceștia n-aveau nicio armă și, contrariu obiceiului deprins de vînători din lectura călătoriilor prin sălbătecime, oamenii m-au primit rîzînd, ei neștiind nici să se supere nici să se încrunte. Blond și cu ochii de azur, cum sîntem toți cei din neamul superior, bălan-roșcovan, negricioșii mei primitori m-au ales numaidecît președinte-guvernator și rege; ceea ce în limbajul lor se rostește *Butcubu*, cu accentul pe ultima silabă. Pasărea cu patru picioare, pe care o urmărisem din lagărul meu, ca să o împușc pentru îmbogățirea Muzeului Exotic din Kuty-ville, se chema *bilifox*. Bilifox are nu mai puțin de nouă sensuri și este intraductibil în toate lim-bile europene grăite. Întregul vocabular al limbii kuty, pe care o vorbeau, adoptată prin cultură, guși, prezintă particularitatea sensurilor multiple. De altfel, am demonstrat-o de la catedra mea, de mai tîrziu, de kuty.

Bilifox însemnează, în traducere liberă: « Iere-tele cu patru picioare despărechiate, fără unghii, care fuge la deal tîrîș, iar la vale de-a berbeleacul, și zboară peste apele fără punte ». Pecît este de greu de înțeles, pe atît e de potrivit acest limbaj concentrat și extrasintetic genului poetic în versuri. *Ilu muli* însemnează: « Te iubesc pînă la moarte și de-a lungul vieții viitoare, cînd îți făgăduiesc că nu vom mai avea copii ». *Lokha repe alduțîm*, cu toată caracteristica armeană a i-ului circumflex, este: « Salutarea zorilor zilei urcat în chiparoși, printre maimuțe cîntărețe cu solzii argintii ». (O varietate de maimuțe acvatice, care exală un pro-nunțat miròs de icre negre, poartă solzi într-adevăr.) Aș putea cita mii de stihuri grăite ale acestei limbi care nu a fost niciodată scrisă, ca să ilustrez infini-tatea mijloacelor ce stau la îndemîna unui even-tual poet kut, ca în nicio altă limbă.

ORGANIZARE

21 A trebuit să stau printre indigeni zece ani, pînă ce am găsit o potecă de întoarcere în părțile civilizate ale insulei; însă, bineînțeles, nu mi-am pierdut vremea și am introdus elementele de civilizație indispensabile unui viitor popor cult: Am credința că, peste o sută de ani, kuții, adică neamul kut, vor face să se vorbească de ei și că vor avea cel puțin opt romancieri și douăzeci de autori de teatru.

Înnainte de sosirea mea, poporul era, bineînțeles, anarhic: fiecare făcea ce-l tăia capul și avea nerozia primitivă să se socotească fericit, ca și cum omul poate să fie măcar aproximativ mulțumit fără organizație și lege morală. Întîia mea lege a fost lapidară și scurtă: « Așa nu mai poate să meargă ». Am tradus în kuty acest principiu și l-am enunțat conform geniului limbii cu monosilaba *Horc:* legea Horc se întinse numaidecît la toate triburile, de toate culorile, unificînd deprinderile prin constrîngere legală.

« Dar dacă nu mai poate să meargă așa, cum are să meargă? » m-am întrebat.

Foarte simplu: am ales șapte secretari și i-am făcut miniștri, în uimirea tuturora, care nu cunoșteau selecția prin clasificare. Acești miniștri aveau ca primă datorie să doarmă cu mine într-un apartament, improvizat într-o pădure de liliac. A doua lor datorie era să întemeieze simțul de autoritate,

purtînd fiecare ministru un băț, cu care aplica fiecărui kut întîlnit, cu motiv sau fără motiv, un cucui în moalele capului. Căci această nemotivare mai ales, arată originea divină a unui aparat de autoritate. Fără motiv, kutul primea o lovitură în cap, oridecîteori era întîlnit: cu motiv, adică după un exces, el primea douăzeci și cinci de lovituri în diverse regiuni ale trupului; ceea ce a dezvoltat noțiunea inocenței și a vinovăției, și, prin legătură logică, simțul de răspunderi.

22 După patru luni de guvernare, circulația se și făcuse suportabilă. Nu mai sta dinaintea noastră nimeni, și toată lumea fugea la apropierea Curții. Doi miniștri erau însărcinați, cu toate acestea, să se ia după oameni și să-i prindă: miniștrii de finanțe. Am ales doi în loc de unul singur, pentru ca unul să-l ție pe kut, și cellalt să-l opereze, obișnuind poporul și cu noțiunea contribuțiilor directe. Kuții se hrăneau cu banane, roșcove, stafide sălbatice, ròdii, ananas, portocale și alte fructe, furate pur și simplu naturii: o noțiune fantezistă a proprietății, proprietatea devenind a guvernului. Cu toată obligația, supușii noștri uitau să dea pe la minister, să lase trei sferturi din recolta lor cotidiană pentru «necesitățile superioare » și pentru « rațiunea de Stat », și atunci ne luam după ei și ne încasam contribuțiile directe. Cînd kutul nu avea nimic în sac, îl puneam jos și-i scoteam un dinte, lovindu-l cu o piatră lustruită la rădăcina gingiei. Chestiunea principală era să cultivăm simțul datoriei subt orice formă.

Sistemul atinsese o perfecțiune, pe care Europa putea să-l jinduiască. Kutul ajunsese să scuipe după regulament, de două ori pe zi, și atunci, dacă ținea să expectoreze, era nevoit să se ducă

pînă la țărm și să scuipe în mare. Și răsufla după același regulament, douăzeci la sută din respirația unui european în timpul săptămînii, și douăzeci și trei la sută duminica. Cu noțiunea politică a fost mai greu să-i deprindem pe kuți. Negăsind un termen just în limba lor, am căutat să-l obținem din cuvinte compuse, însă fără succes și dînd naștere la erori grave de înțeles. Unii înțelegeau: oftică, alții: găinați, — și cred că nici pînă în ziua de azi, cînd i-am părăsit, kuții nu au găsit cuvîntul noțiunii și n-au asimilat încă noțiunea.

23 Contribuțiile directe, subt formă de banane și mandarine, nu erau satisfăcătoare. Movili de zmochine se acreau în jurul palatului președintelui-guvernator și rege, Butcubù. Mocirla portocalelor stricate, cu catifelări albastre și verzi pe cojile stacojii, influențase terenul pe cîteva hectare, și galoșii noștri se îngropau în zmîrcuri stagnante de oranjadă.

Trebuie să găsim o « modalitate », ziseră miniștrii mei de Finanțe, pe baza principiului nostru constituțional: «Așa nu mai merge». Și am emis o lună de zile concepții *(avralia)* și am examinat ipoteze *(sazalia)*. *Lia* în limba kuty e marca nominativului plural nearticulat, forma articulată fiind, pentru aceste două cuvinte, *avralialì* și *sazialialì*, genitivul luînd prefixul *babà*, cu singularul *bibì*.

Am introdus, așadară, moneta, care pe kuty se numește *kanci*. Ca să căpătăm, la un popor care nu cunoștea nici bronzul, nici cositorul, nici industria turnătoriei, parale, începutul trebuia exprimat într-o valoare curentă, recunoscută în toate continentele. Ne-am gîndit șase luni și am găsit. Scoțîndu-mi busola, pe care o aveam incrustată în binoclul meu prizmatic, am căutat Sudul,

unde știam că se găsesc minele de diamant ale bașogilor. Indigenii ne-au venit într-ajutor, indicîndu-ne două ape subterane paralèle, care răspundeau, fără să fie cunoscute, în mijlocul țării de diamant. Aceste rîuri se bucurau de o facultate curioasă de balansare, amîndouă fiind totuș două aspecte ale unui aceluiaș curs de apă: pînă în Bașogia, apa mergea de sus în jos, iar din Bașogia, unde ieșea din pămînt la lumina zilei, descriind o curbă, o lua de-a-ndaratele, iarăș pe subt pămînt.

Undele curgeau printr-un tunel, în care o luntre se putea ușor angaja cu luntrașul în picioare. Situație ideală! Blocați din toate părțile, bașogii sufereau de lipsa fructelor și bananelor. Am încărcat în două luntri, care făceau naveta *(chodibù)* între cele două puncte, încet-încet, toate contribuțiile directe, și am luat în schimb bolovani de diamant. Prima dificultate era învinsă; mai rămînea o a doua. La întoarcere, rîul trecea prin lagărul filint. Cu urechea am cercetat unde putea să fie părețele bolții mai subțire și, odată, am descoperit și o crăpătură fericită, prin care puturăm vedea tot ce se petrecea la filinți, fără să fim văzuți.

Ne-am așezat în dreptul plezniturii și am strigat:

— Ho! Aho! Oha! încolțind barca într-un ungher, — și am introdus o curea.

Puține clipe după aceea, filinții au apucat de vîrful curelii și au tras încet. Am tras și noi încet, înnapoi. Apoi au tras și ei din nou, stabilind între noi limbajul curelei. Cînd și-au pus ochii și auzul deasupra crăpăturii, am întrebat:

— *Diamont?* (adică: « Vreți diamante? »)

Și ei ne-au răspuns, evident:

— *Yes, yes,* de repetate ori.

Noi am zis:

— *Diamont?* . . . *Pound!* . . . (adică: « Voi vreți diamante, dar și noi vrem lire sterline ».)

— *Wonderfool!* răspunseră filinții (adică: «Splendidă împrejurare!»)

Și făcurăm schimbul, noi vîrîndu-le banane și ei vîrîndu-ne diamante. Tezaurul indigenilor s-a umplut considerabil, vînzarea pe întuneric a diamantelor durînd vreme îndelungată. Noi adoptaserăm și o tactică de Stat și o diplomație, pe de o parte vînzîndu-ne fructele la bașogi, și pe de altă parte informîndu-i de toate pregătirile filinților, observate prin crăpătura bolții rîului Topi-Pito, adică rîul care scoboară și urcă. Pot să fac o spovedanie sensațională, astăzi, cînd nu mai există primejdie și cînd adversarii trăiesc frățește: numai mulțumită indigenilor în organizare, războiul a fost greu și bașogii au rezistat cît au rezistat.

FINANȚE

24 A doua față a problemei financiare. Trebuia găsită corespondența internațională dintre banane și franci. Cîte banane la un franc? Cîte mandarine la lira sterlină? Și ca să le putem lua francii și nu roșcovele și zmochinele, trebuia să-i facem pe indigeni posesori de franci, de șilingi, de lire și de dolari.

Atunci am inventat cobilița, adică bățul întors, care pus pe umeri și încărcat la capete cu ciorchini de banane, se cumpănea pe spinarea neguțătorului. Am pus cincizeci de cobilițe pe cincizeci de spinări de kuți și i-am expediat pe kuți, cu un consemn, în cincizeci de direcții, înnafară de Kuty. Dacă se întîlneau cu un om, ei trebuiau să strige: «Banane! Banane!»

În prima săptămînă am pierdut patruzeci și doi de kuți și am cîștigat cîteva lire sterline, întorcîndu-se acasă numai opt. Șapte kuți fuseseră mîncați de pantere sau supți de șarpele boa, care, strîngînd pe om, îl deșartă de suflet și măruntaie ca pe un tub de cremă de ras. Alți cinci kuți s-au întors după două săptămîni, din regiuni mai depărtate, aducînd monetă portugheză. După doi ani s-a mai întors unul, care stabilise tocmai în vechea Cartagină o filială de portocale, și venea acuma cu o caravană de cămile ca să-și aprovizioneze stațiunea cu fructe. El se și căsătorise cu trei algeriene și șase marocane, fiice de regi de triburi,

și devenise bogat. Bietul Țin-Țotbà! — așa îl chema, — el a introdus în Kuty rachiul și tot el a fost primul importator al cîrnaților împărechiați, doi cîte doi, consumați cu hrean, care imită, în carne tocată și piele, bananele din Kuty.

Am stabilit valoarea kilogramului de banane la o sută treizeci de reișì, și pe acest criteriu internațional am putut introduce reforma financiară, atît de binefăcătoare în Europa și în cele două Americi, și am încasat impozitele la timp. Primul buget a dat un excedent de trei ori mai mare decît bugetul, ceea ce ne-a determinat, pentru binele colectiv, să dublăm în anul următor impozitele. Al treilea buget fiind deficitar, le-am sporit, pentru aceleași motive de ordin social, de patru ori.

De fapt nu era un impozit, ci un total de impozite care devenea singur după ce am adunat optsprezece impozite divizionare. Un singur impozit, și atît, ar fi fost poate comod, dacă vrei, însă nu uita că eu eram creatorul în materie de finanțe, și eram dator să demonstrez că sînt un om complicat. Orice naiv ar fi putut să stabilească un impozit, care să fie plătit o dată: arta financiarului și a omului politic e mai vastă: contribuabilul kuty fiind obligat să-l plătească de mai multe ori, plătindu-l totuș, principial, una singură dată.

25 Impozitul kuty se stabilea anual. Insul kuty era chemat la percepție, unde figură în acelaș timp Siguranța și Jandarmeria. Întîi, i se aducea la cunoștință că, deșì cetățean, el era un bandit, toți cetățenii unui Stat fiind prin definiție banditi, împotriva cărora se apără Statul, acesta avînd căderea, în vederea de a se putea apăra, să provoace. Deci kuty era întîi bătut bine. « Dacă nu-i vom putea lua altceva, cel puțin ne alegem cu atît, scrie Regulamentul, că l-am bătut. » După bătaie urma declarația.

— Cîte banane faci? cîte mandarine? cîte roșcove? cîte zmochine? cîte din fiecare?

Kuty răspundea cu o cifră *(mehmehèt)*. Autoritățile, privindu-l fix, îl corectau:

— Prea puțin. Tu faci mandarine mai multe. Scrie! îi porunceau secretarului, de opt ori mai mult. Bun.

Kutul era impus opt la sută la roșcove, doisprezece la sută la zmochine, optsprezece la sută la mandarine, douăzeci și doi la sută la banane. Primul impozit. Apoi adunam roșcovele cu zmochinele și, din total, mai luam douăzeci la sută; adunam roșcovele cu bananele și luam alți douăzeci la sută; adunam bananele cu roșcovele; adunam rubricele între ele, cîte două, o dată înnainte, o dată dindărăt, o dată de la mijloc îndărăt și o dată de la mijloc înnainte, și la fiece operație luam cîte douăzeci la sută. E impozitul eminamente democratic, numit progresiv. Ca să-l socotim, am înființat atîtea percepții și agenții, încît am atins cifra ideală, numărul funcționarilor devenind egal cu numărul contribuabililor.

În sfîrșit, kuty era întrebat:

— Ai copìi?

Kuty răspundea:

— Să-mi trăiască, șapte.

Și cifra impozitelor totale generale era înmulțită cu șapte.

Pot să afirm că am lăsat printre indigeni o amintire neștearsă și că toți membrii generației mele mă blagoslovesc cu elogii de care nu doresc nici să-mi aduc aminte.

VULTURI PEDEȘTRI

26 Întorcîndu-mă în capitală, am cunoscut, în noua mea calitate, de reporter la *New Țuty Herald*, numeroși oameni politici, fără îndoială, dar unul din ei mi-a atras atenția, prin atitudinea lui sacerdotală, purtînd subt barba jumătate tunsă o jiletcă încheiată pînă la cravată, și cravată neagră. El cumula, ca mulți kuți, funcția socială de politician cu aceea de bancher și cămătar, și idealul lui fusese să intre într-o familie care din tată-n fiu se socotea că nu poate conduce decît State și Bănci și că sînt singurii calificați, cu patriotismul integral înnăscut, ca să deosibească binele de Stat de răul de Stat. Îi plăcea peltîculuí să se propuie ca o pildă tuturor celor care aveau nevoie de un sprijin bancar, mărturisind că adevăratul om de viitor începe prin a nu avea absolut nimic. Zicînd nimic, el zicea în limbajul lui ni-ni-ni-mi-mic, trozninduși unghia degetului mare de marginea dinților, cu un zgomot al neantului total. El ținuse Bancă în provincie, împrumutînd o roată ca să i se restituie un car, și o potcoavă pentru o herghelie. Divorțînd pe neașteptate, fratele fostei lui neveste justifica divorțul pe realități constatate în căsnicie, și pretindea că, în opt ani de căsătorie legitimă, soțul și-a respectat soția profund și detestabil. El n-a intrat niciodată decît în redingotă în camera nupțială, și divorțata ar fi rămas și după divorț fecioară, imitînd, fără să dorească, un caz de divinitate.

— Dacă mai trăia cu el, spunea fratele, ea trebuia să se culce cu vizitiul. . .

Impotentul a cerut, cum se zice, mîna unei persoane din familia politică, și fratele i-a acordato cu atît mai bucuros cu cît peste vîrsta domnișoarei se mai puteau așterne nesupărate cîteva vîrste. Ființa politică fuse și mai respectată decît prima soție, din pricina prestigiului de Stat al familiei, care l-ar fi urmărit și în idilă subt masca fraților mai mari, dinaintea cărora ginerele simțea instinctiv că trebuie să stea în picioare. Și îl turbura și mai mult prezența în familie a statuilor de bronz, înnalt ridicate pe socluri de piatră, și care, ca un corp străin în stomac și în pat, îl apăsau cu toată greutatea pe genitale.

Fecioara în vîrstă, din partea ei, a pus condiția virginității definitive acestui soț antipatic, și căsătoria s-a făcut ca o înmormîntare, după acoperirea gropii ceremoniale.

Nu se cunoaște tragedie mai amară ca acest act mut, care durează cît viața, petrecut între convenții și necesități, căsătoria unei femei inteligente, hotărîtă, după ce a eliminat posibilitățile incompatibile cu numele și treapta, să ia de bărbat un idiot și să nu guste existența decît în ipocrizia dozată cu răutatea sexului corsetat în mare doliu.

MYA LAK

27 Traduceri din autorul nostru preferat.

Eram sîmbătă la bărbier. « Salon » îngust și lung, cu opt fotolii învîrtitoare, puse la rînd. Opt clienți în fotolii, opt bărbieri în acțiune, cu opt piepteni albi în păr, și în opt halate. Opt becuri electrice în opt oglinzi.

Intră din stradă Mya Lak, ultimul fiu al Soarelui din partea locului. E uzat și diformat ca un ambalaj de sac: urzeala cedează de jurîmprejur. Adipozități diluate într-un material cu instabile coherențe. Cusătura picioarelor e scoborîtă la gambe, subsuorile deplasate pe șolduri sînt ca la crapi, brațele și-au pierdut coltucele, și genunchii rotula: e otova și lins. Însuș craniul s-a modificat, ca pălăriile accidentate. Buze strînse ca gura pungii cu o sfoară cu căpătîiul deslînat, al unei țăcălii de cîlț. Poartă ochelari simbolici: doi de zero.

Suind unica treaptă a bărbieriei, tălpile turtite și dureroase, de crocodil, îl supără, și fiul Soarelui pare că umblă și schimbă locul pe stomac.

Bărbierii l-au recunoscut.

Opt bărbieri (aplecîndu-se ceremonios în spatele clienților, mascați cu clăbuci de săpun): — Avem onoarea, domnule rector.

Un client (și-a întors capul, folosindu-se de un ochi liber): — Cine-i ăsta?

Bărbierul: — Mya Lak... S-a întors de la Paris.

Un client: — Ce spui?

Șoapta parcurge clientela. Se aude de opt-nouă ori cuvîntul « Paris ».

Opt clienți (se scoală din fotolii, scoboară, fac închinăciune cu șervetele la gît): — Bine ați sosit, domnule rector!

Mya Lak (mojic, ca să nu pară naiv. Poartă-n cerul gurii o alifie congenitală, care-i gelatinează limba): — Cuvîntul sosire e circumstanțial și momentan, întrucît indică ajungerea la țintă în ora și clipa în care te-ai scoborît din tren. Întîi, că nu m-am întors azi, și al doilea, că am sosit de-o lună de zile. Ședeți și vom vorbi mai tîrziu... (Clipind.) *Aprè*. (A rostit acest cuvînt cu accentul *bre*, care-l servește mnemotehnic.)

Mulțumit că a putut ajusta, încă din primul răspuns, un cuvînt franțuzesc, dă o lămurire patronului de la cassă.

Mya Lak: — Adică: după; *aprè* însemnează după; *aprè je:* după mine. Nu-ți închipui cum seamănă limba franceză cu limba... noastră. Dacă nu mă duceam la Paris, n-aș fi crezut nici eu. Cum intri pe granița Franciei, nu auzi decît *mersì* și *bonjur*. Noi zicem literatură, ei zic *literatiur*. Noi zicem universitate, ei zic *iuniversitè*. Zicem librărie, ei zic *librării*. Toată limba franceză de după război e copiată după noi, însă puțin schimonosită, ca să nu se cunoască, și pițigăiat, prin denaturarea vocalelor pure. Au renunțat la î și ă. Să nu crezi că m-am sfiit, am spus-o în gura mare; eu mi-am păstrat însă pronunția curată.

N-aveți idee. Toate instituțiile noastre sînt mai-mai mutărite la Paris, pînă și Academia. Mai mult: literatura franceză actuală este furată întreagă, și poezia și proza. Nu o dată am recunoscut articolele mele în presa pariziană.

Am mai constatat ceva, că francezul e greu de cap, incult și prost! Cu toate că știau perfect cine

sînt, ce sînt și de unde sînt, cu toate că le-am repetat că «*je fe la gher avec vu*» — imbecilii au continuat să-mi atribuie calitatea marocană, de *baraguin* și *șarabia*. Această ignoranță stăpînește și sferele intelectuale.

Patronul bărbier: — Vine cîte un strein cîteodată și se rade la mine și stăm toți cu gura închisă. Mă gîndesc, de multe ori, cum s-o fi zicînd brici pe franțuzește.

Mya Lak (căutînd): — Brici? N-are nicio importanță. De altfel, bărbierii de la Paris nu prea seamănă cu bărbierii noștri. Țin totuș să-ți declar că brici e un cuvînt mai bun decît toate cuvintele care însemnează brici în toate limbile civilizate.

Un client (care auzise): — Brici se zice pe franțuzește *rasoir*.

Mya Lak (surprins): — Cine ți-a spus?

Un client: — Așa-i zice briciului pe franțuzește.

Mya Lak: — Cuvîntul pe care-l spuseși dumneata însemnează desigur ceva, însă nu însemnează brici, — și nu e măcar substantiv. E un calificativ sinonim cu «caz extraordinar», cu «neașteptat». De multe ori am surprins pe colegii de la Paris atribuindu-mi-l mie și spunînd despre mine că sînt cum spuseși dumneata.

Un client: — *Rasoir?*

Mya Lak: — Exact!

Un client rîde.

Mya Lak (logic și victorios): — Un om nu poate să fie brici. (După o pauză de reflecție.) Uite, ei mi-au mai zis și *merd*.

Un client (rîzînd): — Și nu v-a spus nimeni ce însemnează *merde?*

Mya Lak: — Nu am nevoie să mă instruiască nimeni și nici dumneata... *Merd* este cum s-ar zice la noi un mare savant, autor de opere de fond.

Un client (rîzînd): — Domnule rector, *merde* este ceva care pute și care se obține normal cu coada ridicată sau cu pantalonii scoborîți.

Mya Lak: — Domnule, te rog să fii la locul dumitale... Ce trivial! (Întoarce ostentativ spatele la un client.) Să presupunem că francezii i-ar zice briciului cum spune obraznicul de còlo: tot cuvîntul nostru este mai bun. (Apropiindu-se de patronul bărbier.) E un individ suspect. Cum îl cheamă? trebuie să fie jidan.

Patronul bărbier: — Domnul Tudorică.

Mya Lak: — Ți-ai găsit! Adevăratul lui nume nu poate să fie decît Bișof. Vorbește cu accent. Are tip semit.

Patronul bărbier: — E doctor în medicină de la Paris.

Mya Lak (punînd mîna pe rană): — Nu-mi spune mie ce se petrece la Facultatea de medicină. Cadavre, jidani...

Patronul bărbier: — E băiatul parohului de la Sfîntul Niculae.

Mya Lak: — Adevărat?

Patronul bărbier: — Pe cinstea mea!

Mya Lak (dezamăgit): — Ce rușine!...

Patronul bărbier: — Tare aș vrea să văd și eu Parisul.

Mya Lak: — Și pentru ce? Nu te simți fericit în țara dumitale?

Patronul bărbier: — Aș vrea să învăț *à la garson*, ca la Paris.

Mya Lak: — Știi dumneata care-i cel mai bun săpun de pe fața pămîntului?

Patronul bărbier: — Cred că săpunul de ras englezesc.

Mya Lak: — Te înșeli. Cel mai bun săpun este săpunul de rufe.

(Trei clienți s-au sculat rași, tunși, pudrați.)

Bărbierii respectivi: — Să vă fie de bine!

Trei clienți: —Mulțumim.

Mya Lak (pedagogic): —Incorect, profund incorect! În asemenea cazuri se zice: *mersì*.

Trei clienți: — Sau: mulțumesc.

Mya Lak: —Fără «sau»! Dați-mi voie. Întîi, cînd cumpărăm ceva, cînd ne costă parale, zicem: mulțumesc. Al doilea însă, cînd primim un dar, cum este cazul unei bune urări, atunci zicem: *mersì*. E o nuanță. La un ce sufletesc trebuie să corespundă un ce sufletesc.

Unul din trei clienți: —Nu sezisăm.

Mya Lak (răzbunător): —Mă așteptam.

Unul din trei clienți: —Urările bărbierești sînt un ce nesufletesc și costă un pol bucata.

Mya Lak: —Este a se examina ce s-a produs întîi, între primul client și primul bărbier; oare sentimentul primului bărbier, care a dorit să procure plăcere primului client ras, ori sentimentul datoriei în sufletul primului client impresionat și obligat prin cele înnainte petrecute, —ras dulce, fără durere, săpun alunecos, brici bine ascuțit, mînă ușoară etc., — ca să dea un modest bacșiș, nu un pol, cum zici dumneata. Vezi, oricum te întorci, tot de suflet dai; de unde deducem că omul e un ins sufletesc și că sufletul primează evenimentele. Eu, cînd mă felicită cineva, de pildă de ziua mea, îl sărut în gură.

Cei trei clienți (întorc capul discret și fiecare dă drumul unei guri de scuipat): —Cu ce impresii v-ați întors de la Paris?

Mya Lak: —Încă o observație, înnainte de a termina subiectul. (Întorcîndu-se către cei trei bărbieri rămași liberi.) Am și pentru dumneavoastră ceva. Nu este nimerit să se spuie unui client, după ce îl bărbierești: să vă fie de bine. Peste puține minute unul dintre dumneavoastră mă va bărbieri și pe mine, și nu aș vrea să particip, ca obiect, la un act criticabil. De ce: să vă fie de bine?

(Analitic.) Întîi, de ce: să vă fie? Al doilea, de ce: de bine? Al treilea, de ce: să vă fie de bine? Căci, întîi, nu este logic. Al doilea, nu este simetric. Al treilea, este problematic. Al patrulea, e monoton. Al cincilea, nu e plastic. Al șaselea, nu are culoare. Al șaptelea, nu există succesiune. Al optulea, nu are conținut. Al noulea, este fără raport de cauză la efect. . . Sînt patruzeci și trei de motive care se împotrivesc ivirii unei acțiuni în analogie cu o acțiune epuizată.

(Un domn oprit în pragul ușii voise să intre. A ascultat, și pleacă repede, înjurînd.)

Domnul cu pălăria mare și plete (plecînd): —Du-te-n. . .

(Respectuos, patronul își încleștează fălcile, și închide ochii.)

Mya Lak: —Sînt blamabili trecătorii care nu-și supraveghiază cuvintele și conrup urechea publicului.

Patronul bărbier: —V-a insultat, domnule rector.

Mya Lak (mirat): —Pe mine?

Cei trei clienți: —E regretabil, însă adevărat.

Mya Lak: —A! Înțeleg ce s-a produs. Străinul acela a încercat un sentiment de surpriză, adică de admirație, aflînd, în momentul în care venea la bărbier, în cîte subdiviziuni critice se împarte o idee mică și bănuind că o idee mare prezintă cazul a mii de subdiviziuni critice. Nu acum pentru întîia oară provoc sentimentul de admirație, care se exprimă după vocabularul și pregătirea fiecăruia, creatorului fiindu-i indiferentă forma și pe el interesîndu-l exclusiv substratul. Să vedem de cîte feluri este sentimentul care provoacă producerea interjecției apelative, căci injuria și lauda sînt două modele de interjecții, în care monosilabul devine polisilab, iar necunoscutul ia corp în cunoscut.

Un client: —Absolut clar.

Mya Lak: —Întîi, e vorba, deci, de surpriză, de confuzia pe care ne-o determină un lucru nou. Criteriul este, prin urmare, stabilit. Dar întîi-și-întîi, adică înnainte cu un moment de momentul în care primim impresiunea?... Există o întreagă gamă de nuanțe de rangul întîi-și-întîi, pe care aș putea-o numi serie antecedentă sau gamă precursoare, și de care trebuie să ținem neapărat seamă pentru a fixa spectacolul intelectual, precedent motivului întîi, adică al întîiului pur. Să precizăm:

Întîi-și-întîi: Interjecția vine din moralul sugestionat.

Al doilea-și-întîi: Ce este sufletul și cum a fost interpretat de diversele școli?

Al treilea-și-întîi: În cîte facultăți de liber arbitru însuș sufletul se divide?

Al patrulea-și-întîi: Subordonanța facultăților între ele și față de sufletul atoatecuprinzător.

Al cincilea-și-întîi: Facultățile la rîndul lor se divid, se subdivid, se suprasubdivid și se contra-suprasubdivid.

Al șaselea (îmbătat): Nucleele motrice și receptrice în ce formulă psihică s-au închegat?...

(Pe al noulea fotoliu, răsturnat, zace un client cu figura invizibilă, bandajată cu șervete fierbinți, din care ies aburi. E un client regulat al secțiunii de întinerire. Deasupra oglinzii se citește inscripția: « Institut de înfrumusețare ».

Clientul stă lungit, ca pe o masă de operație. Două fete, cu care vorbește de toate, ținîndu-i fiecare cîte o mînă pe genunchi, ca două ghicitorese, cu unelte mici licăritoare, se îndeletnicesc să-i mărească rădăcina unghiilor și să i le lustruiască artistic.)

Clientul Institutului de înfrumusețare (făcîndu-și o gaură prin șervete): — Tu erai, Mya Lak? Cînd te-ai întors?

Mya Lak: —Nu știu de unde să te iau.

Clientul Institutului de înfrumusețare: —Nu mă lua de nicăieri, că frige. (Repede.) Ai văzut turnul Eiffel? Ai mîncat nougat de Montélimar? Ai umblat cu automobilul? Te-ai dat în metropolitan? Te-ai suit în aeroplan? Ai călătorit cu balonul sferic?

Mya Lak: —Drept să spun (către toți clienții) că nu m-am suit încă pe vapor și în aeroplan. Însă vorbesc la telefon.

Clientul: —Te-am văzut fotografiat în uniformă de aviator.

Mya Lak: —Avea fotograful un scaun cu aeroplan și o cască de piele și m-am fotografiat cu ele.

Clientul: —Ai avut sensații?

Mya Lak: —Închideam ochii și mă înfioram la ideea că mă găsesc la două mii de metri în văzduh.

Clientul: —Afurisitul a găsit mijlocul să stea în acelaș timp pe scaun și să plutească și la două mii de metri între haos și ocean! Todeauna a fost plin de ingeniozități. (Scoborînd vocea.) E un băiat excelent; suferă de un singur neajuns: cam și miroase, să mă ierți, a pișat.

Costik (cel care-l rade de obicei pe Mya Lak): —Cînd îl rădeam mirosea cum ziceți dumneavoastră.

Fetele: — Cînd se rade vorbește cu Costik de poezia dragostei.

Costik: — Și, știți, se pricepe și la porcării. Într-o zi, avea ochii tăiați și mi-a spus că peste noapte... făcuse de opt ori...

Clientul: — Piș?...

Costik: — Nu... Nu știu cum să zic, ca să nu se supere domnișoarele...

Fetele: — Spune la ureche.

(Costik șoptește.)

Clientul: — Se fudulește, însă e sincer. El face confuzie între două feluri de meșteșuguri contrarii

aceluiaș mădular, din care unul i-a rămas intact și abundent, după ce s-a evaporat celălalt detot. Cînd urinează, el crede că face amor pasional, și după ce i se golește băsica este îmbătat de volupтăți. Ba, uneori, memoria l-a înșelat atît de mult încît s-a temut să nu-și fi lăsat salteaua însărcinată.

(Toți clienții, afară de cel culcat pentru înfrumusețare, rași, bine dispuși, sînt în jurul lui Mya Lak.)

Mya Lak: —Ceea ce m-a impresionat un moment peste măsură, la Paris, a fost că toată lumea vorbește franțuzește.

Un client (într-un grup de trei): —A excelat întodeauna prin spiritul de sinteză.

(Mya Lak, depărtîndu-și picioarele, își duce mîna dedesubt și trage de fundul pantalonului.)

Un client (încet): —S-a excitat.

Alt client: —I s-au lipit. Probabil, de năduşeală.

Al treisprezecelea client: — Domnul rector are o ștampilă umedă anală, de cauciuc fiziologic. Dacă ar spăla-o i s-ar usca.

Un client: —La Paris, ați acceptat, fără îndoială, să vorbiți franțuzește.

Mya Lak: —Nu fără o matură reflexiune. Vorbesc ca un francez. Am o savoare și o facilitate de cuvinte în franțuzește! Dacă aș fi avut-o în limba mea, cum o am în scris, nu știu unde ajungeam. Graseiez perfect, și în ce privește sunetele nazale sînt neîntrecut. Cînd vorbesc franțuzește, cuvintele vin ca un talaz, imaginile abundă ca într-o panoramă, comparațiile sînt extraordinare. Mă întreb singur de unde vin. Și mai am acea rapiditate muzicală, care distinge cît de còlo pe parizian de marsiliez. Să vă dau cîteva exemple.

Opt clienți: —Mă rog frumos.

Mya Lak: —Ia să vedem, dumneata de còlo, cel grozav, care, nu ți-am spus-o încă, mă agasezi cu rînjetul dumitale. Cum rostești dumneata numele unui anume romancier francez psiholog, al cărui nume este pe toate buzele?

Al optulea client, docil: —Paul Bourget? A murit demult.

Mya Lak: —Nici nu mă îndoiam. Într-adevăr, asta e rostirea din mahalaua dumitale. La Paris, se pronunță, cum e și logic de altfel, Păl Bîrgett. Ia să vedem cum citești dumneata ceea ce scriu eu aci. (Scrie pe o hîrtie: *Psichologi experimantal.*)

Al optulea client: —*Psicoloji experimantal.* Însă ați omis ortografia.

Mya Lak: —Se rostește *pîrțicologi ispirimental.* Dar: o conferință?

Al optulea client: —*Une conférence.*

Mya Lak (corectează): —*Iun kònferenț.* Ați văzut că domnul care rîde nu știe nimic? Tot așa: *Răviu dă literatur... Je un motadă dir... Fi șimoa lăpè... Chil ori itil?... Je lă bon er dă fer vo troconesanț... Jesi ecriven, jesi lă pliu grandd...*

Al optulea client: — Camaradul mă întreabă cum s-o fi traducînd: *trou du cu.*

Mya Lak: — Foarte simplu, rămîne ca în franțuzește. E-o plantă extrem-orientală, din sucul căreia se extrage cartoful.

Al optulea client: — Ați auzit pe la Paris vorba: *baise-moi le con?*

Mya Lak: — Desigur. Însuș amicul meu Briand mi-a spus-o, între alții, despărțindu-se de mine și strîngîndu-mi mîinile călduros. Și nu e singura distincțiune ce mi s-a acordat. Rectorul Sorbonii m-a primit cu cuvintele: *Soaie lă bienveniu, Monsiè La Poar.* Nu mai insist asupra omagiilor publice. În Riu de Livori, de exemplu, poporul francez s-a dat de-a lungul trotuarului deoparte și, făcîndu-mi loc să trec în costum sportiv cu șapcă și jambiere, un matematician distins, care demonstra adevărurile euclidiene cu tibișirul pe trotuar, a strigat: *Atanțion, lesè pasè lă piniuf.*

Al optulea client: — Primirea a fost magnifică.

Cinci clienți: — Circulă tot felul de zvonuri asupra scopului cu care v-ați dus la Paris. Unii spun că trebuia să renovați literatura franceză.

Unul din cinci clienți: — Alții, că ați fi făcut descoperiri sensaționale, care trebuiau consacrate întîi la Paris.

Un client: — Am citit că a descoperit al patru-lea picior de la scaun.

Alt client: — Descoperise mai demult al patru-lea zeci și treilea fir de păr din peria de ghete.

Alt client: — A mai descoperit vîrful creionului și fereastra care dă în curte...

Alt client: — Limba fără briceag.

Alt client: — Și gaura covrigului.

Mya Lak: — Nici unii nici ceilalți nu sînteți complectamente în greșeală. Literatura franceză nu mai putea merge ca pînă acum, îi trebuia un om, o mînă de fier. Iar descoperirile mele sînt de fapt niște invenții, chemate să revoluționeze cultura. Muncesc la ele decînd m-am născut... Dacă doriți să aflați principiile...

Opt clienți (scot cu toții ceasornicul din buzunar): — Opt fără un sfert.

Mya Lak: — Voi fi cît se poate de scurt. În patruzeci și cinci de minute nu am ce-alege. Întîi, din cea mai fragedă copilărie, nu înțelegeam niciodată ce citeam. Am crescut și m-am dezvoltat cu această însușire. Am făcut Universitatea stăpînit de ea. Am intrat în învățămînt. M-am întors în Universitate, în calitate de profesor. Însușirea se menținea intactă: nu pricepeam nimic din ce citeam — și citeam, mă rog! cîte unsprezece volume pe zi. Nu am dezarmat. Am citit cîte douăzeci și două pe zi, am ajuns la patruzeci și patru de volume pe zi.

Un lucru m-a mirat încă din prima tinerețe, facultatea mea de a nu înțelege. Iau o carte, o citesc, și nu pricep nimic. Dacă ar fi vorba de o

nepricepere comună, aș cădea de acord cu colegii mei cu priceperea superficială. La mine, absența priceperii nu se manifestează ca la cititorii derînd, lipsiți de cultură; e ca o însușire excepțională. De cîte ori nu înțeleg, caut motivul pentru care nu înțeleg, și nu mă liniștesc pînă ce nu dau de el. Fapt caracteristic și sugestiv, motivul cade întodeauna în sarcina autorului. Sau e neclar, sau a-lambicat, sau nu se aseamănă cu alți autori, cu care s-au obișnuit jaloanele spațiului înțelegerii mele.

Între mine și autor, îndată ce încep să citesc, se angajează un război, care durează paralel cu cartea citită. Eu atac cu toate premizele și principiile mele, și el rezistă. Rezistă o pagină, două, zece, — și în cele din urmă cedează. Așa că mi-am modificat încetul cu încetul poziția față de literatură, eroarea mea venind dintr-un raport greșit între mine și opera literară. Azi nu mai caut să o înțeleg, am trecut dincolo de acest nivel pasiv al cititorului vulgar, — ci acționez ca să o elimin. Din această luptă, în care sînt biruitor întodeauna, ies cel puțin o dată pe săptămînă măgulit și obiectiv conștient de superioritățile mele critice. Eu nu cer unui autor eforturi cu neputință de realizat. Dacă scrisul lui începe cu propoziție simplă, continuă cu propoziție simplă și sfîrșește cu propoziție simplă, mă declar satisfăcut și mă interesează. Este neapărat necesar să găsesc în fiecare propoziție de a lui verbul *a fi*, și în fiecare frază de mai multe ori verbul *a avea*. Cuvintele să fie întrebuințate cu sensul lor cel mai uzitat, descrierile să se raporteze la lucruri știute și repetate des și prezente zilnic, și să fie lungi. Imaginile aș dori să fie cu totul stîrpite din literatură, pentru că derutează și te trec dincolo de *antandament*, în acea regiune de niveluri instabile și de lucruri neașteptate, care este de evitat din răsputeri. Tot ce contribuie la înțelegerea lesnicioasă a unui

text, fără a recurge la problematica pregătire intrenșecă a cititorului și mai ales a criticului, trebuie adoptat; căci critica are nevoie obligatorie de concursul autorilor, de care critica poate să facă la urma urmelor abstracție, fără să putem formula același adevăr pentru literatură. Autorul să înceapă todeauna cu începutul și să lucreze cu plan dat. Silințele noastre vor avea ca rezultat să oblige pe autori să puie în prefață planul schematic al lucrării poetice, cu diviziuni, subdiviziuni, note și enumerații, — și denumirea materialului folosit. Așa, dintr-o aruncătură de ochi, ca în tariful căilor ferate, știi precis de unde pornești și unde poți ajunge .Autorul să-ne mai previe: ce a voit să spuie.

Sînt adversarul scrierilor care încep ca nelumea, din mijlocul sau din interiorul ideii, fără pregătirea cititorului. După cum într-o casă trebuie să intri pe scară, pe ușă, pe lîngă vestiar și, progresiv, să ajungi în sala de mîncare, unde ești invitat, tot așa și în literatură. Autorul cată să fie metodic și să nu te bage în salon de-a dreptul. E regula definitivă a clasicismului adevărat. Autorul să nu facă economie de legăturile dintre idei, să fie înlănțuit, curgător și deductiv, utilizînd din belșug pe «așadară», «rămînînd bineînțeles», «cum se vede mai sus», «astfel fiind», «dimpotrivă» și să nu se oprească la amănunte bolnăvicioase, să ciocnească oricît de des pe *ca* cu *că*, pe *că* cu *ca*, pentru a obține o serie cît mai laborioasă de *ca-că*, *că-ca*, *că-care* și așa mai departe, ca în articolele și studiile mele. Pentru a căpăta o claritate cît mai totală, nu ne oprim la cuvinte și nu ne ferim de întîlnirile explicite.

Este admisibil ca unii să înțeleagă o lucrare literară, pe care nu o înțeleg eu? Ce au ei mai mult decît mine și ce-mi lipsește mie față de ei? Evident că nimic. Eu nu sînt partizanul acelor absurdități, după care un autor sau cititor dispune

de nu știu ce bănuite aporturi necontrolabile în ființa lui nevăzută, mai presus de dovezi și analize și, în secret, nici nu pricep nici nu recunosc așa-numita personalitate. O regulă identică produce rezultate identice. În practică, bacalaureatul produce poeți și prozatori, iar licența și doctoratul în litere, critici: și încă nu întodeauna. Cum voiți dumneavoastră ca un scriitor să nu fie înțeles de un critic, și cum se poate concepe ca îndrumătorii să se nască din cursul secundar și nu pe catedră? Elevii mei din Universitate, ies cu toții eminenți critici literari și artistici, identici unii cu alții și cu mine. E natural.

Nu este de ajuns să declari o literatură bună și un scriitor talentat, după o sensibilitate haotică, improvizată din nu știu ce nedeterminat, care rătăcește de sute de ani lumea civilizată. Ne trebuie o definiție a talentului și, deci, o regulă care, exercitată, să permită să se și obție talent; deci, o știință nouă, știința literaturii, a picturii, de o tehnică și de un formular precis.

Din studiul amănunțit al autorilor, am conchis că poezia dragostei, de pildă, se reduce la o formulă în care trebuie neapărat să fie doi, un băiat și o fată. Scoți pe băiat sau pe fată: nu mai e poezie de dragoste, este autobiografie, meditație, profeție, filosofie. Pui în locul fetii pe Dumnezeu, obții misticismul. Face fata un copil cu băiatul, iată nuvela. Se căsătorește băiatul cu fata, intervin factorii zestre și familie, conflictul e gata și linia literară se ramifică: ai aci romanul, și dincolo teatrul. Bărbatul e gelos și nevasta frumoasă: drama sau comedia. Sînt amîndoi de origine aristocratică, interesînd poate și Biserica și Tronul: iată tragedia. Un copil pleacă la război: epopeea. Mă învîrtesc și trec la partea sedentară: se naște eroismul literar. Ilustra mea origine vine dintr-o țară de sud, nu mă întrebați care că am uitat, dar

m-am adaptat: se înființează naționalismul integral și tradiționalismul și sînt înscris în buget. Vedeți că sistemul se ține, și tot ce se ține este adevărat.

Prin urmare, de cîte ori mă voi așeza în situații similare, produc similarii. Am numit acest criteriu: un criteriu sănătos.

Îndată ce va fi vorba de altceva, de ceva menit să mă fîstîcească, nu ezit: avem de-a face cu o boală, cu un produs trivial, cu o absență de ceea ce există în formular. Căci, închipuiți-vă că ne-am potrivi să aprofundăm și să cuprindem toate așa-zisele individualități, unde am ajunge? În ce categorie să punem un autor neprevăzut, care nu seamănă cu niciunul din cei învățați de noi? Să tot înființăm la categorii și să permanentizăm anarhia de pînă acum? să lăsăm liberi pe autori, de categorie și clasă? Atunci ce fel de știință mai facem noi, care stabilim un regulament și o ierarhie?

Sănătatea morală e definiția, regula, știința. Zadarnic mi-arăți dumneata că ai construit cu dalta și cu ciocanul, dacă nu-mi dai definiția ciocanului și a dălții, dacă nu-mi dai regula după care ai construit, dacă nu consemnezi opera dumitale într-un tratat logic, pe articole și paragrafe, așa făcut încît să-l înțeleg și eu. Sîntem o corporație de intelecte, care am asudat și am dat pe brînci în școala primară, în liceu și în Universitate, și ne-am găsit deodată în fața unei literaturi la care n-a colaborat niciodată Universitatea, făcută fără noi și împotriva noastră. Vi se pare normal? Dacă am admis ceea ce era deja consacrat la instalarea noastră în bănci, treacă-meargă. Jignirea și totodată dificultatea noastră, — vorba vine, căci de fapt am omis regulamentul, — vin de la contimporani. Cum să recunoaștem noi admisibilă o literatură despre care nu am învățat nimic, fără să-i administrăm o regulă precisă?

Nu înțelegeam eu cărțile și fenomenul care se petrecea cu mine? Într-o bună zi de maturitate, s-a făcut în inteligența mea lumină: aveam patruzeci și șase de ani împliniți. M-am întrebat, trăgînd ciorapii, obsedat de problemă: nu pricep eu nimic, sau niciuna din cărțile pe care le-am citit nu era bună? A fi pus problema exact, însemna că am și dezlegat-o exact. Într-adevăr, cărțile erau proaste. Și m-am apucat să reformez literatura, și numaidecît am observat că sînt un profet al literaturii, pe care trebuia să o scap de pieire. Atunci am compus un grătar: grătarul literar; numele invențiunii mele. Grătarul a corespuns pietricelelor mele, care treceau sau nu treceau prin grătar. Ce putea trece, era inevitabil bun; ce nu trecea prin grătar, rămînea dincoace de grătar, adică în neant. Cu această strecurătoare am cernut cărțile din nou. Rezultatul fu admirabil: ceva-ceva începuse să rămîie; prin urmare nu fusese toată literatura proastă.

Pînă la mine, criteriul de selecțiune în artă era haotic și inexistent. Dominau impresiile, sensațiile, presimțirile, imponderabilele: un ridicul misticism. O carte era frumoasă fără explicații, pentru că era frumoasă. Ce bîjbîială și sălbătăcie! Inteligențele de calitatea mea, experimentale și precise, nu se mai pot împăca ușor cu obscuritățile sentimentale. Ne trebuie un regulament, ca în poliție și ca în exploatările de petrol. Pînă la grătarul meu, compus din cinci mii șase sute optsprezece fire numărul unu, patrusprezece mii două sute opt numărul doi și patru sute cincizeci și șapte numărul trei, — a trebuit să creez întîi aceste fire, din care a rezultat apoi grătarul. Am lucrat, fără laudă, ca Dumnezeu, pe materia inexistenței, și dintr-însa am zămislit ciurul meu.

Descoperirea a plăcut elevilor mei silitori, și anume acelora care nici ei nu pricepeau nimic

după vechile formule, și care trebuiau să fie profesori de liceu. Azi totul devine clar și geometric: pricep cu grătarul, și ce nu se pricepe nu există.

Un client: — Grătarul aplicat în extensiune și bine studiat de elevii dumneavoastră este menit să cunoască progrese neașteptate și să umanizeze regnul animal. El permite elefanților să ție cursuri, și scroafelor să cînte serenade.

Mya Lak: — Scoțînd dintr-însa termenii jignitori, judecata dumitale este științifică.

Un client violent și pripit: — Dar, mai nainte, desigur că ucenicii dumneavoastră sînt supuși unui examen intelectual, și că preferați acel grad de inteligență, care, după vechile metode haotice, se numea, — ce revoluție! — fără probe palpabile, stupiditate și cretinism. Aci grătarul poate fi ajutat de știința medicală. Apostolii să vi-i alegeți cu gîlci la limbă, cu polipi în nas, cu înghițitoarea slabă, umflați la ochi și cu cîte cinci sute grame apă la creier. Acest gen de bărbați a făcut în toate timpurile fericirea lumii în politică; aplicați-o la literatură. Căutați fără întîrziere să obțineți chiar o lege care să interzică exercițiul literaturii, picturii, muzicii, sculpturii și arhitecturii, tuturor copiilor care au apucat pînă la cincisprezece ani să numere pînă la o sută, și rețineți în special pe aceia care, numărînd pînă la șapte, greșesc de patru ori. Și du-te din nou la Paris, cu ucenicii dumitale, o, Mya Lak!

Mya Lak: — Deocamdată sînt cam dezgustat de francezi.

Toți: — De ce?

Mya Lak: — Pentru că sînt scîrboși!

Toți: ? ? ?

Mya Lak: — Toată lumea în Franța se hrănește cu carne « *de poule* ».

Patronul bărbier: — Dar de unde atîta. . . carne?

Mya Lak: — Știu și eu?! De aceea evitam să mănînc în restaurante și, ca să nu mă spurc, mi-am luat de-acasă, în geamantan, ouă răscoapte și covrigi.

Patronul bărbier: — Foarte cuminte.

(Opt clienți au plecat odată.)

Mya Lak: — Nu le convine. Ai văzut cum i-am înfundat? Să nu-ți închipuiești că în logica mea sînt atît de necruțător. Sînt numai sever, și numai la necesitate devin caracteristic și caustic.

Costik: — Să vă fie de bine, domnule rector.

Mya Lak: — Ți-am mai spus ceva, și mă silești să repet.

(Mya Lak se caută în buzunare, pentru bacșiș.)

Mya Lak: — N-am schimbat. . . Rămîne pe rîndul viitor.

EMULAŢII

28 În Kuty, viaţa impusese o controversă. Averile mai multe găsinduse în mîini mai puţine decît sar fi cuvenit, — ceea ce ni se pare că e regula avuţiei, — cele mai gustoase din ele se făcuseră într-o singură noapte. Oamenii nu aveau nevoie todeauna de o mină de cărbuni, de o întindere mare de pămînt, ca să scoată din ele, ajutaţi de hazard, o comoară întocmită cuncetul, prin străduania cîtorva rînduri de mai mult sau mai puţin cetăţeni. Era de ajuns uneori, cum se spune în Europa, un mandat de deputat, cu care te prezintai la luarea în primire a fotoliului numerotat. În Kuty, alegerile pentru instituţiile englezeşti de legislaţie, introduse de înnaintaşii care învăţaseră carte, se făceau, cum sa mai povestit, după moda locală. Ieşeau întîi cei care fugeau mai iute desa bușile sau pe vine sau pe întuneric, într-un sac cu gura legată.

În politică, metoda era căpătată din studiul chirurgiei. Fiind ţara cea mai accidentată, scrintirea picioarelor şi, prin consecinţă, a braţelor, a umărului şi a cerbicei, constituia maladia, dacă se poate spune, cea mai răspîndită. Însuş parchetul din odăi prezinta spinări şi depresiuni, încît îţi puteai suci călcîiul, genunchiul sau coapsa şi eventual şira spinării, între odaia de culcare şi bucătărie. Aşa că antorsa se studia de mic, ca la chinezi scoaterea măselelor fără cleşti, copiii începîndu-şi cariera desfacerii dinţilor de pe gingie prin zmulgerea cu buricele celor două degete de pipăit, a ţintelor fără floare, bătute din ce în ce mai adînc într-o scîndură groasă. La nevoie, dacă o măsea se strica peste măsură, îţi puneai clientul cu capul între genunchi, şi aşa, apucat din două părţi, de pe dinafară şi de pe dinlăuntru, de pildă, îi era fălcii cu neputinţă să scape.

În scrîntitură, trebuia obţinută catifelarea complicată a tuturor celor zece degete de la mîini. Un schelet bine spălat în apă-de-var şi lustruit cu stearină era aruncat într-un sac, şi sacul era cusut. Prin pereţii din ce în ce mai groşi ai sacului, pînă la imitarea volumului muşcular anatomic, candidatul la chirurgie era nevoit să puie fiece os la locul lui, şi atunci, expert, el putea să exercite pe viu cu dexteritate. Acest ultim stadiu al învăţăturii conferea doctoratul. Căci studiul pornea, de fapt, de la scheletul unui singur deget cu falangele risipite, trecea la palmele întregi, la carpe şi metacarpe, la cubitus şi radius şi, treptat, la toate prelungirile osoase ale trupului omenesc, omul fiind, şi în Kuty, tot atîta materie dură cît şi material elastic.

29 Într-alte state, lucrurile sociale nu exprimau, desigur, nici atît pitoresc nici atîta artă, selecţiunile făcîndu-se pe criterii de principii şi presupuneri. O problemă, vasăzică, de actualitate într-un moment anumit, venea de la sărăcia celorlalţi.

Sau propus reţete, experimentate pe rînd.

Sa consacrat întîi şi întîi doctrina că cei care aveau deţineau materialitatea acestui verb de la Cel-de-Sus şi că, prin urmare, erau ca nişte sfinţiţi. Celor care nu aveau li sa interzis şi să aibă, dar şi să le treacă prin minte că ar putea să

aibă vreodată. Datoria acestei categorii era să se uite la categoria consacrată sau, în cel mai bun caz, să poarte tăvile, castroanele și tingirile, între mese, la sufragerie. Și degetului mic îi era oprit să întingă în sos și să se lase lins: contrariu, el era tăiat, și nu se mai găsea niciun chirurg ca să-l puie la loc, chirurgia ortopedică fiind exclusiv destinată scrintirii. Dar omul din Kuty e născut păcătos. Doctrina fuse bună numai o bucată de vreme. Vecinii din categoria proastă săriră gardul categoriei bune, și toate bucatele se găsiră mîncate în mai multe bliduri decît era legiuit. Categoria bună fu în cele din urmă răzbită de categoria proastă, roata se întoarse și sosurile curseră la vale.

Dar legile vechi rămaseră bune și pentru categoria nouă, eliminîndu-se numai Cel-de-Sus din doctrina ei, pentru că nu mai era nevoie de El, și ideile, evoluînd de la prinți la « hoți », cum era numită o clasă din fosta categorie, de către categoria zisă prădată, s-a putut adopta Dreptul în acelaș timp cu chibriturile, o formă evoluată a precedentului amnar. Nici Dreptul nu fu prea rezistent, căci se ivi puricele lui, « ciupeala », o modalitate liniștită a săriturii gardului, de odinioară. Toți kuții mei s-au îndeletnicit să ciupească, ciupind cîte puțin fiecare, și totalizîndu-se ciupitura într-o dispariție a obiectului. Dacă i-ai spune unui european că mușteie, în Kuty, fug cu burduful de brînză la spinare, europeanul nu ar înțelege figura. Era de ajuns ca fiece muscă să ia din burduf numai cît vîrful de ac.

30 Un om de Stat a făcut inovația să dea înnapoi categoriei sărăcite avuțiile furate. Însă venind cu întîrziere, el a băgat de seamă că murise categoria: omul decedează, și în Kuty, cam între cinzeci și

șaizeci de ani, — și a făcut o altă categorie. Alt om de Stat s-a silit să ia și de la această categorie, dînd categoria afară din categorie, într-altă categorie. S-a ajuns în cele din urmă la concepția unei categorii care abandonase și pe Cel-de-Sus și Dreptul. Și s-a admis că o categorie care încă nu s-a înnavuțit este întodeauna cinstită, cu deosebire la început și contrariu decît toate categoriile celelalte. Atunci s-a stabilit criteriul adevărat al multiplicării categoriilor și al succesiunilor rapide, și tot atunci s-a inventat și jocul de șah, care vine din Kuty: calul mănîncă un număr de piese în diagonală, mi se pare, și chiar în două diagonale, pecînd turnul mănîncă, mi se pare, mai puțin, și într-un singur sens și pe sărite: tehnica șahului se întemeiază pe principii.

La un moment delicat, în Kuty s-a prezintat situația subt un aspect original. Unii erau de părere să se tocmească o sută de pușcași și să împuște toată lumea, rezervîndu-se țara categoriei noi: Au împușcat trei luni și s-au dezgustat: parcă era mai bine înnainte, în vremea Celui-de-Sus, a Dreptului și a hoțomăniei, și chiar în stadiul mizerabil al ciupelii. « O să împușcăm pe toată lumea, i-a spus într-o zi sutașului un om de Stat care instaurase această purificare forțată, și o să rămînem noi, o sută cincizeci de oameni detreabă. » — « Într-adevăr, Doamne, a răspuns sutașul, n-o să ne mai putem mișca de oameni cumsecade. »

31 Credeți că am povestit degeaba cum ajunsese de iscusit pipăitul chirurgilor noștri? Căci atunci fură chemați chirurgii și învățații să-și aducă aminte o specialitate uitată a profesiunii lor. « Vă rugăm să ne înviați cîteva mii de simpatici pungași, zise Mai-marele, ca să mai respirăm niteluș. » Descîntecul fusese însă uitat.

Iată de ce s-a introdus avuția și cinstea cu schimbul. O lună sînt eu bogat, și pe urmă vii dumneata. O lună sînt eu cinstit, și pe urmă vii dumneata. Și toți am putut gusta și dintr-una și dintr-alta și rînd pe rînd. Ce a fost, în definitiv, mai bine, n-aș putea hotărî, căci nici bine detot nici rău detot n-a fost niciodată.

Este însă sigur că un lucru n-am putut găsi cu toate caznele noastre: viața oprită la douăzeci și cinci de ani, care se zice că ar fi vîrsta ideală. Cînd vrei să faci fericirea omului, te ajută numai inteligența, dar te trădează niște mărunțaie: rinichiul, ficatul, inima, intestinul. Și din toate silințele dumitale se alege un profil de bronz ori o statuie, care măcar nu seamănă cu dumneata.

PUNCTUL PE I

32 Vederile unui mare petrolist din Kuty:

— Este de ajuns un infim detaliu, ca să ți se schimbe fizionomia.

În romanele cu detectivi, scrise sau cinematografiate, se văd adeseori urmăriții și urmăritorii, deghizați în personagii neașteptate. Spînilor le cresc bărbile și perucile în fața oglinzii, păroșii năpîrlesc în blond: intră pe ușă un englez, și iese pe fereastră un păstor de capre. Trebuie să vă mărturisesc că autorilor acestor înscenări succesive și variate le dispare psihologia, covîrșită de cabotinism. În slujba unei utilități plătite și a justiției, detectivii cu garderobă nu pot pierde din vedere pasiunea spectaculoasă și genialitatea teatrală.

Vă aduceți aminte că timp de douăzeci de ani am profesat, din inexorabilă necesitate, meșteșugul escrocheriei. O mărturisesc cu sinceritate. Nefiind încă proprietarul sondelor din Tytypupa, cu o rentabilitate actuală de un miliard, am fost constrîns să mă folosesc de darurile cu care mă înzestrase natura, făcîndu-le să conveargă într-un singur scop, ca diversele bare și pîrghii ale basculei, asociate pentru a cîntări tone și vagoane. Am înlănțuit într-un sistem echilibrat linia mea înaltă, agerimea ochilor, îndrăzneala neturburată a ființei totale și dulapul (haine bine croite, rufărie fină, și încălțăminte luxoasă). Limba mobilă a siste-

mului meu era inteligența, impresionabilă și instabilă în pipăirile echilibrului, ca zborul plutit și deviat al libelulei.

Așa organizat, reptilă victorioasă a tuturor proiectelor mele, am dat lovituri izbutite la ghișeele Băncilor din Argentina. Am violat Londra, Roma; am silit să se verse în buzunarul meu, fără de certificate și lipsit chiar de banalul și normalul pașaport, ingeniozitățile transformate în bancnote, ale cîtorva uzine de chimicale și materii colorante.

Primul meu ideal fusese să-mi agonisesc zece dolari pe zi. Acest ideal atins, necesitățile mele au depășit idealul și, după ce am trecut dincolo de cinci sute de lire sterline săptămînal, m-am lansat în ceea ce numesc eu afacerile grandioase.

Evident că nici insul meu, nici morala mea nu se acordă cu echilibrul moralei obștești, făcută pentru ființele tipărite, de mare tiraj, ale societății. Ați numărat vreodată de o parte frunzele și de altă parte fructele, și ați comparat oare cele două cantități? Normele, regulile, sînt pentru mulțime; puțintimea, ca să zic așa, se conduce după excepții. Revoltă în principiu această situație, a inegalităților categorice, dar excepția și privilegiul sînt atributele naturii. Cîtă vreme are să suspine cerebralmente atletul, că s-a născut un advocat cocoșat? Cinci minute; apoi își reia masagiul mușchiular.

Cinstea mea începe mai sus și sfîrșește într-altă parte decît cinstea dumitale. Ca și intelectul, cinstea e personală: nu există o filieră unică a acestui lucru, din care proștii doresc să creeze o verighetă uniformă pentru un inelar moral, egal de gros și deopotrivă de lung, lipit cu mîna societății. Zadarnic aș vorbi cu o cămilă despre gîtul ondulat al unei lebezi: *forma* ei nu poate pricepe.

Atitudinea mea eu afirm că a fost cinstită. Demnitatea îmi interzice să cerșesc, și ceea ce

îmi putea produce celălalt idol sculptural, modelat pentru prostime, munca, munca declasată, se cifrà dedesubtul nevoilor mele. Ia te uită dumneata la mine și închipuiește-mă în ipoteza de a mă încăpățîna să plac autorilor de reflecții și sentințe morale, copiate după alți autori. Nu ți-aș părea lamentabil și ridicul?

33 Vezi, cu toate că sînt mai bogat decît un Stat și că mi se întîmplă să împrumut republici și imperii, subvenționînd indirect însă profitabil magistraturile, bugetele cultelor, universitățile și toate fabricile moralităților, recunoscute bune de administrat cu sugestia, cu forța și cu amenințarea legală, ideile mele nu sînt chiar atît de radicale, pecît ai crede, în materie de avere. Cînd un contabil sau un coleg dintr-un consiliu de administrație mă pungășește, eu îl înțeleg și-l las să continue, ca și cum nu bag de seamă.

Cel mai devotat servitor intim al meu, care mă slujește în toate felurile și pentru toate organele, este un director general bondoc, cu ochelari, prezintînd o figură diplomatică și inocentă. El mă însoțește în automobil și călătorii, nedespărțit de fizicul meu, ca o căptușeală a comisurii pantalonului și ca foaia de gutapercă a subsuorii. Nădușește odată cu mine, e strîns cînd mă strînge costumul, doarme cînd mădularele mele se odihnesc, miroase curat sau pute, după împrejurările locale.

Acest doctor în Drept are iluzia că este cardinalul meu activ și că-mi conduce Vaticanul. Îl urmăresc ciupind de la icre, de la biscuiți, de la laptele condensat, din leafa valeților, din furniturile de camere de aer, de benzină și de ulei mineral, — și rapacitatea lui blîndă mă emoționează. Căci admit și încurajez furtul sărăciei din prisosul averii. Bunurile circulă, trebuie să circule,

ca apele, care trec din rezervorii înnalte în rezervoriile joase, golind un izvor și săturînd o rîpă. Planul averii este înclinat și perpetuu schimbător. Metalul aur își amintește de metalul mercur, și fuge pe suprafața șlefuită a oglinzilor vieții, care răsfrîng furtunile și strălucirile ei instantanee.

34 Mă rog: polițiile din șapte state se puseseră să prigonească lăcusta dibăciilor mele. Eram strict urmărit, constituiam obiectul profundelor analize din partea autorităților speciale și excitam o vastă corespondență internațională. În absența mea de-acasă agenții scotoceau pretutindeni. La Operă, mă asaltau asiduitățile detectivelor dansatoare, oferindu-mi șampania la bufet, pe trei sferturi goale și împresurate de spuma fumurie, cu stropituri de aur, a volanelor de balet. Polițiile intrau în patul meu subt formele alese ale cîte unei nocturne. Zadarnic ți-aș spune, fiindcă mă cunoști, de cîte ori și-au dat uitării mandatul autoritățile înjunghiate crîncen de pipăitul adînc al arzătoarelor mele tinerești. Hotelurile din Riviera și Chamonix au răcnit de zbierătul izbînzilor mele.

Cu ochiul, cu zîmbetul, cu indiferența vigilentă am anulat în permanență numeroasele tentative de-a fi oprit și cercetat. Nu am fugit niciodată, nu m-am ascuns: am jefuit, în războiul meu economic, călare, ca un cotropitor cu declarație de ostilități conform protocoalelor din congrese.

Într-o Bancă din Midi am fost întîia oară categoric semnalat, și prima dată m-am văzut adus să-mi ridic gulerul și să mă strecor în stradă pe o scară spirală.

Ajuns în uliță, mă aruncai într-un automobil, îmi schimbai numai culoarea costumului și mă instalai în vitrina celui mai mare restaurant din localitate. Vedeam tot ce se petrece și cum se organizau în echipe împăinjenirile, ca să mă prindă. Liniștit, am consumat douăzeci și cinci de mezelicuri diverse, botezate de spiritul culinar cu numele general de « entrées ». Am dejunat un ceas și jumătate și am plecat. Zece agenți civili mă apucară cu discreție de mînă, în chiar vestiarul marelui restaurant. Doi îmi încleștară rădăcina palmelor cu niște curele împletite, pe care le învîrtiră. Mă uitai mirat la agenți. Șeful lor își apropie deodată ochii de obrazul meu, apoi și-i dete înnapoi cu o nuanță de teroare. Poruncì să fiu dezlegat. Scoase pălăria, își ceru scuze. Eram rugat să iert regretabila eroare. Devenind servil din confuziune, șeful polițiștilor îmi ținu pardesiul, îmi dete pălăria, mînușile, bastonul. Plecai din mijlocul forței executive, ca dintr-un hotel de localitate balneară, prin rîndul omagial de uniforme curbate în raport cu bacșișul considerabil. Și dispărui pentru todeauna din vechiul meu meșteșug, cumpărînd terenurile din Tytypupa.

Crezi că poliția s-a înșelat într-adevăr? Nicidecum. Îmi schimbasem fizionomia. Un amănunt de nimic, exact exploatat, poate pricinui efecte neașteptate. În momentul cînd mi-am dat seama că voi fi în sfîrșit prins, arestat și dovedit, chiar în priveliștea restaurantului am operat schimbarea, zmulgînd un nasture din bretele și intercalîndu-l între gingia de sus și obraz. În dreptul ochiului stîng s-a ivit astfel o ridicătură în linia nasului, care mi-a transformat perspectiva figurii și mi-a dat un portret străin.

Nu ți s-a întîmplat să vrei să iscălești cu numele dumitale adevărat, și o muscă să-ți gîdîle, precis în momentul caracterizării semnăturii, urechea și să-ți alunece condeiul prin silabe? Primitorul scrisorii dumitale nu va ști niciodată cine i s-a adresat și va rămîne cu credința că-i scrie, din cine știe ce țară, un necunoscut. . .

ELOGIUL OMULUI USCAT

35 Într-o seară ne-am dus să ascultăm un program.

Conferențiarul își luase angajamentul primejdios de a improviza pe temă dată, lipită într-un plic, care trebuia desfăcut pe catedră. Asemenea jocuri ale inteligenței sînt obișnuite în societățile studioase străine, unde interesează, mai mult decît combustibilul, scînteia. Știință știe toată lumea, dar facultatea de a ieși din surdina științifică și de a urmări ideea, ca pisica frunza dusă de vînt, și de a-i da o animație personală, este un spectacol de artă.

Abia la orele opt și un sfert găsirăm tema dificilă, după ce aruncaserăm o sumedenie de propoziții creionate pe un crîmpei de hîrtie și prăpădirăm un mare număr de plicuri. « Elogiul Omului Uscat » fusese titlul cel mai bun de idee, din care trebuia să se inspire oratorul.

În mintea noastră omul uscat era bărbatul, muntele, socotind drept om umed pe adorabila lui tovarășe, femeia, Marea. Din faptul umezelii, vorbitorul era dator, în concepția noastră, să tragă concluzii favorabile bărbatului, construit de natură uscat. Noi făceam parte dintr-o intelectualitate care nu transfigurase prin filtrare cărturărească elementele vieții în pomadă pentru părul de deasupra de creier, intelectualizînd cu un sens de falsificare materia și mutînd-o pe hîrtie tipărită.

Dat fiind că umezeala provoacă ciuperca, noi porneam de la umezeala stagnantă, singurul mod de înfățișare a umidității, analogul umezelii active, care nu mai e umezeală, fiind cursul de apă și izvorul.

Căci, trebuie să mărturisim, eram la o vîrstă cînd, împotriva zguduirilor impetuoase ale sîngelui, aspectul abstract și metafizicul predomină simțurile și le apasă. Creștini, atei, imperialiști sau diverși, același resort se muncea în secret să se desfacă în personalitatea noastră, și, îndurerați de o singură suferință, contradicțiile noastre aparente se găseau în principiu de acord. Și, între alte probleme, ne preocupa și o problemă de carne feminină; de s-ar fi zis că, înnainte de a iubi și de-a ne căsători, eram obligați să stabilim valuta femeii în psihologia noastră.

Conferențiarul nu a prins ideea, enunțată în trei singure cuvinte, și toată conferința lui a dat tîrcoale unei serii deosebite de realități și sensații. Totuș, am ascultat-o, luînd notele pentru contradictoriu, și n-am putea să afirmăm că ne-a displăcut. El ne-a vorbit de omul uscat, indiferent de sex, pilduind cu omul umed, indiferent de sex.

36 Pentru el, oamenii trebuiau împărțiți în categorii numai după secrețiune. Pe cînd unii nu scuipă și nu suflă în batistă niciodată normal, alții scot dintr-înșii necontenit un produs gumarabic amidoneu, o cocă, o lapoviță, un zmîrc. Pentru aceștia, întreprinderile sanitare au fabricat un recipient cu zmalț, care figurează în vagoane, biurouri, ministere, Bănci și în biserici, ca o privată a nasului și a gurii.

A citat oratori celebri, a cărora încăpere bucală s-a găsit deodată cuprinsă de volumul mucilaginos al unui gălbenuș de ou și care n-au mai

putut să continue o lecție de mare educație sau de civism, decît după ce și-au degajat înghițitoarea și limba de marele inconvenient, lepădînd, cu spatele întors, echivalențe de găluști. Sînt și oratori mai francamente sinceri, afirma conferențiarul, care nu-și opresc efectul unui accent dinaintea unui clăbuc de scuipat, și-i dau drumul, dacă nu-l înghit, odată cu discursul, în obrazele rangului întîi de staluri. Sau, continuînd cugetarea cu fraze înnămolite, fac o pauză scurtă, subit, și, rîcîind cu o sforăitură violentă canalizările unui profil interesant și pur, se degajează cu eleganță în văzul precis al auditoriului, și merg la încheiere, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

37 Dar umedul sau uscatul priveau numai pe jumătate categoria, din care trebuia făcută o subdiviziune.

Trebuie să fim mai intimidați de «flegmă»? argumenta conferențiarul. Nu. În regim umed, nu trebuiesc excluse inspirația, entuziasmul și elanul, după cum, în regim uscat, nici Universitatea nici Parlamentul și niciuna din puterile care se scriu cu slovă mare, nu sînt incompatibile cu o laborioasă autosondare cu degetul, a portretului. Mă supără, spunea conferențiarul, cu o nuanță de nietzscheism, cuvîntul «nări», din pricină că aceste intervale aparțin altei politici. Introducerea unui deget în litera ă indică o stare gînditoare, un interval de generalizare, o urcare peste contingențe, raporturi și împrejurări. Ea se rostește la toate tribunele și e constantă și în ramura științifică și în cea literară, pînă la istorie și filosofie.

UNIVERSITATEA PENTRU MORAL

38 Primind o invitație din partea celor doi învățați sufletești, am căutat să particip la încheierea primului an de studii al Universității Pentru Moral. La ușa de intrare, fui întîmpinat de domnul Xavier Mamelon, consul general în Orient al Afacerilor Cîinelui Rațional, titlu desigur abundent, însă care îmbrățișează o activitate incomparabilă. El e autorul celor trei sute șaptezeci și trei de broșuri de propagandă, care au luminat chestiunea omului în raport cu animalitatea și esența divină, cel puțin pentru două veacuri întregi.

Deviza acestui teoretician al ameliorărilor psiho-fizice, către care pășește în front omenirea, ținînd fiecare membru al colectivității, sau un papagal pe umăr, sau o pisică în brațe, sau un cățel, legat (după o veche regretabilă terminologie, însă cu un lanț de cauciuc) de o verigă, deviza lui este: «Nu omor o muscă».

Într-adevăr, în apartamentul lui se răsfață cele mai variate stoluri, muștele cu ochi argintii, care scot sînge prin ciorapi, și marele muscoi, cu pîntecul indigò. Nu poți ști dacă ìsonul lor nu poartă gemetele retrospective și avînturile sufletelor celor defuncți, însetați după lumină. Domnul Mamelon se scoală din pat surîzînd, acoperit de acești îngeri misterioși, născuți din mușiță albă — iar distincția lui morală merge pînă la înmormîn-

tarea ceremonioasă a mușchilor din supă. În grădină, într-un pămînt afînat, el are, pe proprietatea lui, cel mai bine îngrijit cimitir de asemenea ființe cu aripi.

Ca la marii gînditori, vocația de a perfecționa domnii, doamnele, domnișoarele și natura, i s-a manifestat într-o seară de urît. Șurlele vîntului bătînd în ferestre, el și-a chemat servitorii, aducîndu-le la cunoștință două prime hotărîri de principiu, născute una dintr-alta. Întîi: cu începere de a doua zi, familia va consuma exclusiv vegetale și fructe. (Cui nu-i place să plece.) Al doilea: cîinelui Kutzu nu i se va mai zice « Kutzu », scurt, ci Domnule Kutzu. La întrebarea bucătarului dacă Domnului Kutzu i se va servi cafea cu lapte, orz prăjit sistem Kneipp și prune uscate, negăsindu-se cu începere de a doua zi la bucătărie cotlete, domnul Xavier Mamelon a spus că tocmai cîinii trebuiesc moralizați și intelectualizați în sensul de a prefera alimentării bestiale sparanghelul și salada.

Onoarea folosului moral, pe care omul îl trage din hrana lui cu produse botanice, revine în întregime acestui învățat, care a scos familia Mamelon pentru todeauna din penibila obscuritate a strămoșilor, bogați însă modești.

39 Universitatea Pentru Moral este edificată pe una din marile piețe ale orașului, în săli deosebite, comunicînd totuș printr-o ușă, care permite experimentarea din timp în timp a rezultatelor obținute în educația cîinilor și a pisicilor. Esențialul era ca dulăii să nu mai rupă spinarea semenilor miniaturali de apartament și să se introducă armonia, transportînd această armonie din lumea cîinilor în sala pisicilor. Prima carte monumentală a domnului Mamelon a fost *Prejudecata raselor.*

Animalele trebuiau să învețe în primul rînd religia. La intrarea noastră în Universitate, se opera tocmai convertirea unui arici la ritul ortodox. Deschizîndu-i ochii asupra adevărului, ariciul trebuia aclimatizat întîi din punct de vedere psihic. Toți profesorii erau adunați împrejurul neofitului, și un doctor în teologie îi punea întrebările esențiale.

Clasa cîinilor era prezidată de o bătrînă domnișoară occidentală, cu ochelari. Am admirat fraternizarea generală: un an de studii și reflecții, jugulase natura. Unii examinau minuțios o rană rotundă, pe care alții o purtau vizibilă dedesubtul unui organ numit vulgar coadă. Examinații se întorceau și examinau la rîndul lor pe examinatori, părintește, în acelaș loc: indivizii își purtau, prin urmare, unii altora, un real interes. Alții duceau în brațe, cuprinși cu dragoste, pe unii camarazi, probabil mai anemici, și care se lăsau duși cu o dragoste egală. Cîinii geometri se cunoșteau după ocolurile date unui punct nevăzut, pe care se opreau ca să exprime centrul circonferinței. Figura lor mărturisea o mare sinceritate.

40 — De două ori pe săptămînă, domnule, ne ducem la abator și la ecarisaj, ca să propovăduim lepădarea de sine și să întărim moralul ființelor jertfite, spunea un profesor. Dar dumneavoastră știți că vacile sînt vegetariene? adaose el, emoționat de noua descoperire. Ieri, domnișoara Gwoalwy, de la clasa cîinelui moral, s-a întîlnit cu o vacă, și aceasta, ridicîndu-se în două picioare, i-a mîncat cireșele de la pălărie. Sînt vegetariene chiar în cazul plantelor imitate în celuloid: vedeți incalculabilele efecte ale doctrinei?

Uitîndu-ne la picioarele corpului profesoral, am remarcat un material necunoscut.

— Vreți să știți ce fel de încălțăminte purtăm? ne întrebă un rector. Vegetală. Celuloză, hîrtie. Ne-am interzis pielea tăbăcită a fratelui nostru și a surorii noastre cornute.

Jenat, îmi făcui pasul șovăitor, ca să nu mi se vadă dintrodată pantofii, realizați cu piele, și-mi ascunsei mînușile repede într-un buzunar.

— Nu recomandăm nici ouăle, îmi explica domnul Mamelon, în dezordinea entuziasmului, din pricină că se distrug în ochiuri și jumări planurile tainice ale providenței. Dacă găina genială încă nu s-a născut, e din vina consumatorilor. Messa galinaceu a fost cîndva mîncat cu miez de jimblă, fiert moale sau cleios. Și mai vrem să deprindem țăranii să poarte plugul ei.

— Știți ce întrebuințează ei la arat? zise cu stupefacție un savant conferențiar, tînăr și îmbrăcat la perfecțiune. Boi, domnule! boi!

Paralel, președintele făcu elogiul morcovului, guliei și conopizii.

41

În aulă, era ședință festivă. A fost prezintată o fetiță, îmbrăcată ca o păpușă, nepoata decanului de la Coropijnițe. Publicul a primit-o cu aplauze.

— Acestei domnișoare, zise președintele, i s-a decernat premiul întîi, compus din douăsprezece cutii cu bomboane de ciocolată, pentru că a fost văzută plîngînd dinaintea unui grătar, pe care se frigea un « mititel ». Două motive reunite într-o complexiune morală, care face cinste familiei domnișoarei. Primul motiv: mititelul era de carne. Al doilea motiv: mititelul era mititel.

Accentul acestei gingășii făcu să se ivească lacrimi în ochii doamnelor grave.

— Ceastălaltă domnișoară, zise prezidentul prezintînd-o la rîndul ei, a meritat premiul al doilea pentru că a fost surprinsă oferind biscuiți cu lapte unui cal de lemn. Natural, calul a refuzat. Domnișoara însă a insistat, și, pentru că voia să-l hrănească, i-a introdus biscuiții printr-o crăpătură. Uite calul! zise președintele arătînd un armăsar fără coadă și urechi, legănat pe o sanie încovoiată, fără un ochi și surîzîndu-i vopseaua roșie a buzelor. Din sînul calului, rectorul scoase zece pesmeți în aplauzele sălii.

— Al treilea premiu l-a luat doamna, pe care v-o prezint, zise un rector arătînd pe catedră o doamnă cu o înfățișare de mătură cu coadă și cu pălăria în vîrf. Doamna a inventat un pantalon special pentru confratele nostru cîinele basset. E un progres important față de pantalonul de anul trecut, precizează rectorul: are trei nasturi. Un folos deosebit al acestui pantalon consistă în aceea că fratele nostru cîinele intră cu toate picioarele într-un singur crac, rămînînd liber în interior și fiind îmbrăcat numai la exterior. Medalia de aur.

— În seria picioarelor am mai premiat, zise președintele, o idee, o problemă, pentru formularea ei fericită. Un anonim ne propune idealul de a micșora numărul picioarelor, pentru ca fratele nostru animalul să nu-și mai ostenească patru picioare, ci, de pildă, numai trei (tot cîștigăm unul) sau două sau unul. În general, omul obosește cu cinzeci la sută mai puțin decît cvadrupedul.

Dar sforțările noastre, doamnelor și domnilor, duc și la suprimarea totală a nudului, un rest de barbarie al naturii. Sufletele noastre nu vor fi satisfăcute decît atunci cînd nobilul măgar va purta pardesiu, joben și guler călcat cu lustru. Superba girafă trebuie să aibă un costum pe măsură. Misionari au fost trimiși de la Roma, ca să introducă batista la hipopotami și hîrtia higie-

nică, și s-au expediat cîteva duzini de pălării pentru balene și crapi. Activitatea Universității noastre se va onora atunci cînd fiecare fir de praz se va naște îmbrăcat într-o ștofă cît de ieftină...

Natura e un depou de imoralitate, care caută să se corecteze întrucîtva prin vegetale. Dar mările sînt descoperite, stelele umblă în pielea goală, pămîntul ne rușinează adesea. Uitați-vă la castraveți, contemplați ciupercile, priviți tomatele; poate să fie ceva mai dezgustător? Marea noastră cazină este să ameliorăm cu de-amăruntul natura, să facem din ea o natură onestă și științifică, o natură morală, prin adaose și privative. Să scoatem din lucruri alcoolul și nicotina, să le perfecționăm. De mii de ani, luna umblă goală: e posibil? Cine va inventa un combinezon pentru această tristă nuditate?

Conducîndu-mă către ieșire, domnul Xavier Mamelon, sufletul mișcării, îmi spuse:

— Principiile noastre aplicate omenirii ne comandă să nici nu ne mai îndrăgostim. Asta face rău surorii noastre Eva, rănită în carnea ei. E dureros și imoral. Să facem o dragoste vegetală: fierbi cinci minute și opărești cu unt...

ÎN PREISTORIC

42 La Academia din Ţuţy, unul din savanții locali face o comunicare.

Existența filinților și basogilor urcă la o epocă preistorică, determinată numai în totalitatea ei, ca o regiune, în care prezența cărbunelui și a sării este indicată, fără ca totuș să se poată preciza punctul de aglomerare, zăcămîntul propriu-zis. În ceea ce numim preistoric, noi istoricii, istoricii post-istorici, adică prezenți în civilizație după ce preistoricul a trecut, orientarea este, cum vă puteți închipui, anevoioasă. Am încercat totuș să desfacem din preistorie momente, timpuri, ștocuri de timpuri, care să se poată deosebi de massa timpului total, prăvălit în haosul negru.

Am procedat luînd bază de calcul noaptea cu întunecimile ei. Noaptea, putem spune, fără ceasornic, aproximativ, dacă ne găsim la începutul, mai la mijlocul sau mai la sfîrșitul ei. În timp, apare limpezimea, și, de la mijloc în jos, instinctul de observație, natural la istorici ca și la pisici, descoperă drojdiile, dese și groase.

Ce să spunem onoratei Academii? Silințele noastre au dat greș, fie că am căutat să intrăm în preistorie pe la est, fie prin vest. Nici în sud n-am fost mai fericiți și, din aceste încîntătoare peizaje, ne-am întors abia cu două șiruri de zmochine și o traistă de mandarine, plus cîteva curmale, un fruct cu coaja înnăuntru. Urme de preistorie însă

există, dacă ne-am gîndi la Mare, care, după toate probabilitățile, preexistă civilizației cunoscute, și în fundul căreia sînt păianjenii lați cu crustă. (Și alte viețuitoare bune de mîncat pe pămînt, turtite de plumbul undelor marine, pe loc, de cîte cinci sute-șase sute de mii de ani, cînd încă nu se organizase savantul nostru corp de specialiști.)

S-a găsit dinaintea unui port o scoică roșie care zicea, desigur, « tată » și « mamă », două chemări din fundul conștiinței, intraductibile în limbile moderne. Ce folos! abia dusă la restaurant, scoica a murit, din lipsa elementului natal. Nu-i mai puțin adevărat că am avut dovada idiomurilor vorbite în șoapta adîncimilor de zeci de kilometri, cu mult înnainte de ivirea graiului elen, ebraic și latin pe marginile mărilor, din care au ieșit, fugind în timp de flux, rasele umane.

43 Ca să dăm de preistoric, am mîncat subvenții și dăsagi culturali, alegîndu-ne numai cu puținul, încă mult, pe care l-am recoltat: răspîndirea dorului de a cunoaște în țările nordice, și pasiunea de-a nu mai uita pe viitor, a țărilor din sud. La Cartagina am stabilit un institut, locuitorii și-au cumpărat caiete, registre și condeie, ca să ție o povestire de la zi la zi, în permanență, scrisă copiind existența politică și socială însoțită de fotografii. La institut s-a instalat camera neagră cea mai mare din lume, putîndu-se developa clișee astrale de 12 m × 10 m și mai mult; ceea ce într-alte părți nu s-a mai văzut.

Ne-am pus însă, Onorată Academie, în contact cu un strănepot olandez al lui Spinoza, care, ocupîndu-se cu telescopia și lentilele, a inventat un instrument pentru zgîndărit preistoria prin pămînt. Principiul lui este că oriunde calci este preistorie dedesubt și că, dacă ești prevăzut cu instrumentul potrivit, ajungi aproape întodeauna în sînul ei: de optzeci de ori la sută. Am verificat și am aplicat, cumpărînd un asemenea instrument: cît a costat și ce comision, nu interesează: noi facem știință. E portativ ca un sul de hîrtie, însă capabil de o întindere de mii de kilometri de sus în jos. Cînd nu găsim cu el preistorie, se găsește apă chioară, și ia el ceva din adînc.

Ca să evit îmbulzeala și curiozitatea supărătoare a publicului, m-am transportat în pivnița domiciliului meu și am pus aparatul în funcțiune. Vîrful, în care se găsește prima lentilă și un cristal prismatic, se leagă cu inteligența printr-o bretea cu doi poli, pozitiv și negativ. Tehnica e destul de complicată și vă voi demonstra-o la fața locului: vom ține o ședință chiar în beciul caselor mele, amenajat cu fotolii și cu un cerc cultural. Colegii vor putea să guste din curmalele puse la gheață și să schițeze, între două dificultăți, un pocher inocent. Operatorul nu-și mai poate stăpîni lacrimile, îndată ce și-a pus breteaua inteligenței, decît sorbind, la intervale, dintr-o limonadă bună, obținută prin stoarcerea unei lămîi peste zahăr pisat într-un cilindru de sticlă, cu sifon. Amintirile subconștiente ale operatorului se acumulează cu o intensitate de nestăpînit. Printr-o stabilire de contacte cu toate generațiile lui ascendente, pe care nu le cunoștea, aducerile-aminte ale tuturor devin ale lui, și el are de suportat invazia memoriei ancestrale pînă la maimuță. În « Spinozal », cum a fost numit aparatul de preistorie, în cinstea filosofului Baruch, a rămas înregistrată și clipa în care marele urangutan, strămoșul nostru, prinzînd un purice în blana lui creață, pe piept, și ducîndu-l între dinți, l-a spart cu un sunet de scobitoare frîntă.

Acest lucru, — vi se poate părea comic, — este totuş fundamental pentru sensibilitatea inexprimabilă a sufletului nostru, căci descoperim drumul tradiţiilor îndepărtate şi ne putem stabiliza în veacuri un criteriu şi o strămoşie.

44 Am aci un document senzaţional, pe care nu am voit să-l prezint nedescifrat. Pentru descifrarea lui am utilizat un alt aparat « Pantaglotul », care poate scoate la iveală sensul unui fapt în şaptezeci şi două de limbi, aşezînd claviatura şi matriţele lui în şaptezeci şi două de feluri deosebite. Onoraţii colegi ştiu că, nemulţumiţi cu succesele lor pur practice, fabricanţii au avut cutezanţa să se avînte pînă în treburile cele mai speciale ale Academiilor, pe care cu timpul cred că le vor desfiinţa, fără motiv evident, fiind pe cale să descopere o maşină de buzunar, chemată să răspundă automatic la toate chestiunile, să cuprindă un creier şi substanţa ştiinţei totale pe un sistem de sonerii. Certificatul de şcoală primară, bacalaureatul, licenţa, doctoratul şi toate diplomele, dimpreună cu profesorii, vor fi, — speră ei, — peste vreo douăzeci de ani, de domeniul fosil. Şi în locul lor, fiecare cetăţean va putea cumpăra o « Scientifical Engine », cu aplicaţii universale.

Documentul a fost găsit dincolo de toate straturile geologice reputate clasificate, într-o pătură de material, din care v-am adus în buzunarul de la jiletcă o bucăţică. N-are nici culoare, nici savoare, nici miros. Treceţi-o pînă la domnul preşedinte şi gustaţi. Constat că domnul preşedinte scuipă. Vă rog, ilustre coleg, i-aţi descoperit un gust? Aveţi intuiţia vre unui raport cu strămoşul nostru darwinian?

(Preşedintele, palid, iese însoţit de doi savanţi, care îi fac vînt cu batista.)

45 La un sunet de clopoţel care avertizează inteligenţa, documentul acesta, — poftiţi, faceţi-l vă rog să circule, — s-a înfăşurat pe vîrful percutant al instrumentului şi, printr-un complex de mişcări succesive, între vidul şi aerul din ţevi, ajunse pînă sus.

N-am putut obţine, după cum constataţi, decît pagina întîia a unui manuscris datînd, cred, din momentul cînd porumbielul lui Noe, plecat din arcă de pe Ararat, nu s-a mai întors. Desigur o eroare l-a făcut pe Noe să creadă că potopul cuprinsese pămîntul întreg, din pricină că lipsea concepţia rotondităţii. După ultimele date ale ştiinţei, Noe a fost mai degrabă un gospodar predecesor al lui Amundsen, şi care şi-a propus să pună în mare prima navă de plutit şi, ca să-şi asigure mese regulate şi ouă, a luat coteţe cu păsări şi animale de tăiat. S-ar putea presupune că nava lui, oprindu-se în mijlocul oceanului, a devenit jocul înfricoşător al furtunii, şi, în lipsa totală a unui sfetnic capabil să-i dea o îndrumare, Noe, îngenunchiat, a vorbit cu Dumnezeu, prezent la înnecurile tuturor vapoarelor pînă în timpurile de azi.

46 Documentul ce vedeţi face dovada convieţuirii de-a dreapta şi de-a stînga unui rîu cu albia de silex, de lîngă noi, a două popoare, filinţii şi başogii, care cînd ospătau împreună, cînd se băteau, cînd făceau alianţe şi cînd le călcau. Pe vremurile preistoriei se admite că totul era posibil. Prima pagină a cronicii, lipită de aparat, povesteşte războiul cel mai crîncen dintre aceste două popoare vecine, care noaptea furau, unul de la altul, tot ce puteau să înhaţe mai lesne, în epocile de scădere a rîului despărţitor. Uneori în aceeaş noapte, fără să se întîlnească, başogii furau de la

filinți și filinții de la bașogi, — și la urma urmelor nu se alegeau cu nimic.

Războiul în chestiune a izbucnit, spune documentul, de la o mîncare de raci. La confluența rîului Bașoga cu rîul Filinta, acolo unde rîul rezultat din contopirea afluenților lua numele de Sogalinta, se prăsise un mare cuib de raci, care, împuindu-se, au impus problema cui să-i aparție, cînd se vor înmulți din icre și pui: bașogilor sau fraților filinți? Încă din prima pagină se vede că războiul a durat opt mii patru sute de ani.

Cu alte cuvinte, nu a fost pace niciodată.

47

Specialitatea mea, domnilor colegi, spunea la Academie savantul care descoperise în preistorie pe filinți și bașogi, este, precum știți, nu preistoria, ci istoria, însă m-am specializat cu desăvîrșire și în preistoria cea mai veche, fără să neglijez nici preistoria medie și modernă.

În preistoria modernă am descoperit, cu « Spinozalul », prevăzut cu vîrf, cu tuburi și lentile, o imensă colonie de scoici, dintre care unele mai trăiesc și azi subt numele de « Scoica pudica ». Particularitatea acestui molusc terestru, este că el se ascunde subt două capace: oricum l-ai întoarce, el e cu capac, strîns între două paftale, care rar se întredeschid, pentru a lăsa loc unei absorbiri de întuneric beznă, hrana, mîncarea și băutura unică a bizarului animal. Zic animal, cu un cuvînt general, cu toate că nu-mi închipuiesc animal fără picioare. Însă cine ar putea garanta că scoicile acestea nu sînt, de fapt, creierii unei omeniri despărțiți de trup, care s-a pierdut, și pușì la răcoare, ca piftiile, în două talere suprapuse, gură peste gură, la temperatura frigoriferului marilor neguri subterane? Generațiile au nevoie neapărată de creier, pentru a se pronunța în expresia

lor superevoluată de membre de Academie. Vedeți, diferența nu e absolut contradictorie: într-un craniu rotund viețuiește creierul, și în două cranii turtite, cositorite într-un punct, se păstrează și « Scoica pudica ».

Aceste scoici au avut o civilizație proprie, care a durat poate șaizeci de mii de ani. Nu se găsesc lucrări istorice contimporane în cîte douăzeci și cinci și patruzeci și cinci de volume, tomuri de documente și arhive de hrisoave; s-ar putea spune, cu aparențe sigure de adevăr, că însăș cerneala era necunoscută timpului pe care l-am cercetat. Probabil că popoarele care au trăit epocile corespunzătoare investigației mele aveau alte moduri de a-și fixa cugetarea; hîrtia le era necunoscută, ca și condeiul. Se vorbea foarte mult pe atunci. Toată activitatea cerebrală a studiului se manifesta cu vocea; aproape să credem că gîndul țipa singur și grăia tare, înnainte de a se deschide gura pentru o rostire. Așa fiind, era greu de ascuns ceva în suflet și în inimă, sentimentele auzindu-se numaidecît. Desigur, sentimentele de ură urlau ca o vijelie, îndată ce scăpărau în cugetul cuiva, după cum sentimentul de dragoste și devotament, ca și cel ce se exprimă prin cuvintele « Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele stime », cînta ca o melodie dulce de harmonică de mînă, cu trei octave și burduf.

Se înțelege că o morală de blîndețe și de mari sincerități caracteriza epocile de care vorbim. Lumea era delicată, gentilă, sfiioasă. Fiecare făcea loc altuia, să treacă, în casă, pe stradă, și la autorități. « Mă rog matale », cred că zicea unul, salutînd. « Nu pot s-o iau înnainte Eminenții-Dumitale », răspundea cel ce voia să iasă. « Nu mă voi mișca din loc, pînă ce nu se va scoborî Celebritatea-Dumneavoastră », răspundea primul. « Nu vii la mine la masă? » invita fiecine pe fiecare.

Şi se făcea aşa că, poftindu-se şi necutezînd să treacă unul pe dinaintea altuia, poporul întreg sta pe loc în pieţile publice, invitînd, aducînd omagii, complimentînd, cu pălăria în mînă şi cu capul puţin plecat. Era o viaţă în totul ideală. Dacă se întîmpla să fii academician sau profesor de istorie, cu alte cuvinte savant, politeţea varia extraordinar. Toată lumea se punea pe două rînduri şi, o dată pe zi, defila pe dinaintea casei tale, chiar dacă nu erai în ţară, numai din ambiţia de a te încunoştinţa telegrafic, în locul în care te găseai, că nicio zi nu a lipsit poporul de la datoria lui, nici în absenţă. Convoiul înnainta cu muzici, cu trîmbiţi şi cu tobe, tobe de un sunet al căror timbru a fost pierdut, asemănător, cred, cu vocea cimpoaielor. În dreptul casei, un capel-maestru rupea muzica brusc, cu un semn zmucit din ambele mîini, ridicate deasupra capului. Şi lumea trecea în vîrful picioarelor, în ciorapi, încovoiată a devotament etern. Chiar cîinii, care participau la aceste sărbători cotidiane, salutau surîzînd pe savant, şi coada lor zveltă se ridica în sus cu cochetărie, lăsînd subsuoara cozii să surîdă şi ea. Ştiinţa era onorată după cum se cuvine, şi marii ei experţi, acoperiţi de o glorie cu debit continuu, nu mai puteau să aibă o zi derînd şi un răgaz fără cîntare.

Dar ştiţi cum e omul, fie el istoric sau preistoric: cîteodată i se acreşte. Dacă într-un acces de asemenea natură, cînd filinţii sau başogii tăceau în reculegere şi fericire, ieşeai din normal şi te apucai să răcneşti, aşa, fără motiv, din simplu temperament, numaidecît se prezinta la dumneata o delegaţie şi te ruga să-i spui: « Ce vă lipseşte, maestre?». Dumneata te încruntai reflectînd. «Poate doriţi să călătoriţi în Norvegia? » întreba delegaţia. Şi făceai semn că nu. « Nu v-ar atrage Coasta de Azur? întreba iarăş delegaţia. Poate că aţi binevoi să doriţi a mînca mandarine chiar din copac? » Răspundeai: « Tci », ceea ce corespunde la acel «nu » onomatopeic, pe care-l rosteşte limba lipită de cerul gurii, asemănător cu expresia sentimentului de-a suge a micilor rîmători. « Am înţeles! răspundea delegaţia. Doriţi buget. » Şi o sumă importantă era ordonanţată pentru satisfacerea acestui nobil sentiment.

Într-o şedinţă viitoare vă voi aduce, onoraţi colegi, îşi curma preistoricul cuvîntarea şi comunicarea, mai ample detalii despre felul de viaţă al popoarelor descoperite cu aparatul meu. Veţi vedea că Republica lui Platon e un plagiat palid al unui trecut întrutotul admirabil, care a existat în carne şi oase, şi mai cu seamă în oase.

Acum, descoperirea cîtorva urme, totuş, de civilizaţie exterioară, nu este perfect concludentă, şi rămîne de studiat în detalii, confruntîndu-le de aproape cu epoca. Unele cutii cu conserve, a cîte cinci sute grame netto, găsite în stratul B 51, trei pachete cu tutun pietrificat, două canale duble şi o perucă, sînt semne evidente de un confort atins şi întreţinut. Însă în sufletul meu s-a insinuat o uşoară îndoială, decînd soţia mi-a atras atenţia să bag de seamă ca nu cumva aceste relicve evidente ale unui trecut măreţ, să fi fost vîrîte în geamantanul meu de către unul din copii, care la rîndul lor moştenesc spiritul neliniştit de cercetare şi descoperire al ilustrului lor părinte.

RESURECȚII

48 Se introdusese în Kuty, printr-un soi de contrabandă nepedepsită, obiceiul partidelor politice și sentimentul imposibilității de a trăi neîncadrat într-un partid, definiția omului nemaiputîndu-se deosebi de o definiție a exemplarului de tiraj cromolitografic, care, ca să fie păstrat, trebuie dus la rămar. În două săptămîni, s-au născut optsprezece partide, și în următoarele alte două acestea s-au înmulțit, separîndu-se din fiecare partid un subpartid și o diviziune, și din fiece subdiviziune cîte două elemente.

Interesant era că membrii unui partid făceau parte, fie succesiv, fie alternativ sau fiecare paralel, din toate celelalte partide, preferînd să se alăture printr-un sacrificiu, curent la oamenii cu grije de țară, partidului chemat la guvern. Un partid murea, intoxicat de scîrba publică, de cîte trei-patru ori în zece ani, ca să se facă din nou sănătos, în timpul morții partidului adversar, căci ceea ce deosibea partidele între ele, cînd idealul era identic, era adversitatea provocată de acest unic ideal. . .

Partidul pleca, după ce fusese profund iubit, și era nevoit să treacă prin penibila încercare a huiduielii unanime. Sediul guvernelor găsindu-se în piață, partidul căzut trebuia să înfrunte, ieșind pe cai în goana mare, furtuna pătlăgelelor roșii, tempesta pepenilor stricați, vijelia ouălor clocite.

Dimpotrivă, noul partid, care mai fusese de cîteva ori vechi, intra în triumf, cu steagurile desfășurate subt bolțile și arcadele de garoafe și leandri aceleiaș pieți, fericită că oamenii se primenesc și împrejurările s-au purificat.

Partidul nou, care sosea atunci, uita că mai trăise; și oamenii lui, îmbătrîniți, căpătau o virginitate fragedă numai din faptul că se grupau din nou cu alți bătrîni, cu care fuseseră în război. În Kuty, probabil că și din pricina climatului, favorabil înmuguririlor la netimp, orice om de șaptezeci de ani, chemat la putere, vedea că în douăzeci și patru de ore a scăzut la vîrsta de douăzeci și doi de ani, obținînd ceea ce se chema la noi « mentalitatea » băieților de optsprezece ani, convinși cu gravitate că ei, cei dintîi pe fața pămîntului, înlăturînd și cazul inițial al lui Adam, cunosc viața, transporturile și consecințele ei.

Lumea începea în fiecare an, cel puțin o dată, cu partidul sosit cel din urmă. El rezuma aspirațiile și plătea o masă cu discursuri. Apoi, intra și el în fenomenul tomatelor, pepenilor și ouălor. Dacă viața n-ar fi fost o rotație neîncetată, este adevărat că monotonia caracteristică a regiunilor cîmpenești din Kuty ar fi făcut pe locuitori să caște de urît. Cînd nu merge negoțul, merge politica, și între Șoseaua Portocalelor și Aleea Parlamentului, aflau, la nevoile lor, un surogat.

Partidul de care îmi aduc aminte cu mai multă plăcere a fost însă un partid cu adevărat nou. El se zămislise din necesitatea că toate celelalte partide dăduseră greș, hotărît să îndrepte strîmbăciunile și să arate, odată pentru todeauna, ce însemnează o activitate închinată pe de-a-ntregul intereselor patriei. Fără să poată fi acuzat că ar fi avut niscai așa-numite idei, noul partid se mulțumea să aibă oameni necunoscuți și cu atît mai hotărîți la replămădire. În toate latifundiile marilor noștri produ-

cători de banane, partidul cel nou se strămuta cu oratòrii și cu executanții lui, dovedindu-se necruțător în viitoarea lui guvernare și aspru pedepsitor al marilor păcate ca și al micilor abateri de la legi și regulamente.

Șeful acestui partid dovedea, tăcînd și mușcîndu-și dinții, ca o moară care merge fără mălai, o virtute omiletică strict economisită, și mișcările mușchilor obrajilor lui arătau ce va putea energia omului în momentul dezlănțuirii. Tăcerile lui solemne, răzimate pe o avere considerabilă, din care nu prăpădea o lăscaie, lăsînd grija cheltuielilor de partid în seama devotaților și fervenților, se prezintau ca niște mari amenințări ale unui viscol mocnit.

— Nu vi se pare, a cutezat odată să întrebe un ucenic pe ucenicii adunați, că marele nostru șef ar vrea ceva și nu vrea nimic? Întîi, mi se părea ca un înger; am ajuns să văd în el o găină. Se sucește mult și face numai albușuri fără coaje.

Comparația cu îngerul și găina, și cu produsele variate ale găinii, sînt speciale limbii Kuty, vorbită de o țară în care numărul pasărilor de ogradă e normal cu mult mai mare decît al vulturilor, luați ca punct de comparație într-alte limbi.

Trei sferturi din adunare s-a revoltat împotriva întrerupătorului, și numai aproape un sfert n-a manifestat, împărtășind temerile aceluia. Sprînceana șefului s-a făcut și mai groasă, fruntea lui s-a taciturnizat mai crîncen, fulgerul ochilor lui s-a aprins mai mare.

— Nu vă dați seama cu ce neam necunoscut de vigoare ne-am asociat? zicea un adept. Cînd va fi chemat la guvern, șeful nostru va face patru veacuri de rușine. Așteptați...

Evenimentul cel mare din Kuty a fost cînd, într-adevăr, partidul cel nou a fost chemat la guvern. Trimiși după șef, oamenii Prezidentului i-au adus răspunsul că șeful noului partid și-a schimbat adresa.

— Duceți-vă din nou, și aduceți-mi-l aci, că vreau să-l fac numaidecît vizir, a trimis Prezidentul.

— Măria-Ta, i-au răspuns oștenii, l-am găsit și nu vrea să fie vizir.

Se gîndi Prezidentul, nu găsi ceva mai mare, și trimise din nou.

— Ne-a răspuns că vrea să taie și să spînzure, aduseră răspuns cei trimiși.

— Bine! zise Prezidentul. Spuneți-i să taie și să spînzure.

— Nu mai vrea să taie și să spînzure, fuse răspunsul. Acum cere să nu se mai coacă coacăzele.

— Voi porunci să nu se mai coacă. Să vie!

— Și-a schimbat punctul de vedere, răspunseră trimișii. Întreabă acum de ce iunie a căzut înnainte de august, și e foarte supărat că 13 se scrie cu 1 și 3.

— Voi îmbunătăți și această stare de lucruri. Spuneți-i să vie la guvern.

— Nu poate, aduseră vorba oștenii. Are nițică treabă.

— Să și-o isprăvească.

— Mai are nițică.

— S-a isprăvit?

— Tot o să-i mai rămîie puțintică. Todeauna o să mai aibă puțină treabă neisprăvită.

Prezidentul republicii atunci a înjurat și a scuipat.

Se întîmplă și șefilor de Stat să scuipe și să înjure, la necaz și la greață, — și Prezidentul a chemat pe altcineva, și s-a încheiat în neființă ciclul noului partid și cariera nădăjduitului mîntuitor de rele. Șeful rămase singur, fără partid, și ținea un discurs, dezvoltînd un ultim principiu:

— Sînt omul pe care l-a scuipat și l-a înjurat Președintele de șaptesprezece ori. Trăiască Președintele!

MINISTRUL

49 După cîteva săptămîni, s-a instalat un nou guvern și ne-am întîlnit cu unul din miniștri. Ministrul era pe jos, deprins de altfel din lungă experiență să nu se suie decît în trăsura altuia. Era seară. Becurile electrice luminau îndeajuns ca să se poată vedea totala transformare a personagiului. Fiu al unei provincii care nu produce de regulă nici miniștri nici aristocrați, el intrase în totalitatea costumului admis și purta, în acelaș timp, piese disparate de la mai multe îmbrăcăminți contradictorii. Cumpărîndu-și cele de cuviință, după patru liste deosebite și pentru patru ceremonii diverse, noul ministru, care nu era călăuzit de un gust personal al costumului, apăru subt felinar ca analogul luxos al unui clovn, specializat în a se prezinta publicului amuzat, compus anapoda, ca un afiș.

Ministrul călca stîngaci în noua lui corectitudine profesională, și cu toate că-și studiase, probabil, atitudinea la hotel, izbutea destul de greu să nu pară că sosește, gătit, de la o distanță de șase sute kilometri. Ne-au izbit îndată pingelele lui de mare cauciuc, pe care le-a cumpărat, desigur, ca să umble comod, cum se povestește. Picioarele fiindu-i foarte lungi, umbletul genunchilor, care ar fi permis unui prepelicar să treacă ușor printre călcîiele lui, ne-au vorbit în primul rînd. I-am contemplat încălțămintea, care purta încovoieri

și nervuri decorative, copci ca niște cîrlige, găurici ca de vărsat, simetric așezate, piei dublate, ca să contrasteze prin culoare în scopul unei eleganțe de rinocer, șireturi groase cu vîrfuri de metal masiv. Costumul aparținea unei eleganțe de cîntărire și cubaj, care utilizează din toate materialele de trei ori mai multe și fac dintr-un om îmbrăcat un magazin.

Nu știm cum se făcea însă că tocul se găsea cu un nivel mai jos decît pingeaua, ceea ce da impresia că, la fiece pas, personajul ieșea dintr-o groapă cu piftii.

Pe deasupra acestor picioare, încălțămintea era îmbrăcată în ghetre culoarea cafea-cu-lapte, cu catarămi nichelate. Picioarele Ministrului se înfățișau ca o pereche de cîini galbeni cu coada retezată, friguroși, îmbrăcați în pardesiu *beige*. Nu am înțeles repede la ce slujește această podoabă superioară, foarte agreată de tîmplari și șofeuri, și mi-am zis mai tîrziu că desigur marile demnități o impun. Lipsea un singur accesoriu: prețul atîrnat pe carton, de urechile ghetrei.

Un baston, cu totul nou, mergea alături de ghetre, cu un vîrf de os, mai lung decît s-ar fi simțit nevoia. Urcarăm pe bastonul lustruit pînă la gămălia lui sferică, și dădurăm, acolo, de mîna Ministrului, înmînușată. O cochetărie curioasă făcea ca mînușile să pară întoarse pe dos și cusăturile să fie vizibile în pungălituri roșii pe pielea palidă. Ministrul le alesese pe acelea, ca să fie în linia ultimului jurnal, — și ni se pare că greșise, cumpărînd niște mînuși de sport: mînușile s-ar fi împărechiat cu patinele sau cu o rachetă groasă. Patria locală a Ministrului izbutise să facă un ministru, însă nu adoptase încă tenisul și mingea catifelată.

Între mînușă și încălțăminte evolua, prin urmare, bastonul, a cărui poemă împiedicată și rectificată continuu, constituia un nou echilibru mobil,

adaos la instabilitatea picioarelor. Pantalonii copiau, în desenul lor, fundurile scaunelor de paie, cu trei nuanțe ale acelorași culori, cafea-cu-lapte neagră, cafea-cu-lapte normală și cafea-cu-lapte spălăcită. Printre poligoane și romburi circula, suplimentar, un ton de cornuri și franzele. Le-am distins pe toate la becul electric.

Ministrul înnainta descheiat, pentru punerea în valoare a întregului geamantan pe care-l purta pe sine. Paltonul, cenușiu, avea o căptușeală gălbuie și nasturi exteriori, cît niște ceasornice. De subt palton, cu pulpanele la jumătatea distanței dintre ghetre și genunchii pantalonilor, ieșea un colț de haină neagră și juca un monoclu cu ramă de chihlimbar. Ministrul îl pusese de cîteva ori, venind încoace, la cîte un ochi, dar lucrul cădea pe sfoara lui, neputîndu-se fixa între gingia ochiului și sprinceană, deși mișcările nasului se sileau să-i dea un sprijin potrivit. Ministrul simțea că monoclul nu o să-i stea locului niciodată, și ar fi preferat ca acest obiect să fie purtat în gură, de unde nu ar fi căzut decît la înnoptat, cînd și alegătorul și omul politic cască. Odată, ni s-a părut că monoclul a stătut o secundă la ochi, dar nu putem ști ce a văzut atunci Ministrul prin sticlă, că s-a înspăimîntat și a sărit înnapoi pe pingele. Trecea un cal la trăsură și, cum s-a sucit monoclul, care, luat pe nealese, mărea de opt ori universul, Ministrului trebuia să i se fi părut că sare calul pe teatru.

O privire nesupraveghiată de ajuns ne-a scăpat atunci către figura, proaspăt rasă, a Ministrului. Pălăria lui era cenușie-alburie și avea o formă uzitată numai cu turul pantalonilor strîns la minimum și cu umerii lățiți de două ori, la echer. Avurăm atunci sensația ciudată că figura Ministrului a dispărut și că avem de-a face cu un domn pe care nu-l mai cunoșteam. Pălăria, cu fundul mare, era înconjurată de o margine mică și de o

pânglică vînătă-închis. Ne mai uitarăm o dată. Era el, Ministrul, însă culoarea și forma pălăriei împrumutau purtătorului un calapod de cap turtit pe nas și dat pe spate, făcîndu-l să pară acoperit cu o farfurie cu gura-n jos.

Dar știindu-se ministru, Ministrul trebuia să dea cumva să se înțeleagă că nu era altceva, și își alesese stilul de a se lăsa salutat, ca prin răspunsul lui să devie evident că este ministru, cu toate că fără portofoliu. El se uita nițel cu coada ochiului și nu consimțea să se uite cu ochiul întreg, ca să nu fie nevoit să-și întoarcă profilul. Un ministru se ùită fără să vadă. Observarăm că purta și un guler scrobit de toată frumusețea, cu două colțuri frînte pe o cravată cu perlă, de unde se numărau pe piept nasturii de sidef ai unei jiletci albe... În gulerul lui, Ministrul se înțepenise ca un taur în coarne și nu primea să se miște.

Obișnuiți să salutăm pe miniștri înnainte de a fi devenit și după ce au căzut, am trecut. Ochiul Ministrului, mirat, se rînji într-o deschizătură mai ca lumea. Treceam. Trecurăm. Ministrul se opri și începu o frază cu voce, către domnul care-l însoțea, și care rîdea fără motiv, din necesitatea de a dovedi publicului că el poate rîde cu Ministrul.

— Cînd am depus jurămîntul de ministru... zise Ministrul cu accentul lui cel mai încredințat.

Și se uită puțin în dreapta și puțin în stînga și puțin îndărăt.

Fiind în apropiere de un W.C., publicul, împărțit în două tabere, una grăbită și alta satisfăcută, intra căutîndu-se febril pe dedesubt, sau ieșea încheindu-și paltonul și tușind.

50

Întîlnindu-mă cu Omul Politic, l-am găsit de astădată întristat. Mi-a strîns mîinile languros, mi-a vorbit fără vocea obișnuită, cuvintele nu-i

mai străluceau ca alămurile frecate: silabisea, tărăgăna.

— Îmi păreți indispus, domnule Om Politic...

— Sînt scîrbit, domnule Mare Cetățean, mi-a răspuns Omul Politic. Turpitudini, incertitudini; în viața politică ai căuta zadarnic rectitudini, corectitudini, fiind plină de ingratitudini. În continuă acțiune, pentru națiune, capeți o bizară noțiune și convicțiunea că viața politică este o abjecțiune. Să nu crezi că am ajuns la superstiție. Apelez la spiritul dumitale de justiție, și cu intuiția Constituției te întreb: ce este această inechitate și dacă ea va dura o eternitate?

— Îmi pare rău că v-am găsit într-o stare sufletească de... depresiune, răspunsei. Să-mi dați voie să mă retrag...

— Nu te retrage, zise Omul Politic. Rămîi. Aveam obsesiune să fac cuiva o confesiune. E o necesitate de civilizațiune ca din cînd în cînd să ne ușurăm psihologia. E lamentabilă viața politică, domnule Mare Cetățean. Regret profund că am participat la activitatea ei. Mai bine rămîneam un om al Dreptului și un advocat ilustru, cum devenisem, între marile principii, și făceam abstracțiune de sinistra confuziune.

Ascultînd pe Omul Politic, mi-am dat seama că pentru a intra în mișcarea militantă, prima condițiune nu este numai să fii versat în complicațiunile Constituțiunii, dar făcînd chiar excluziune de această condițiune, o imperioasă datorie îți dă obligațiunea să te exprimi în cuvintele cu terminațiunea în *ițiune* și în *ițiè;* în *ùdine*, în *igie* și *iziune*. Dacă ai crezut puternic în ceva, dacă ai avut un ideal și o ideațiune, însemnează că ai o religie sau o religiune, și acest lucru de bază în politică, nu poate să aibă altă expresie sau expresiune. Nefiind un ce vulgar, politica subînțelege o educațiune, și numai terminațiunea, indiferent de observațiune, permite o justă operațiune. Viața parlamentară a dezvoltat mecanismul atențiunii pînă dincolo de sublima imitațiune, și însăș decepțiunea intră în compoziționea elocuțiunii, ca o repercusiune.

În consecință, am luat cunoștință cu emoțiune de sentimentul de amărăciune care a făcut în sensibilitatea Omului Politic intruziune, și nu am fost în situațiune să-i ofer nicio consolațiune. Totuș, subiectiv, am încercat, printr-un comparativ sau alt comparativ, să-l aduc la realitate, prin explicațiuni de situațiuni, arătîndu-i că între calitate și calitate, diferențează la superlativ intențiunea realizațiunii.

— Nu mă poți induce în eroare, răspunse Omul Politic, întrucît experiența mi-a înveninat existența. Aci e diferența.

— Atunci, ceea ce-mi rămîne de făcut este tot să mă retrag.

— Repet: nu te retrage, domnule Mare Cetățean. Nu mă lăsa în atitudine de solitudine. Pregătesc tocmai o interpelațiune. Bugetul fiind grav grevat în diversele capitole ale diverselor departamente, vreau să consult sentimentele majorității. Este ea conștientă de imensul prejudiciu provocat finanțelor Statului, și consimte ea la imensitatea dezastrului ce ne pîndește și ne va înghiți? Sau o ignoranță plată adaogă o penibilă concordanță la ineleganța unui guvern de circumstanță? Pe vremea noastră, a bărbaților politici de mare distincțiune, partidele au dat guverne cu prestanță, miniștri vigilenți, oratori eminenți, vehemenți. Se deplasa un bulon la calea ferată? o telegramă de sosire în capitală, de la moșie sau de la Paris, nu ajungea exact la hotel? interpelațiunea lua formă ciceroniană, și un guvern putea să părăsească banca ministerială pentru că lavaliera ministrului de Externe fusese înnodată strîmb de un valet.

Azi?! Azi nu mai știe nimeni să guverneze. Autoritatea suferă de mediocritate, și la incapacitate se suprapune ferocitate și atrocitate, și dacă încă vreo zece ani perspicacitatea partidului din care fac parte cu onorabilitate, va fi ținută în expectativă inactivă, prevăd o perspectivă colectiv maladivă.

— Se cunoaște și din convorbirile particulare forța dumneavoastră oratorică fără niciun precedent tot atît de elocvent, observai Omului Politic, începînd să o rup binișor și eu pe politicește. Verbul domniei-voastre are, ca și adverbul, o rezonanță parlamentară universală, amintind cînd dulcele dialect provansal, cînd gingășia catalană. Ne transportați cînd în Italia, cînd în Francia, cînd în Hispania, și inflexiunile dumneavoastră portugheze ne pun în conexiune sufletul cu Atlanticul.

— Numi mai trebuie altă dovadă despre augusta mea latinitate, răspunse măgulit Omul Politic, în ascendența căruia se aflau un valoros laptagiu, avînd patruzeci și două de vaci și o duzină de bivolițe de cea mai pură rasă, precum și un căruțaș cu originile în Indiile Noi, consacrat specialității transporturilor cu butoiul, în timpurile nopții, ale unui produs ce poate fi numai indirect numit. Devenind latin și aristocrat prin credințe politice, Omul Politic cu pasiune nu scapă nicio ocaziune de a pune în funcțiune o rațiune de mare tensiune, dînd vulgului politic și cîte o drastică lecțiune.

Arta de a guverna presupune, într-adevăr, vocațiune, și echivalează cu o artă de creațiune, de concrețiune și concentrațiune. Libertatea, egalitatea și fraternitatea, adică democrația, căreia îi dete naștere revoluțiunea, pot să soluționeze problemele, fără un spirit de rezoluțiune și elevațiune? Niciodată! Or, ce găsim noi în libertate? Răspunsul poate fi dat cu simplicitate: lașitate. În egalitate găsim ilegalitate, și fraternitatea este soră cu perversitatea. Aceste trei deziderate sînt lipsite de eficacitate. Și nu orice Simplu Cetățean se adaptează cu aptitudinile adevăratului conducător, care se moștenesc național, din generație în generație, fără altă operație decît expediția condiției natalității în procreație la destinație sau expediționea condițiunii de natalitate în procreațiune la destinațiune.

În această chestiune se procedează și prin sugestiune.

OM ŞI OM

51 Interpretul zise:

După cele mai sigure clasificări, kuţii se împart în două mari categorii cu totul distincte: Oameni de Stat şi Oameni Fiscali. Prima categorie merită numele de « mare » prin valoarea individualităţilor care o compun, cu toate că infinit de restrînsă, un Om de Stat fiind aproximativ egal, în ceea ce priveşte inteligenţa, competinţa şi meşteşugul aprecierilor, cu o sută mii de Oameni Fiscali, şi clasa celor din urmă fiind sinonimă cu popor şi vulg.

Ca să-ţi faci o idee despre deosebirea celor două clase aparent antagoniste, şi de fapt perfect armonizate, să luăm o pildă: ceramica şi lutul. Ai observat, desigur, disproporţia curioasă dintre vasele de pămînt şi cantitatea de pămînt brut din natură. Deşi intenţiile naturii, aşezînd planeta noastră în dreptul incandescenţei cu miliarde de calorii ale soarelui, au fost să coacă globul şi să-l transforme în amforă sonoră de teracotă, experienţa nu a reuşit. Mai trebuia ceva, un foc suplimentar de jurîmprejur. Zmalţurile fuseseră pregătite, şi Pămîntul înnota încă de la început în baia de glazură albastră şi litarge, pregătită viitoarelor lui luciri şi reflexe. În atelierele vastelor infinite orizonturi, proiectul a fost abandonat la jumătate, în momentul cînd ghiuleaua noastră natală fusese

pusă şi învîrtită la strung, unde a şi rămas, continuînd să se învîrtească.

Ei bine, toate colecţiile, de la etrusci pînă la Saxa şi Sèvres, conservate în vitrine şi muzee, ce reprezintă ele, faţă de aglomeraţia uriaşă de pămînt prost, distribuită între mări şi dedesubtul mărilor şi între poli?

Pilda noastră, domnule reporter, nu este chiar cu totul înnafară de subiect. Neputîndu-se fabrica numai şi numai oale, pămîntul a fost împărţit în State, pentru ca natura să izbutească să creeze cel puţin Oameni de Stat. Ar fi, într-adevăr, foarte greu de conceput viaţa fără Oamenii de Stat şi pămîntul fără miniştri, fără subsecretari şi directori generali: ar fi o imposibilitate.

Ştiinţele naturale sînt încă în stadiul primitiv, neputînd înfăţişa studiului şi lecturii decît pe om, pur şi simplu, adică pe omul lipsit de importanţă. Omul de Stat se găseşte, faţă de omul-om, la distanţa analogă la care se află omul faţă de maimuţă. Nu este absolut probat că Omul de Stat se trage din Omul Brut, fără acea particip are mistică a necunoscutului, care separă oamenii prin conţinut şi nevăzut, deşi ei par să se asemene după chip. Se poate însă admite, ca un principiu convenţional, pentru înţelegerea problemei, la soluţionarea căreia matematică se poate proceda prin metoda ipotezei.

Ba, între Omul de Stat şi celălalt sînt şi deosebiri fizice, de anatomie şi structură. Pecînd Omul Brut poate merge mult pe jos şi uneori toată viaţa, Omul de Stat nu ştie să meargă decît în vagon special, iar cînd stă, el stă numai în fotoliu, într-un fotoliu cu cimpoaie dedesubt, în căptuşeală, care se dezumflă cîte puţin şi se umflă cîte puţin din nou, ca să producă o sensaţie de moliciune treptată şi să legene, ca o şedere pe nori, superioritatea mădulărilor capitonate ale Omului de Stat.

larăș, cînd umblă, adică atunci cînd se mișcă, primind să-și puie talpa direct pe univers și să schimbe tălpile succesiv deasupra acestui element, Omul de Stat nu săvîrșește acțiunea populară și fiscală decît în interiorul unui cabinet și în iarba de lînă și de mătase a unui covor profund.

Omul de Stat caută în jurul lui peste veacuri, cu o privire goală, depărtată și gînditoare, de Sfinx sau cel puțin de tapir. El vorbește și se uită la inel sau în scuipătoare, sau vorbește și citește în același timp, căci în creierul lui funcționează, coincident, mai multe facultăți deosebite, care la Omul Brut nu există nici în stare elementară: ascultă, cugetă și se grăbește, fiind totodată în locul unde respiră și pretutindeni. Ai observat că dacă îl saluți, complexele lui preocupări îl stînjenesc atît de mult încît nu știe să-ți răspundă decît mai tîrziu, atunci cînd are nevoie de dumneata, și atunci el te salută cu un ceremonial destinat să compenseze toate distracțiile și absențele din timpurile repetate, cînd dumneata aveai nevoie de el, și te numește și « dragă » sau « scumpul meu amic ».

Dacă te-a întîlnit pe scară, te potrivește să te vadă cu umărul sau cu șoldul stîng, sucit din șira spinării. Cu ochelari sau cu ochii liberi, Omul de Stat suferă, aproape, de presbitie, și departe este miop. Nici mîna lui nu se mai mișcă detot, redusă la gesticularea trîndavă a unui deget din zece, și călcătura lui de convalescent te face numaidecît să-l remarci, chiar necunoscîndu-l, că este Om de Stat sau viitor Om de Stat, sau măcar aspirant la o posibilitate paralelă.

Omul de Stat impresionează puternic și pune influența lui, covîrșitoare ca o ștampilă, pe tot ce-l înconjoară. Din ziua cînd un portofoliu îl consacră, servitoarea îl salută cu numele de « Domnule Ministru », iar valetul și nepotul bucătăresei, intelectuali, devin conștienți că ling porțelanurile unei somități și iubesc să poarte în cravată o picătură de sos vizibilă, din bucătăria lui. În treburile lor, ei se comportă exact ca Omul de Stat, pe care îl escortează; gînditori, depărtați cu pauze, discreți și foarte puțin informatori.

Cît privește pe soția Omului de Stat, ea trece numaidecît din zoologia socială în categoria restrînsă, și își adresează pălăriile cu titulatura « Doamna Ministru ». Intimități imediate se produc.

— Ieri, cînd am mîncat cu prezidenta, prezidenta mi-a spus... lasă a se înțelege doamna ministru.

Iată pentru ce cuvîntul om nici nu intră în vocabularul unui Om de Stat, noțiunea de om evocînd pe aceea de argat. Omul de Stat nu admite, evident, existența sălbatecă a omului-cu-căciulă sau a omului-funcționar. Aceștia sînt pavajul asfaltat al Statului, pentru înlesnirea bunei rulări a pneumaticului cu zimți.

De aceea s-a simțit necesitatea înființării unei clase intermediare, care, fără să oblige pe Omul de Stat să o frecventeze, să poată să fie citată în dreptul noțiunii de om, cu un vocablu decent, aparținînd întrucîtva Omului Brut, dar asociat mai repede cu periferia morală a Omului de Stat: clasa *Persoanelor*.

Persoana nu e poporul, dar nu e nici Omul de Stat, fiind ceva cam între umbrelă și baston, între pantof și papuc, între clondir și flacon, un creion care ar scri a cerneală însă rămîne uscat, un aparat între mătură și peria pentru frac. *Persoana* este cineva, și cineva este întodeauna altcineva, adică unul care este, dar care ar putea să nici nu fie. *Persoanele* se bucură de stimă fără să presupuie o responsabilitate sau obligație. Ele sînt de ordinul binoclului, al aparatului fotografic și al aspirinei, care nu trebuiesc niciodată, dar pot folosi din

cînd în cînd, și este bine să le conservi, cu foarfecile de unghii și cu vata de strănutat, într-un dulap suplimentar.

52 Deșteptîndu-se dis-de-dimineață, Omul de Stat se supune datoriilor cotidiane, pe care, din spirit de organizare, le-a grupat în timpul primelor două ore de existență zilnică, între șase și opt. Colaborînd cu spiritul de organizare spiritul de economie bine înțeleasă, o singură femeie face totul pînă la sosirea medicului, care controlează de șapte ori pe săptămînă elasticitățile viitorului ilustru cadavru și funcțiunile bășicii.

Baia. Durează optsprezece minute la temperatura de douăzeci și cinci de grade, urmată de duș răcoritor. Masajul se efectuează în douăzeci și două de minute, urmat de o aplicare electrică, bună pentru artere și ramificații; pînă-acum, patruzeci de minute. Un aparat măsoară volumul capului, dacă s-a umflat în urma surmenajului din ajun. Alt aparat, în formă de rezervoriu, continuat printr-un tub de cauciuc de una sută cincizeci centimetri, slujește la ieșirea, cu ajutorul apei calde, a materialelor postalimentare, Omul de Stat fiind, încă din fragedă tinerețe, dificil în a scoate bunurile sale.

Este locul să observăm planul inteligent după care natura a construit pe individ, cu două strîmtori, una la gît și alta la punctul final, o înghițitoare și o dezghițitoare. Între aceste două puncte extreme, alimentele și viața au circulația liberă. Principiul a fost aplicat la societate și Stat, încă demult: Omul Fiscal este slobod între două constrîngeri: înscrierea în rolul comunei și plata impozitelor.

În primele o sută douăzeci de minute, personalitatea fără pereche în istorie, sfîrșind cu ale fiziculuí, își ia cafeaua cu lapte, și purcede la intelect, de care țin înnaltele datorii. El trebuie să facă zilnic cîte ceva, pentru ca într-un spațiu de timp de două sute, trei sute de ani, poporul să devie foarte mulțumit. De aceeaș natură cu eternitatea, lunile și anii lui nici nu se socotesc, calcularea programului aplicat începînd cu « generațiile viitoare », singurele care interesează de fapt. Un Om de Stat trăiește între trecut și viitor pe de-a-ntregul, neputînd să dea prezentului altceva decît binevoitoarea sa prezență meditativă. Trecutul e obîrșia, tradiția, — și viitorul linia de unde pornim înnainte.

Iată de ce un adevărat părinte al Statului și al Politicii desconsideră asfaltul, valuta, prețul mărfurilor, mersul trenurilor și chiar alegerile de Cameră și Senat; ele sînt destinate unei părți momentane din nație, nu nației veșnice și durabile. În vederea veacurilor viitoare, indiferența față de clipă și de instantaneu este o formă a generalizării și a contemplării sintetice. Zilele actuale pot interesa pe oamenii mici, pe aceia care trăiesc din firimiturile evenimentelor și se uită în permanență la ceasornic. Aceste ființe, asemenea țînțarilor, trăiesc în lumina provizorie a lămpii cu fitil, lipsite de ceea ce se numește « anvergură ». Clipa pentru omul din rasa conducătorilor e o sămînță microscopică a evului istoric; o vîntură și o spulberă.

După cafeaua cu lapte, Marele Om se gîndește cum se pot complica mai fericit lucrurile simple, pentru a fi sustrase banalului și dezordonatului empirism, — și cere dosarele, în care se oglindește adevărul cu diversele lui laturi de Stat. Voia să capete răspuns la o întrebare ce-l torturase toată noaptea: cîte găini sînt pe județ și deci în toată țara, ca să afle tirajul exact de ouă anuale.

Rezultat îmbucurător: mai multe milioane. Utilizînd materia primă gratuită, a cojilor care se aruncă, Omul Fiscal va putea fi învățat, fără cheltuială, datoriile lui sfinte, prin ștampilarea celor cinci precepte de bază, la cîte redusese șeful catehismul așteptărilor naționale. Este cu neputință ca din cinci unul să nu rămîie asimilat și să nu obsedeze conștiința, la fiecare ou cojit în farfurie.

În ziua ceea, primul pas a și fost făcut, interzicîndu-se consumarea de ouă jumări și ochiuri la capac, — și comandîndu-se zece mii de ștampile de cauciuc.

53 Evident, tot ce nu este Om de Stat este Om Fiscal. Specie comună, Omul Fiscal e numeros, e unanim, — și dezgustător: plătește. Ca un cobai, ca un iepure de casă, el se supune tuturor experiențelor, cu sentimentul că servește binele omenirii, sacrificat finanțelor, ca semenii lui cu patru picioare mici seroterapiei. Indiferent cine și cum îi introduce seringa, Omul Fiscal întinde pîntecul sau își înmoaie șoldul la orice pipăit. Noi procedăm față de el prin ordonanțe și legi.

În ziua de 1 ianuarie îi ordonăm să iasă fără baston: Omul Fiscal iese fără baston. La 2 ianuarie îl obligăm să ne aducă bastonul la primărie: Omul Fiscal își aduce toate bastoanele la primărie și, în zelul lui, încarcă o trăsură cu toate obiectele asemănătoare, la domiciliul lui, cu bastonul. Îi poruncim să nu strănute: Omul Fiscal nu mai strănută. Îi ordonăm, dimpotrivă, să strănute: Omul Fiscal, dimpotrivă, strănută.

Omului Fiscal îi place să se simtă în contact cu autoritatea și mînat de ea. Cu cît contactul este mai aspru și mai mortal, cu atît îi place contactul mai mult, ca fanaticilor idolatriei, culcați benevol și entuziast în drumul templelor, ca să fie striviți

de copitele și roțile care vehiculează bonzii spre altar. Omul Fiscal dorește să atingă și să pupe ciucurii mantalelor noastre, mai bucuros dacă mîna lui cu pulsații de temperatură întîlnește și duce la buze sfîrcul biciului decît lîna mătăsei.

Omul de Stat îi satisface din belșug psihologia, hîrțuindu-l de treizeci de ori pe lună, cu precizie. Pentru că o singură orînduire nu ar fi de ajuns ca să atîțe devotamentul Omului Fiscal, noi am înființat pentru el o serie de stațiuni specializate în emiterea mesagiilor noastre. Am împărțit Statul în cincisprezece ministere, de unde purced directivele cardinale; de la fiecare cîte o ordonanță! Ministerele au fost, la rîndul lor, subîmpărțite, pentru ca și aceste subîmpărțiri să poată emite ordonanțe. Prin despărțiri succesive am creat o primărie, împărțită la rîndul ei în mai multe primării și în mai multe circumscripții și percepții, care de așijderi emit ordonanțe și porunci, pe hîrtii de diverse culori, pentru fiecare Om Fiscal în parte. Contactul cu Omul Fiscal fiind încă insuficient, am dat la lumină, înnafară de percepțiile comunale, alte percepții, percepțiile fiscale propriu-zise, de unde și-a tras Omul Fiscal numele categoriei lui.

Apoi, am înființat Vama și tariful vamal pentru import și export, Banca, Ofițerul Stării Civile pentru nașteri, căsătorii și — în sfîrșit! în sfîrșit! — pentru morți. Paralel, am creat Poliția, cu sute de comisariate, Siguranța Generală cu mii de ramificații, Jandarmeria etc., etc. Toate aceste autorități emit mesagii.

Un Om Fiscal capătă, prin urmare, posibilitatea de a sta în contact permanent cu Autoritatea: țelul vieții lui este satisfăcut. Ca să-ți fac vizibilă pînă la extrem această necurmată legătură, care pironește pe Omul Fiscal de sistemul administrativ, ca un robinet în rețeaua imensă a conduc-

telor de apă, să cercetăm împreună activitatea unei brute fiscale timp de douăzeci şi patru de ore.

La orele nouă dimineaţa, primeşte o citaţie de martor într-un proces, citaţie laconică şi lapidară, în care autoritatea nu se coboară pînă la indicarea pricinii iscate. Odată cu citaţia, înmînată de un comisar, Omul Fiscal mai primeşte cu poşta: un aviz că i se protestează o poliţă peste patru zile, o scrisoare de la proprietar, cu ameninţarea de a fi evacuat, o invitaţie de căsătorie, înştiinţarea unui negustor că se ieftinesc pianele, şi două ziare pline de informaţii oficiale, relative la viaţa publică şi particulară a Omului Fiscal, a cărora lectură se termină la zece şi jumătate. Dacă Omul Fiscal se întîmplă să fie « jidan », el trebuie să găsească, cel puţin într-un ziar, o declaraţie de principii, menită să-l facă să-i fie ruşine de naţionalitatea lui şi să-l îndemne la autosugestia de a-şi strangula nevasta şi copiii.

La zece şi jumătate, un bilet roşu îl somează să plătească, în puţinele ore ce-l mai despart de data fatală, o restanţă faţă de Stat şi Comună, din anii trecuţi, şi două-trei rate pe anul viitor. Tonul răstit al biletului îi pune în vedere să plătească şi o dobîndă, făgăduindu-i pedeapsa vînzării cu toba. E inexplicabil cum din toate instrumentele muzicale, Statul, care subvenţionează şi Opera, şi-a putut alege, în operaţiile lui serioase, tocmai unealta cîntătoare care cere competinţa cea mai redusă. Şi este surprinzător că o vînzare a Statului trebuie însoţită şi de cîte puţină muzică.

Ce face la orele unsprezece Omul Fiscal? La orele unsprezece, Omul Fiscal aleargă după un certificat de bună purtare, pe care, în lipsa tatălui său decedat, îl eliberează o autoritate părintească. Ar avea de gînd să-şi instaleze o maşină de scris: în acest punct, Statul, care adineaori era un fervent adept al instinctului muzical, profesează opinii

dezavantajoase. Autoritatea părintească trebuie să certifice că Omul Fiscal petiţionar nu se va zgîria cu maşina.

La orele douăsprezece, Omul Fiscal ar trebui să prînzească, însă nu are timp, căci la douăsprezece şi un sfert trebuie să se găsească la Tribunal, implicat într-o gîlceavă, în aşteptarea magistraţilor, care sosesc la trei. Pînă la orele şapte seara, el este ocupat cu problemele juridice, hîrtii timbrate şi amenzi. Ajungînd la orele opt acasă, Omul Fiscal găseşte teancul de hîrtii sosite în absenţa lui: cinci loterii, şase opere de binefacere, două convocări profesionale, trei chitanţe de abonament la cele cinci ziare ale celor cinci partide politice din care face parte cu prudenţă, o chitanţă de la Uzinele Comunale de Gaz Aerian şi Electricitate, şi o înjurătură ceremonioasă, anunţînd dublarea taxelor şi închiderea telefonului.

În decursul acestei activităţi timbrele s-au scumpit de opt ori, chiriile de douăzeci de ori, ştofele de cinci ori, încălţămintea de şaizeci şi cinci de ori şi mărcile poştale de o sută de ori.

Dacă ar fi şi un Om Cultura!, Omul Fiscal şi-ar broşa, cartonate anual, ordonanţele, mesagiile, recipisele etc., şi, obţinînd douăsprezece volume pe an, în zece ani el şi-ar întocmi o bibliotecă gratuită, de cea mai mare însemnătate. Dar, îţi repet, Omul Fiscal e un dobitoc.

Idealul nostru este ca, treptat, să facem din Omul Fiscal un individ consacrat autorităţilor integral, insul de anticameră perpetuă, degajat de cele pămînteşti, renunţînd de bunăvoie la o îndeletnicire personală, pentru a fi complectamente absorbit de datoriile lui faţă de autorităţi. Într-un Stat bine organizat, jumătate din populaţie se ceartă cu cealaltă jumătate, la un ghişeu.

Deocamdată, nu am atins decît un nivel psihologic: fiecare om este vinovat şi criminal, şi i-am

inculcat și lui sentimentul de a se simți de o sută de ori pe zi copleșit de o culpă imprecisă, haotică, enormă, de culpa de a fi cetățean al Statului din care face parte, de fiu răsfățat al nației lui. Și acest sentiment salvator îl determină să viețuiască, zi și noapte, sîcîit de o fantomă morală binefăcătoare pentru Stat, și în panică eternă.

BUGETUL

54 Bugetul este baza Statului și a națiunii, îmi spunea într-o zi Cocoșatul. El se aseamănă cu Familia și cu Biserica, fără de care, de asemeni, Statul nu poate să existe. Aș putea să-mi închipui barză fără cioc, însă națiune fără Buget nicidecum. Bugetul e ca aerul: scoate aerul din țară, și toate viețuitoarele se prăpădesc.

Înnainte de-a fi fost lumea, era Bugetul. Soarele pe lîngă Buget e un golan, luna un gologan, stelele niște mărunțiș. Cînd nu este Buget nu este nimic, este haos și este neant. În Sahara nu e Buget, și nu e nimic, nici Cameră, nici Senat, nici guvern: e un întuneric adînc și o pustietate fără margini. Numai acolo unde este Buget cîntă pasările, umbrește pădurea și se coc poamele-n ramuri.

Dacă n-ar fi Buget nu am avea nici vlădici, nici dreptate, nici prefectură, nici primărie, nici poliție, nici jandarmerie; am trăi în sălbătecie. Nu-mi pot închipui inexistența partidelor politice și a marilor bărbați de Stat; totuș, primul efect al lipsei Bugetului ar fi absența conducătorilor grupați în jurul unui ideal: nu-mi vine să mă gîndesc. Nu am avea ingineri, arhitecți, directori generali, subdirectori, specialiști, experți, societăți de asigurare, societăți pe acțiuni. Viața ar fi o anarhie, fără jertfa pentru civilizație a tuturor oamenilor de bine și a instituțiilor binefăcătoare întemeiate de ei. Să știi că te scoli dimineața și că te culci seara,

fără să fii administrat; fără legi, fără impozite, fără control, adică dezorganizat, viața nu ar prezinta interes. Pecînd, în regimul Bugetului, fiecare ins e fericit, căci numele fiecăruia este scris într-un registru, într-un rol, lîngă o ștampilă: Statul veghează asupra lui.

Statul îți pune un sergent pe trotuar și îți dă voie să ții servitori: poți dormi liniștit. Cînd ești, din întîmplare, asasinat în somn, Bugetul prevede închisori și temniți grele, dacă asasinul e prins: Bugetul nu merge pînă la garanția că prinde pe asasin și pe hoț, preferînd ca aceste unice exemplare de răzvrătiți împotriva Bugetului, să se denunțe singure autorităților în drept, Bugetul mai rezervîndu-și facultatea de a nu le crede pe cuvînt și de-a le pune eventual în libertate. E poate unica lacună a Bugetului. În schimb, Bugetul compensează golurile, trimițînd la închisoare pe directorii de închisori. Iar ca lacună consecutivă, aș cita faptul că dacă un hoț s-ar prezinta la un ghișeu de gară sau la o percepție ca să fie arestat, casierii și perceptorii l-ar lăsa să circule liber, Bugetul fiind o instituție de ordine precisă, care nu permite confuzia autorităților, producătoare de încurcături în scripte.

55 A! scriptele! cuvînt evocativ și instituție strîns legată de Buget, romantism al finanței și poezie a ierarhiei. Născocitorul hîrtiei a rămas o stîrpitură comparativ cu inventatorul registrului, al repertoriului alfabetic, al dosarului, al corespondenței, al rezoluției și al iscăliturii. S-ar părea imposibil, și totuș se poate: pui, una peste alta, cinci sute de foi de hîrtie egale; încă nu ai un registru, însă registrul începe să se schițeze. Le coși: ai cotorul. Le numerotezi: ai numerotarea. Cartonezi: ai registrul în piele și pînză. Liniezi orizontal: ai ordinea numerică, numele și prenumele. Liniezi vertical: ai numaidecît rubricile. Apoi, totul se poate perfora! Și rămîne loc și pentru fantezie: o rubrică finală de reculegeri indică « observațiile ». Registrul e gata. Toate scriptele țin de cîte un registru, și registrele corespund unele cu altele, ca niște ecouri, fiecare registru făcînd mențiune de registrul precedent, de la un etaj la altul, de la un biurou la alt biurou.

La orele zece, primește domnul secretar general sau domnul director general, pe directori. E momentul solemnității iscăliturii. Directorii poartă o mapă de caricaturiști subsuoară și o conștiință riguroasă în mimica lor concentrată. Se săvîrșește iscălitura. Domnul secretar general înmoaie tocul și desinează un model de broderie ilizibilă, de cîteva sute de ori, ritmic și meticulos ca un acuarelist, dedesubtul unui text. Și directorul calcă iscălitura cu talpa unui tampon de hîrtie sugătoare șchiop.

56 Nu cunosc lucru mai frumos ca Bugetul, care și întreg și împărțit, și în proiect și cu excedente, ca și deficitar, rămîne tot Buget. Bugetul e un material ca marmura și ca văzduhul; de oriunde iei, ești sigur că ai luat, puțin sau mult, și că ții în mînă sau în buzunar unul și același obiect. Dacă desparți Bugetul vei avea Bugete, și dacă le reunești vei avea iarăș Bugetul. Partea e identică totului și invers. Bugetul comunal se intercalează în Bugetul districtului, acesta se intercalează în Bugetul ministerului, și cel din urmă în Bugetul Statului, care-i Bugetul anului în curs.

Bugetul are o facultate proprie, cu totul specială. El poate fi cînd nu este, și poate lipsi cînd era. La strîmtoare, Bugetul se poate împrumuta cu cifre, singurele articole care nu costă parale,

și pe care le ia din tabla lui Pitagora, născocitorul celui mai minunat mijloc de a înmulți nimicul cu el însuș, obținînd cu toate acestea un rezultat. Se vorbește cîteodată de excedente fictive. Ele nu supără pe nimeni, și din punctul de vedere financiar se așează în ordinea speranțelor neobligate să se realizeze, și anume, în registrul optimismului, care conservă sănătatea și tensiunea arterială. Cu cît este mai fictiv un Buget, cu atît este mai util, din pricină că nu poate să fie furat. Căci uneori se vorbește, într-adevăr, de furturi considerabile, care, pentru o singură operație oarecare, se cifrează la circa una sută milioane sterlini. Din asemenea operații rezultă case de raport, făbrici, vile, automobile, cucoane: un comerț prosper și o diviziune a capitalului. Nici în acest caz nu se poate semnala o nenorocire. Întrucît lucrul se petrece întodeauna exclusiv în trecut, putem privi viitorul în față liniștiți și cu încredere în Bugetul următor. Dacă se va fura și acela, lucrul cade tot în competința trecutului, căci va fi descoperit într-un viitor care va deveni pe nesimțite trecut-simplu, trecut-compus, imperfect și mai-mult-ca-perfect, adică un al doilea viitor, care iarăș nu mai poate supăra pe nimeni, și trece, din Stat și din Buget, în gramatică de-a dreptul.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL ȘI LITERATURA

57 Într-o zi, călătorind spre Kutyville pentru un reportaj despre organizarea învățămîntului, am nimerit în acelaș compartiment de tren cu o personalitate din diplomația externă, fost, într-o vreme de guvernare trecută, ministru al școlilor. Bineînțeles, nu am lăsat să-mi scape prilejul, și, explicîndu-i scopul voiajului meu, i-am solicitat cîteva amintiri tangente subiectului din ancheta cu care fusesem însărcinat.

Fiind numit ministru al școlilor, începu personajul din diplomație, am pus guvernului condiția mîinii libere totale, și m-am prezintat la minister.

Distinsul personal de specialitate, secundar și primar, se mobilizase în uniforma ceremonioasă, jumătate neagră și jumătate cu dungi longitudinale. Mă aștepta în sala de intrare, bucuros ca de un eveniment, care se repeta des, că mă vor putea asigura oratoric de importanta stare de spirit a șefilor cu autoritate. Puțin legănat de șalele lui lungi, și conștient de marea lui valoare personală, și împuternicit de vechime, unul scotea din buzunar sulul de hîrtie, cuprinzător al unei proze de circumstanță. O stilizare pentru oferte, înlocuind pe «dat fiind» cu «așadară», strecurînd peste mai mulți «pentru că» șterși, cuvîntul «căci», mai clasic, și alternînd pe «dar» cu «însă» și cu «ci» într-o cadență după ureche. Făcui un semn cu degetul, ca de baghetă, scurt, la finalul unei

orchestre, cînd componistul retează ansamblul sau taie o vioară. Şi zisei:

— Gura! (Adică: rog a se închide hermetic.)

Prestigiul personagiului înghiţi uscat, şi portretul lui făcu o grimasă către colegi. Un ministru care să refuze un discurs de bun-sosit îi apărea paradoxal şi impertinent faţă de nobila carieră de profesor la partea sedentară. Şi un al doilea se ivi, cînd puneam piciorul pe treapta de sus a scării. Avea şi el un discurs încovoiat în mînă, şi, concurîndu-se orgolios cu precedentul, era încredinţat că urările lui vor fi ascultate. L-am zărit şi fizic şi moral, roşcovan, spînatec şi cu pielea lucioasă deasupra sprincenelor şi pe nas, şi dacă m-aş fi uitat mai bine la el, i-aş fi descoperit o ţinută şi intuiţii de chelner. Apucase să zică: « Onorate domnule ministru, în această fericită zi care... »

— Gura, am zis! răspunsei. N-ai auzit, putu-rosule?

Calificativul, cu totul contrapedagogic, antididactic şi needucativ, a consternat. Am ghicit numaidecît că directorii se solidarizau într-o judecată critică eliminatorie, şi că subalternii erau încîntaţi.

— N-am vreme de pierdut, am adaos, trecînd în cabinetul meu. Să mi se aducă peste cincisprezece minute exact, repet: exact, listele direcţiilor generale, direcţiilor, subdirecţiilor etc.

O plecăciune colectivă, marcată de un rece respect, răspunse invitaţiei mele, şi personalul superior şovăia totuş să mă slăbească, înnainte de-a lua în stăpînire locul ce mi s-a cuvenit. M-am oprit din mers şi am zis:

— N-aţi înţeles? Doresc să se golească sălile instantaneu.

Şi am stat pînă ce, de-a-ndaratele şi regretînd că nu se găsesc culcaţi pe burţi, ca să se retragă

de-a buşile, domnii din învăţămîntul superior intrară în pereţi.

Peste cincisprezece minute, listele se auzeau, ca nişte pasări de hîrtie ministerială, frecîndu-şi aripile în camera mea. Foile erau agitate într-un mùrmur de voci. Apărui, şi, după fiecare listă întinsă cu o genuflexie a pieptului şi citită, zisei:

— Afară!

Asta nu însemna că oamenii trebuie să se uite pe fereastră afară, că ploua sau că era soare. Tonul nu putea să aibă două înţelesuri. I-am dat afară pur şi simplu pe directorii şi directorii generali, oprind cu specificare vociferată pe subalternii mici. Aveam proiectul meu de învăţămînt şi voiam să-i dau o aplicare integrală.

Se făcuseră orele zece dimineaţa.

— Telegrafiaţi pretutindeni, am ordonat copiştilor şi dactilografelor, următorul text: « Toate şcolile superioare, inferioare, profesionale, universităţi etc. vor fi imediat închise la sosirea prezentului ordin, şi acolo unde ordinul va sosi în mijlocul orei de curs, şcolile vor fi închise în mijlocul orei. Ministru, Jugănilă. »

Pe la douăsprezece, telefoanele guvernului sunau toate în cabinetul meu. Învăţămîntul se mişcase, şi primul-ministru îmi vorbea speriat. Am pus să se taie toate firele telefonice. Cincizeci de automobile au alergat spre mine din toate părţile capitalei, cu cîte două-trei personalităţi politice, economice, sociale, culturale şi financiare în fiecare.

— Excelenţa-sa domnul ministru nu primeşte! a răspuns portarul prin geamul deschis în dosul grilajului păzit de un jandarm.

— Sînt primul-ministru!

— Oricine aţi fi.

Luai cunoştinţă de programul de studii. Istoria.

— Ce e istoria? am întrebat.

— E studiul trecutului, din cele mai îndepărtate timpuri pînă azi.

— La ce folosește?

Funcționarii tăcură. Nu știau.

— Să se înlocuiască studiul istoriei, am ordonat, cu un curs de fotografie. Fiecare școlar și student își va schimba cărțile cu un aparat de poză și instantaneu. Cursurile vor începe de mîine. Fotogràfii din diversele localități vor fi numiți profesori... Dar asta ce-i?

— Gramatica și sintaxa și ore de compoziție.

— Să fie înlocuite cu mașina de scris. Școlarii vor face, cu începere de mîine, cursuri de dactilografie și stenografie. Ați înțeles? A! limbile greacă și latină... Bun. În ora de grecește, școlarii vor învăța tunsul și rasul, fricțiunea, masajul. Fiecare școlar va avea o trusă complectă de bărbier. S-a înțeles? Ce mai vine acum? Să nu uităm latina. Aci se va cumpăra un automobil, și școlarii vor învăța să-l conducă, să-l demonteze și să-l remonteze. În locul propozițiilor, ei vor manipula cheile fixe și tubulare pe șuruburi și piulițe. Veneau, mi se pare, geologia, geografia... Jos! se vor chema dòctorii la catedre, și copiii vor începe din primul an să învețe dentistica, farmacia și medicina, științe de familie și de ajutor rapid.

Rînd pe rînd, am aruncat din program afară toate orele și științele inutile, ornamente ale memoriei și suferințe, introducînd pretutindeni, în locul creierului, mîna și meșteșugurile ei. Am menținut muzica, făcînd-o instrumentală, și am pus dansul și teatrul în capul studiilor fizice și matematice. Arhitectura s-a învățat în școala primară. Creșterea vitelor și toate creșterile au fost fixate înnainte de bacalaureat. În universități am introdus cultura legumelor și diploma de precupeț.

O să mă întrebi de rezultate. Nu pot să răspund, căci studiile mele n-au durat decît o lună și jumătate, după care am fost rugat să dau portofoliul meu urmașului, un savant de origine franceză, domnul Michel de Tartampion.

58

Am scăpat din vedere să relatez că, în scurta mea carieră de ministru al Învățămîntului, dat afară după cum ai aflat, am voit să reglementez anarhica babilonie a literaturii, poezie și proză, tipărită și teatrală.

S-a remarcat la noi, todeauna, fenomenul, nepermis într-o republică bine administrată, că scrie cine poftește, indiferent de vîrstă și grad. Evident că nimeni nu ar mai trebui să aibă voie să umble fără tresă profesională, cusută pe mînecă, la butonieră și la spate, pentru ca meritul să poată să fie văzut și deosebit din profil, în perspectivă, și din dos. Ca să dau bunul exemplu, eu mi-am cusut-o la pălărie și umbrelă, a doua zi chiar după ce am fost numit. Fiind mai mare peste administrația scrisului, pe care voiam să-l organizez, am ales pentru mine simbolul meritului integral: două linii groase de aur cu o linie subțirică, punctată și paralelă, între ele. Oricine ar fi intrat oriunde după mine, putea să constate de la cuier că înnăuntrul localului se găsea personalitatea supremă.

Ca și scriitorii, descriptivi ori lirici, nici gazetarii nu aveau uniformă, neavînd șapcă măcar, nici cozoroc. Se făcea ziarist, ori romancier, ori critic, te miri cine. Litera tipărită fiind un semn al ideilor, ea demoralizează cînd nu este caligrafiată după un principiu cristal, și nu puteam lăsa publicului, neorientat de un regulament sever, atît în ce-l privea pe el cît și pe niște așa-zișii autori, capriciul denumit libertate, al selecțiunii cărților și autorilor. Într-un Stat organizat, nimeni nu scrie și nu citește fără indicație, și am spus că sînt un organizator.

Am înființat numaidecît superdoctoratul. Fără titlul pe care îl conferă examenul special, era interzis să se înmoaie, cu preocupări publice, un condei într-o călimară. Prin ordonanța cunoscută subt numele de Legea Verde, din pricină că spunea lucrurile pe șleau, am interzis funcționarea tipografiilor și am suspendat ziarele pînă la examenul fixat peste un an. Am rechiziționat și toată hîrtia din comerț, în școli, în caiete și blocuri, transportînd-o la minister și, ca să nu stinghereasc funcționarea unei industrii importante, fabriciile primiră ordinul să scoată hîrtia neagră.

Aceste reforme mi-au permis să respir fără presă timp de cîteva săptămîni, cît am deținut portofoliul culturii, încercînd însă, totuș, o modalitate de situație tranzitorie momentană. Am cerut ziarelosă publice zilnic portretul ministrului, în mărimea capului naturală, pe pagina întîia, impodobind fiecare din celelalte șaisprezece și douăzeci și patru de pagini cu portretul valoroșilor mei colaboratori, veniți la minister odată cu mine. Refuzînd, ziarele au fost oprite, vasăzică, pînă la examen.

Poeții aveau să fie numiți cu decret, după clasă, poet de clasa întîia, clasa doua și a treia, poet-ajutor și poet-președinte. Ei aveau datoria să cînte Bugetul, armonia Statului și, în parte, fiecare minister și serviciu, exaltînd funcția de registrator, de șef de biurou și suplinitor, proclamînd în hexametri și calitatea produselor monopolurilor, la noi totul fiind monopolizat, de la plicul imprimat pînă la nasturi, scobitori și abecedare, în vreme ce sculptorii de Stat modelau în basoreliefuri prefecții, subprefecții, primarii și consilierii, rezervînd marile dimensiuni ale reliefului complect, desigur, președintelui de consiliu și membrilor guvernului. Personal m-am înscris cu o sută douăzeci și opt de statui, a cărora furnitură am cedat-o, pentru un control mai sever și o asemănare datorită nervului familiei, unui frate al meu, droghist eminent.

Am numit o comisiune care să degajeze într-un op model, din toate literaturile, subiectele permise și recomandate, marcînd cu o steluță pe cele de căpetenie. Creșterea cornutelor mici, existente în Virgiliu, parte bărbătească și femeiască, fără a se vorbi de amîndouă odată, lăsînd, de pildă, în poezie și în proză, caprele cu caprele și țapii cu țapii. În educația nu numai a tineretului, dar și a unui adult, am hotărît ca niciodată să nu se întîlnească sexele de semn opus, pentru ca nimeni să nu se poată întreba, maladiv, ce fac împreună cînd se întîlnesc. Nașterii animalelor i-am dat în învățămînt explicația lui Popa Niculaie, care, deși personal se înmulțește într-altfel, o găsește suficientă pentru păstrarea moralului intact: oaia a fost și este făcută și azi din coasta berbecului, numită antricot. Am recomandat corpului profesoral ca atunci cînd elevul nu e mulțumit și mai pune întrebări, să i se dea cu cărțile în cap. Agricultura, în general, pomicultura și uscarea fructelor, trebuiau să fie vastele surse de inspirație ale romanului. Personagiile preferate, un cocean de porumb, o varză, antialcoolice și neposedînd stări sufletești complicate, un păstîrnac, floarea-soarelui — ce nu poate învăța din combinarea lor un scriitor după regulament!

Scriitorii analfabeți, pe care i-am găsit murdărind curata literatură cu ticăloasele lor fantezii, afirmau dreptul lor la exercitare și existență pe temeiul unui așa-zis talent. Niciun pedagog n-a identificat prezența acestei stupidități, născocită fără documentări și probe vizibile pentru orice om normal, de la secretar pînă la prim-ministru, și nicio matricolă nu a conținut niciodată o coloană relativă la (lăsați-mă să pufnesc de rîs) talent.

O altă comisiune trebuia să întocmească și un dicționar al cuvintelor permise și al întorsăturilor de frază, ca să zic așa, oficialmente nimeni neputîndu-se întoarce în frază după capul lui. Mai întîi, toate propozițiile vor trebui să fie simple, am atras atențiunea comisiunii, ca să poată să exprime ideile drepte și neobositoare, ele începînd cu nominativul articulat și continuînd cu *este*, pînă la un adjectiv aprobat și admis. Persoana a treia a singularului, rezervată nuveletei și istoriografiei morale, poate să varieze, în alte genuri, la toate persoanele modului indicativ, timpul prezinte. Se exclude optativul, ca dizolvant, fiind dubitativ: — după mine, nici gramatica, necum literatura, nu trebuie să mai aibă nicio urmă de îndoială: imperfectul va fi abrogat, ca ne-perfect.

Ca să simplificăm la maximum, comisiunea a recomandat cuvintele cu *a* interior și exterior, de forma: *apa*, *balamuc*, *flacără* — dar ne-am împiedicat în cuvîntul *iapă*, exclus ca demoralizator. Singură Academia a putut să salveze situația, propunîndu-se prin învățații ei forma *eapă*, care nu se știe precis ce poate să fie. Însă a trebuit să renunțăm la vocala directivă, din cauza cuvîntului *rahat*, care fără să fie prin el însuș tendențios, rămîne suspect prin evocarea lui parazitară, și, ceea ce înfrîngea principiul seninătății adoptat, cuprindea nu un *a*, în definitiv tolerabil, ci doi. Cuvintele în *i*, exterior sau interior, au fost imediat înlăturate, nepractice la moral, ca și cele în *u*, detestabile.

A patra ședință, însă, de la numirea mea, n-a mai putut să aibă loc, pentru bunul motiv că am încetat să guvernez cultura, dîndu-mi-se însărcinare diplomatică la Rotterdam, ca să se scape guvernul de mine. Aci a manevrat influența universală a masoneriei. . .

NOBILUL SPORT

59 Făcurăm cunoștință și cu un boxeur.

— Nu sînt un boxeur profesionist, zise omul nobilului sport, sînt numai un mare amator pasionat, un artist. Eu fac cu pumnul strîns, lăsînd un deget mijlociu, cu falanga proeminentă ca un colț, aceeaș operă pe care sculptorul o face cu dalta. Între statuar și mine este o simplă deosebire de material. El face-n bronz poleit și în piatră cioplită ceea ce realizez eu cu ghiontul aplicat într-o falcă, după spălarea cu buretele a rănilor cu împrejurimile lor. Sculptorul modern poartă pretutindeni în dalta lui mîhnirea că nu-i lovește pumnul destul de concludent, și el încearcă în mineral ceea ce eu confecționez, fără cheltuială de atelier, în celula plastică și-n sistemul mușchiular.

Atelierul meu este pretutindeni, ca al poetului, prevăzut cu un creion și un carnet de buzunar, la restaurant și pe stradă, la hotel și în automobil. Căci am boxat în automobil închis, întocmai cum aș face în aerul liber, trăgînd la sigur și de aproape, de jos în sus, de pe canapea în bărbie și nas. M-am suit de cîteva ori într-o mașină cu un însoțitor valid, pe care l-am scoborît la domiciliu, pe brațe și demontat. Boxul se isprăvește cu atitudinea culcată și cu o tresărire generală a nevinovatei anatomii.

Există o inspirație a boxului, a pumnului, vă rog să nu vă îndoiți. Cotul simte că se apropie o

ședință, instinctiv, ca părul din spatele pisicii prezența unui adversar. Nu ați văzut, desigur, ca mine, zbîrlirea și mai elocventă a tigrului, cînd în preajma lui, molatec și împiedicat de sticlirea luminii, se ridică, printre cocenii de bambùs, capul turtit al șarpelui, somnoros în bătaia soarelui și totuș flămînd și asasin. Boxeur, dar și vînător de fiare, prin parcurile fără fund ale junglei, nestrăbătute de drumuri și tăiate numai, în boarea vînătă a lunii, de lenește fluvii, eu am avut adeseori spectacolul acelei mîțe uriașe, pe dedesubtul căreia se strecoară rîma șarpelui, ca un metru automat, ca să-i măsoare lungimea și să i-o încingă ineluctabil și mut, mișcat de o voință interioară.

60 «Mă cam supără cotul», îți zici; cotul știe înnainte de a fi perceput dumneata. După cot, e încunoștințat bicepsul, și ți se frămîntă, cam în neștire deocamdată, degetele, ca și cum ar cocoloși nervoase o hîrtie. Îndată, din senin, apare forma de boxat. Un incident neînsemnat o pune dinaintea insului dumitale atletic, și după un minut forma se încovoaie și cade pe spate sau cu figura în pămînt. Dacă este teren nisipos, gura boxată se umple cu nisip, ca în coșul ghilotinei limba capului retezat și tăvălit cu spasm în rumegușul de lemn. Dacă e mocirlă, insul bea noroi și gustă din compoziția totului-la-canal.

Așa e viața! zise boxeurul, ca un filosof care a pierdut la Bursă sau a cîștigat un comision. Boxul e viața și viața e boxul. Ce să-ți spui? sensația e delicioasă. E ca o problemă care se dezleagă cu un singur rezultat exact. E ca un clopot căruia îi afli sunetul adevărat. E ca și cum tai vioara cu arcușul, și strunele pornesc să cînte singure un imn pe care nici nu-l cunoșteai. Cea mai esențială atingere e aceea căreia îi răspunde imediata culcare a individului pe labe. Ea se administrează în unghiul ce-l face fruntea la întîlnirea cu nasul. Vizezi rădăcina acestui organ și scaperi în ea cu ghiontul pe linia orizontală. Se produce un sunet: de lemn. Nici nu l-ai văzut, și subiectul a șovăit cu toată massa viguroasei lui corpolențe. Împușcat de ghiont, el se prăvălește, horcăind uneori, dar îndeobște mut. Rafinații genului umblă, exclusiv, după acest sunet mat, dezinteresați de cele ce urmează, precipitare, cucui, sînge, vomituri, și, eventual, sanatoriu. După cum numai femeia poate să dea o anumită sensație, tot așa numai sunetul acela, punctul acela — oh! — este în stare să producă un fel de levitațiune a sufletului, comparabilă, cred, cu transfigurarea și cu suirea la cer.

61 Drept vorbind, nu aș putea preciza dacă victima participă la sentimentul ce-l încearcă boxeurul, ca o binefacere în fizicul și în moralul ei. Orișicum, — zise boxeurul, glumind, — la transfigurare într-un fel tot participă victima, figura bosumflată ajungînd de o consistență friabilă și sensibilă, de halva. Cînd vei voi să guști din partea negativă a unei lupte de box, nu vei avea decît să mă chemi, și eu voi fi întodeauna gata să te servesc. Între boxeuri există o politețe obligatorie, ca între fumători, care, în masoneria narcoticului preferat, au introdus, încă de la orientali, deprinderea de a-și putea aprinde unul altuia țigara în vîrf, cu condiția de a se apropia unul de altul cu țigările în gură.

Dar boxul nu merge cu simplicitate, otova și singur. El are o mie de modalități și de excepții, cu deosebire în cazurile de furie și insultă. Atunci se întîmplă ca piciorul să ajungă mai repede la adversar decît pumnul întins în vîrful unui braț,

ca o măciucă. Marginea tălpii, cotorul exterior al încălțămintei, este capabilă de o conchidere tot atît de rapidă cît și de elegantă, a conflictului iscat. Este de ajuns să izbească sec fluierul unui picior de adversar: dezechilibrul și căderea pe spate sînt instantanee; a mai boxa propriu-zis cu ghiontul devine inutil, căci nu mai găsești la nivelul lui nimic; individul e culcat undeva pe jos, preocupat să geamă, cerînd ajutor, infirmier și medicamente.

62 Mai e remarcabil momentul cînd mîna, în lipsa timpului de a deveni box, de a se închide, se comportă de-a latul, izbind înghițitoarea și maxilarul, scurt. Răsturnarea se face de la sine. Omul însă își poate pierde mobilitatea omușorului, care stă ca un pinten de carne și ca un deget mic în mijlocul intrării în beregată. Fără acel ceva inexplicabil, pe care omenirea îl simte numai cînd se deplasează, individul e ca un palton fără nasturi. Observație esențială: în această figură de prebox sau de postbox se întîmplă ca adversarul să-și muște un sfert de limbă și să-și piardă vîrful în luptă, ca o a treia buză ce s-ar desprinde din buzele lui. Limba rămîne pe vecie știrbă, ca o lopată, căci în actuala stare a științei încă nu se cunoaște mijlocul de a face să crească din nou măselele și limba.

Și călcarea bruscă și neașteptată pe degetele picioarelor poate constitui o figură de similibox. Totul atîrnă de evenimente, de împrejurare și de timpul calculat pe ceasornic. Sfărîmarea ușoară a botului de la gheată sau pantof este neînchipuit de utilă, în lupta corp la corp, cînd nu se mai găsește loc pentru pauza boxului, boxul fiind, ca și pocherul, o activitate de întîrzieri și ritmuri, de reflexie și strategie, în care intră elementul eternității.

Să nu mai vorbim de boxul nerecomandabil și sălbatec, pretutindeni condamnat, în toate sălile de exercițiu și manualele științifice. Acela consistă întîi în a nu cunoaște nici elementele de box; al doilea, în a te găsi dinaintea unui boxeur celebru, și, al treilea, în a lua de jos un scaun și în a-i turti boxeurului capul cu scaunul și a-l face knock-out. E artificial. Să te ferești de obicei de naivi și de inculți, cu atît mai mult cu cît vei fi un boxeur mai ilustru. Căci incultul se bizuie pe mijloace proprii, afară din regulament, și orice normă de luptă încetează. . .

63 În fața elogiului exagerat al boxului pur, am remarcat enervarea cu palpite a luptătorului după metoda franceză.

— Boxul, zise el sentențios, e brutal, ca orice acțiune de origine englezească. Mă supără numai auzit cu urechea acel pumn, care lovește ca un bolovan, mînat de o voință concentrată, nasul și-i sfărîmă cartilagiul. După cum altădată Germania era populată de mutre onorabile, măcelărite cu sabia și crestate în cîte cinci-șase locuri de bărbieria vitejească a duelului, teatrul și conferința prezintă actualmente, în țara Albionului, o sumedenie de capete mai lungi decît natura și profiluri și nasuri cu cîte trei și patru complicații. Cînd eram la München, ziua namiaza mare purtam sabia tîrîș, din obligația că n-aș putea mînca bere cu cîrnați fără să-mi fie pieptul gata de o încăierare cu tăișul adversarului, pentru motivul anodin.

Duelul cu sabia avea o tehnică particulară, ca orice sport. Se admitea în primul rînd căderea sabiei verticală, ca la despicarea lemnelor toporul. Pe verticală se găsesc mai ales urechile, pe care erai liber să le dezlipești de obraz, proiectînd scli-pirea sabiei geometric, tangent la sferă, pe lîngă

tîmple. Eleganța consista în a reteza urechile exact, fără ca sabia să ajungă la umăr, cu precizîunea cu care desprinzi din cotor o recipisă perforată. Desigur că și adversarul încăput în formulă trebuia să aibă o ținută ireproșabilă, adecuată momentului; căci dacă întorcea capul, brusc, în momentul psihologic, se producea calamitatea, intrînd în joc obrazul întreg, nasul, bărbia și cîteodată însești buzele lui. Ai băgat de seamă: unii eroi ai sabiei, au buza de sus cusută oblic și diagonal, și mustața, împărțită paralel cu buza, în două rînduri de păr, prin care trece o cărare. E un ce accidental, de care vinovat este exclusiv pacientul. Cînd te taie sabia, trebuie să stai drepți, în așteptarea unui final sau a ceea ce va să urmeze. Ca să te însori avantajos, trebuia, pe vremea imperiului, să fi servit neapărat de cîteva ori, în prima tinerețe, de răboj. Cine nu se putea înființa la logodnă cu buchetul obligator lîngă joben, purtînd cîteva cavități și zbîrcituri roșii în figură, era un individ compromis și făcea parte din turma prudentă a lașilor, care primesc aluzia vecinului de cafenea, fără să-i arunce încălțămintea mîinilor în figură.

Estetica anglo-saxonă se satisface cu gîlca vînătă a ochiului și cu falca triplă; de unde și vine, în manifestările de publicitate ale industriei și comerțului, acea necesitate intelectuală ca produsele tehnicei locale să poarte nume în ix: Duplex, Triplex sau asimilate cu ele: Excelsior, Record, Jupiter și Omega.

64 Eu am preferat boxului și săbiei lupta franceză, cum vă mai spusei. Este și elegant, însă și elastic. Elegant pentru că totul este chestiune de linie, și elastic pentru acelaș motiv, linia fiind ondulatorie ca eterul și ca valsul. De altfel, lupta

franceză începe cu un vals, în care, în loc să se cuprindă de mijloc, partenerii se apucă de ceafă.

Imaginați-vă scena: totul se petrece cu forme umane exprimate, ca pe vasele grecești și egiptiene, dacă greșesc, — fără joc de cuvinte, — categoria vaselor, nu face nimic, cugetarea mea plastică ați înțeles-o. Sîntem amîndoi luptătorii goi pînă la betelie. Eu țin un braț îndoit la piept, și celălalt braț, dreptul, întins către dumneata. Dacă sînt stîngaci, jocul se schimbă, stîngacii se luptă cu stîngacii și dreptașii cu dreptașii. Dumneata faci de-așijderi, și pecînd eu umblu după ceafa dumitale, domnia-ta umbli după ceafa mea, așa ca unul din noi să prindă ceafa celuilalt în palma încovoiată. Însă prinderea cerbicei se face stînd față către față. Este faza tatonărilor, luăm cunoștință, ne punem în ecuație; de aceea picioarele noastre stau depărtate, legănîndu-ne respectiv fiecare, cînd pe o talpă cînd pe alta, dinainte înnapoi și dinapoi înnainte, gondolînd.

Cînd ți-am prins ceafa cu palma, trag și te dau jos. Nu-i adevărat: în practică figurile se produc mai încet: trag, dar nu te pot da jos, căci și dumneata m-ai prins de ceafă, căci și dumneata ai tras. Rămînem puțin așa, eu trăgînd de ceafa dumitale, și dumneata de ceafa mea. Urmează un tempo de legănări alternative, și basculăm așa, amîndoi, de douăzeci, de treizeci de ori. Singuri și experimentînd în local privat, ne corectăm amical: « Nu strînge așa tare! », zic eu. « Mi-ai înțepenit grumazul », zici dumneata. Și ne dăm drumul. Și ne ducem într-un colț și ne troznim fiecare gîtul și ne întindem.

65 În public, adică în ring, adică la circ, nu mai sîntem stăpîni pe noi înșine și atîrnăm de entuziasmul public, intrînd în cabotinism. Eu te strîng de

vinele gîtului cît pot mai dîrz, iar dumneata te căznești să mi le strangulezi. Am scrîșnit din măsele: ai scrîșnit și dumneata. Politețea ne părăsește și devenim pertu. Eu îți zic: « Chiorule! ». Tu îmi zici: « Bestie! ». Eu îți zic: « Stai că-ți arăt eu ție! ». Tu îmi zici: « O să-mi arăți! ». Publicul din circ s-a și împărțit în două echipe: partizanii mei și partizanii tăi. Evident că partizanii tăi sînt toți piperniciții și schilozii din sală, geloși pe bicepsul meu și necăjiți de atletica mea anvergură. Unii strigă: « Strînge, Bobby! ». Alții strigă: « Nu te lăsa, Dodò! ». Am zmuncit o dată mai viguros, și tu ai căzut în genunchi. Figura următoare consistă în a mă folosi de secunda cît ți-a trebuit să cazi, ca să încalec pe tine și să te întorc așa încît să nu te mai poți mișca, răstignindu-te cu amîndoi umerii pe țărînă, arătînd publicului că te-am învins, sculîndu-mă și salutînd ca o baletistă. Dacă nu am fost suficient de sprinten, te-ai sculat de jos, te-ai aruncat, m-ai înșfăcat de ceafa *mea* și m-ai doborît. Vorbesc pur și simplu figurativ, căci pe mine nu mă doboară nimeni atîta vreme cît mă voi numi Bobby și cît se va scri numele meu cu igrec și cu doi b.

Vedeți că nu este nicio asemănare între *box* și *luptă*. De o parte: bruta — de altă parte: estetica.

Nu tăgăduiesc că nici lupta nu este scutită de surprize, și cea mai gravă din ele este aceea cînd publicul din sală se ia la bătaie. Această parte a ședinței se rezolvă însă todeauna cu box. E regretabil. Și uneori mîncăm bătaie amîndoi. . .

MEDICINĂ

66 În preajma sărbătorilor, se ivise în Țuțy o boală ciudată, care ucidea, ca Irod, numai copiii, și de preferință pruncii. Bolnavul era cuprins de fierbințeli și încremenea în leagăn, înnainte de-a fi putut să fie chemat medicul și întrebat. În cîteva săptămîni, o mare parte din copiii orașului fuseseră împachetați, ca dantelele, în cutii albe, lungi, și duși în pămînt.

Organizațiile medicale de Stat, stătură deocamdată, cum se spune în Europa, în expectativă, ceea ce înseamnă că lași morbul să te atace ca să te lămurești, și te retragi atîta timp cît nu este nevoie de un comunicat. Am căutat să profit de perioada expectativei, cînd dòctorii, retractați în studiul «cazurilor», reflectează, ca să vizitez pentru un interviu de specialitate pe cel mai mare savant al medicinii locale.

— Ce credeți, domnule profesor, am întrebat, oglindindu-mă în dreptul nasului într-un carnet și sprijinit în creion, ce credeți, domnule profesor, de noua maladie?

— În viața modernă, cu totul pervertită de presă și publicitate, s-a ivit, din păcate, obligația comunicatelor. Nu te poate vizita o epidemie, că numai-decît, vrei sau nu vrei, opinia publică, cu totul nepregătită în cele medicale, te silește să te explici, atunci cînd o tăcere integrală este, din înnalte rațiuni științifice, nepricepute vulgului, de preferat.

Ce putem crede, noi, noi corpul medical, despre o boală care nu a mai fost şi pe care nu o cunoaş‑tem? Evident, noi nu credem nimic, însă nu putem nici descuraja aşteptările, nici deziluziona opinia publică. Pe cariera medicului pluteşte întodeauna o ghicitoare: ce s‑ar întîmpla dacă într‑o bună zi, iniţiat, publicul ar înţelege că marea ştiinţă a medicinii este pe trei sferturi compusă din păcă‑leli? S‑ar mulţumi el să nu mai recurgă la servi‑ciile noastre, sau ne‑ar doborî, te pomeneşti, fir‑mele, şi ne‑ar alunga cu bolovani? Eu unul, care sînt nu numai un medic dar mai ales un savant, mă zbat, în secret, între sugestie şi îndoială, şi dacă s‑ar întîmpla, Doamne fereşte, să cad bol‑nav, nu aş primi cu entuziasm să mă las exami‑nat de un coleg. E adevărat că natura studiilor şi a reflecţiilor mele, aplicate în special psihia‑triei, a determinat la mine sporirea pînă la ab‑surd a scepticismului profesional.

67 Dacă aş fi naiv, m‑aş situa de‑a dreptul în faţa dumitale şi ţi‑aş spune: «Vezi, domnule, o‑brazul meu, aci dinaintea dumitale?». Dumneata mi‑ai răspunde: « Îl văz, domnule profesor. » — « Ei bine, ţi‑aş replica eu, ia‑l violent la palme. Pune mîna pe călimări şi dă‑mi cu ele‑n cap. Ia irigatorul din cui şi trînteşte‑mi‑l în cap. Ridică scuipătoarea şi dă‑mi una în cap cu ea. Ia‑mă de cap şi dă‑mă cu el de pereţi... Nu ştiu nimic, domnule! sînt un dobitoc! nu ştim niciunul ni‑mic! sîntem nişte dobitoace! nişte vite savante! »

Dar asemenea limbaj mă feresc să‑l ţiu faţă de presă: abia mi‑l schiţez în imaginaţie. Confraţii mei, ca un singur om, s‑ar ridica împotriva mea, m‑ar decreta nebun şi m‑ar închide. Este cu ne‑putinţă să spui adevărul asupra unui meşteşug, îndătinat de a omorî cu onorarii.

Dimpotrivă, pe figura mea consacrată se iveşte, la apropierea presei, un surîs, şi nu acord însemnă‑tate alarmei care a pornit presa la mine. Ca să mă pot odihni, debitînd, spăl distrat o canulă, flambez un speculum sau mîngîi chelia unui Hippocrat de ipsos, fondatorul congregaţiei, părintele şi inven‑tatorul celui mai sinistru şi mai ridicul apostolat.

68 Te miri că mor atîţia copii, stimate domn. Întîi, ce este moartea altceva decît o transformare a unei vieţi într‑altele mai numeroase? Al doilea, liniştiţi publicul, căci nu este în fond nimic, boa‑la este una din cele mai normale maladii. De‑parte de‑a ne fi necunoscută, cum se afirmă pri‑pit, această maladie, care vă emoţionează, este una din cele mai vechi. Toţi copiii care în trecut nu au murit de scarlatină, de difterie, de vărsat şi de alte cîteva maladii, au sucombat cu absolută certitu‑dine din cauza ei. În realitate, numai ritmul s‑a schimbat. De aceea constataţi că medicii se ţin în rezervă, neputînd urma publicul pe calea unei grave superstiţii. Mai mult, medicii încă nu o tratează, atît este de banală maladia, de care se vorbeşte acum atît de mult. Boala ne este fami‑liară, însă refuzăm să ne ocupăm de ea subt injoncţiunile morţii repetate şi presiunilor din‑afară.

Totuş, o să vă spun ce trebuie făcut, nu după ce boala s‑a declarat, — de asta nu ne îngrijim deocamdată, — dar înnainte, adică în momentul şi în momentele consecutive, cînd copilul este perfect sănătos. De altfel, adevărata ştiinţă nu e aceea care acţionează, ci aceea care contemplă; ceea ce este adevărat şi în municipalitate. Primăria nu are datoria să cureţe oraşul după ce s‑a mur‑dărit — orice prost ştie să facă aşa. Rolul ei este cu mult mai superior. Primăria explică ce va fi

murdăria cînd orașul se va murdări, și trece la acte mai importante: călătorii în Europa și Americi, asociații de primării, pentru a se da un avînt puternic artei oratorice și raporturilor dintre nații, devenind astfel, primăria, un instrument de diplomație internațională și încetînd de a fi o vulgară întreprindere de tulumbe, mături și sacale.

O să vă spun ce trebuie să învățați publicul să facă în așteptarea boalei și a obștescului sfîrșit. Pînă acum o lună nu am crezut în eficacitatea serului Klein, care și acum cred că nu are nicio valoare științifică, cu deosebirea că acum îl recomand călduros, pentru că s-a obișnuit lumea cu ideea, și nimic nu-i mai curativ ca ideea. Faceți, dacă vreți, injecții cu serul Klein, sau nu faceți, căci totuna e, deși este mai bine să se facă aceste injecții dacă publicul dorește, cu toate că, și dacă nu le face, bolnavul nu se simte cu mult mai rău.

Voiți să știți cum se produce maladia, semnele maladiei. Într-adevăr, ele sînt absolut caracteristice și, fără să te fi specializat, cunoști numaidecît că nu poate fi vorba decît de o singură boală, aceea care vă interesează. Întîi, bolnavul are temperatură, îl doare capul, îi piere pofta de mîncare. Al doilea, moare chiar a doua zi. Dacă nu murea, primul medic chemat punea diagnosticul precis; dar dacă bolnavul a murit, pentru ce să mai insistăm?

Tratamentul preventiv este cel mai lesnicios. Această boală se propagă, contrariu tuturor celorlalte boale, prin găurile naturale ale corpului uman, de sus în jos și de jos în sus. Supraveghiați gura și nasul, și, paralel, șezutul. Pecînd nasul are două nări și este întrucîtva mai greu de administrat, fratele lui, șezutul, prevăzut cu o singură nară, se disciplinează mai ușor. Ungeți nasul cu gomenol, însă nu pensulați cu gomenol și cellalt orificiu.

Este de ajuns ca acesta din urmă să se păstreze închis, la răcoare. În ceea ce privește gura, recomandați sugacilor să nu înghită numaidecît și învățați-i să mestece exact, întrucît este binecunoscută natura antiseptică a salivei. De cîte ori pruncul strănută, prindeți-i strănutul într-o linguriță de compot și vărsați conținutul la canal, spălînd linguriță cu apă de Vichy fiartă, care nu se aruncă în acelaș canal, ci pe fereastră. În genere, este mai bine ca, după ce a fost spălată și flambată, să se arunce și linguriță, însă din balcon. Bolnavii mai prevăzători aruncă din balcon tot serviciul, care este preferabil să poarte o marcă reputată, de pildă «Christofle». Din toate tacîmurile se va păstra însă o furculiță, care ne va servi să scoatem dopul de la viitorul flacon cu gomenol. Rețeta precisă a gomenolului este: cincizeci de picături de vaselină lichidă, în care se amestecă de aproape cinci picături de gomenol plus o picătură de aer, ce trebuie menținută la fundul flaconului, pentru a izola lichidul de cifra în grame, întipărită dedesubtul sticlei, în relief.

Bolnavul se va servi, la scris și citit, exclusiv de mîna stîngă, mîna lui dreaptă fiind prea des întrebuințată, și copiii suferind de un năravdetestabil, de-a striga «pișa!» și de a-și duce mîna dreaptă la părțile încă negenitale, însă totuș genitale mai tîrziu (la popoarele meridionale mult mai devreme).

Cel mai recomandabil mijloc ar fi ca, timp de doi-trei ani, cît va mai dura maladia, noii-născuți să fie obligatoriu cusuți. Nu uitați că marea terapie consistă în astuparea radicală. Am comunicat la Academie că *jos* cusătura s-ar face cu un fir de mătase roșie, după ce a fost bine flambat, ca să înlăture orice posibilitate de bacili. Gura este suficient să fie înseilată într-un singur punct, la mijloc, atîrnîndu-se de o cheotoare un clopoțel,

ceea ce ar permite urmărirea bolnavului cu auzul, de la distanță. Cine are telefon, pune în legătură clopoțelul cu telefonul medicului său. Cît despre nări, le tencuim cu puțin ipsos. Urechile pot rămîne libere, întrucît ele nu comunică direct nici cu intestinul nici cu stomacul.

Dar repetați publicului, părinților, să nu se alarmeze. Boala nu se ia de la unul la altul, ci numai de către unul singur de la nimeni. Am examinat familii cu cîte unsprezece copii, din care șase erau bolnavi și cinci sănătoși.

Modul de propagare este, după mine, plafonul, și, după alții, petrolul lampant. Virusul merge pe sus, la un nivel fix de șaizeci-optzeci și cinci centimetri, ceea ce explică de ce atinge ființele mici, de ce copiii sînt atinși, pecînd părinții scapă. Recomandați cititorilor să evite a căuta lucruri pe subt pat și să-și procure pentru copii tocuri înnalte, de preferință picioroange, schimbînd astfel nivelul: sau să-și culce copiii pe casă. Aș recomanda acoperișul Universității Pentru Moral.

Și, să nu se mai ție copiii culcați. Un prunc instruit nu mai suge în poziția orizontală, în care bate unda virusului, ci în picioare.

Băgați de seamă să nu se strecoare greșeli de tipar. Săptămîna viitoare, dacă vrei, voi face noi declarații, despre bacterii.

69

Despre bacterii:

Funestă rătăcire! S-au descoperit pînă acum sute de bacterii și abia sîntem la început. Mii de posturi de observație și-au ațintit lunetele în lumea infinitului mic, și numeroși savanți sînt torturați de ivirea în cîmpul lentilei a cîte unei forme nemaivăzute. Studiind inelarele și numărîndu-le, — pînă la șapte sute cincizeci de varietăți, — după treizeci de ani de contemplare prin gar-

durile științei, s-a arătat în microscop o serie de fantome în formă de 8 și de 3, și problema cere identificarea lor cu forma zero: volumul al doi-sprezecelea, consacrat speciei, va comporta un album suplimentar, în care vor fi clasificați microbii noi.

Bacterie sau moleculă sau electron, *c'est Kiff Kiff bourriquot*, cum zice francezul, care a produs pe cei doi premergători, Pasteur și precedesorul lui, Raspail, de unde au derivat învățații și maniacii. S-a dovedit că natura crește în două sensuri, în sus și în partea cealaltă, în jos: și ar fi fost de ajuns. Ți-ai găsit! Savantul care nu va descoperi cel puțin o varietate B^2 a tipului 9003 F e un bacteriolog nenorocit. Din formă în formă, din grupă în grupă, din familie în familie, din specie în specie, înțelegi unde ajungem. Aparate, din ce în ce mai puternice, vor sondà nevăzutul din ce în ce mai opac; și actualele microorganisme, vizibile numai la ultramicroscop, cu ajutorul unei raze concentrată printr-un focar de cristal și proiectată deasupra individului studiat, vor rămîne în viitor niște dulăi.

Stați puțin, mă rog! Bacteriile care îmbolnăvesc pe om, bolnav în orice caz, și în cazul de neutralizare, sînt îmbolnăvite de alte bacterii. În epocile de fecunditate, mai dese chiar decît la gîndacii de bucătărie, cine poate spune că, din oarbă pasiune și urmărindu-se romantic pe galeriile de sînge ale organismului superior uman, bacteriile dintr-o clasă nu trec în clasele vecine, și că din împreunarea raselor de bacterii nu ies zilnic rase noi, înfățișate laboratorului ca niște individualități distincte? Nu cumva din spirochetul, împreunat prin perversitate cu gonococul, rezultă tuberculoza sau tifoida? Băgați de seamă, să nu avem de-a face cu o singură bacterie, transformată, după om, după sînge și după savant.

70 Dumnezeu să-l ierte, un ilustru coleg, de-acedat înnainte de-a-şi fi dus cariera la culme, îşi făcuse specialitatea analizelor Wasserman. Niciun bolnav nu era sigur de starea lui pozitivă sau negativă în univers, decît după ce ilustrul nostru coleg defunct îşi iscălise avizul. Ca să-l coste o analiză mai ieftin, el a redus cheltuielile la minimum, angajînd în laboratorul lui, în contiguitate cu bucătăria căsniciei, un ungurean fără stăpîn. Analizele ieşeau din mîinile acestui laborant cu cioareci, corecte, precise, impecabile. Dacă totuş sîngele lui I. Popescu, din eprubetă, era confundat cu eprubeta lui M. Popescu, nu se întîmpla nimic; căci dacă pozitivul te îndeamnă să te tratezi, nici negativul nu te scuteşte de tratament. Apoi, în faţa morţii oamenii sînt egali.

71 Ce e bătrîneţea? Tocmai se studiază. Ce numim virus? Eşti indiscret. Ce este cancerul? Taci din gură.

72 Găsindu-mă în anul al cincilea de exerciţiu al profesiunii, m-am cam plictisit. Bolnavii se obrăzniciseră, veneau la firma mea cu miile. Cel mai eminent dascăl de şcoală primară este excedat de o clasă cu o sută de copii; să-i permitem şi medicului să se obosească, pipăind cîteva sute de imbecili pe zi. Atinsesem o reţetă zilnică de cincizeci de mii de sterlini, şi mi s-a urît. Mi-am luat un secretar. Eram primul doctor cu secretar şi mă îndreptam către un contencios personal. Pe uşa cabinetului meu pusesem un afiş: « Cinci sute de sterlini ».

Însărcinarea secretarului meu era cartarea poştală a bolnavului, care, întrebat în faţa biuroului, trebuia să răspundă la formularul complectat de secretar: ce are, cine e, ce vîrstă, ce profesie, dacă a satisfăcut legea recrutării etc. Acest paşaport şi proces-verbal era înnaintat medicului, adică mie. Bolnavul era trimis la radioscopie. După aceea era trimis la analize, toate analizele: urină, excrement, sînge, spută, gălbenuşul urechilor, sudoarea picioarelor etc. În sfîrşit, bolnavul era trimis la diatermie. Prevăzut cu toate actele medicale, el avea acces la mine, invizibil ca o bacterie în mediul propice. Preliminările analitice se cifrau la zece mii sterlini şi erau o încercare de rezistenţă morală a bolnavilor mei.

Evident, îi primeam agasat, cu nasul zbîrcit a pesimism, concentrat într-o mască de greaţă, ca o divinitate fără glande şi fără intestine, vizitată de un vulg puturos. Nu mă pronunţam; între examen şi sentinţă lăsam să treacă o zi şi o noapte de oracol. «Veniţi mîine să luaţi reţeta, îi spuneam, suflînd enigmatic, bolnavului meu. »

Desigur, sfaturile mele erau complecte, însă sobre şi scrise cu o caligrafie de om mare. Reţeta i-o înmîna, a doua zi, un servitor. Îi recomandam una din specialităţile citite în ziare şi pe care şi le-ar fi putut cumpăra bolnavul şi singur, dacă nu era idiot.

Formula cu secretarul, cu analizele, cu revenirea a doua zi, cu servitorul şi reţeta, mi-a produs mai multe parale. Am cumpărat case şi moşii, a cărora întindere nu era mai vastă ca suprafaţa cimitirului alimentat de mine. Nimeni nu m-a dat cu capul de pereţi niciodată, dimpotrivă, toată lumea m-a onorat şi mă onorează, ca pe unul din cei mai infailibili savanţi şi vindecători din Kuty.

EXPLORĂRI

73 În insula pe care am stat zece ani, naufragiați cu expediția pornită în cercetarea Polului al Treilea, îmi spunea președintele Academiei de științe «Noile orizonturi», ne conducea teoria nouă că un pămînt nu se putea mulțumi numai cu ceilalți doi, consacrați. Academia devenise nervoasă în persoana membrilor ei numeroși, care se învoiau tot atît de puțin cu două tichii înghețate ale planetei, ca și partizanii lui Columb, din timpuri, cu un singur continent. În materia științelor, ca și în finanțe, omul învățat trebuie să cheltuiască și, strîmtorat în marile momente istorice, corespunzătoare marilor descoperiri, se vede redus la un sistem de idei perimat, nevoile sufletești depășind resursele și valutele curente. Desigur că, pe de altă parte, membrii Academiei, din care făceam parte, ca poliglot, erau torturați și roși de ambițiunile nobile ale omului mărginit în timp și preocupat să-și lase numele, o zi mai mult decît vulgul orb, pe soclul unei opere noi, măcar pe o broșură. Volumul e carta de vizită a omului superior: fără volum viața nu merită să fie trăită, și cînd te-au abandonat funcțiunile inferioare, cînd nu te mai farmecă zîmbetul, grumazul și șoldul, și cînd gîndul uită să mai dezbrace imaginile și să le înfierbînte, concentrat în moral, volumul, tomul, opera completă, devin marile cosmetice și un afrodisiac pentru expansiunile tacite ale orgoliului îndreptățit.

Ei bine! ne-am dus să căutăm al Treilea Pol, inspirați din ideea dimensiunii a patra. Și ne-am ostenit să practicăm preparativele necesare, cum se spune, în orice expediție; și presupunînd că la al Treilea Pol va fi tot atît de frig, dacă nu și mai frig ca la polii cunoscuți, doi ani de zile ne-am pus la regimul lui douăzeci și doi subt zero, netrecînd niciodată peste zero constant și rece dur. În ce mă privește, dispunînd de subvenții modeste, m-am mărginit să excitez temperatura gheții, cumpărînd un răcitor și printr-un abonament la o fabrică de apă congelată. Alții au împins gerul mai departe, și s-au tratat, pentru rezistența climatului ager cristalin, cu aer lichid combinat pe dinăuntru cu șampanie frapată și cu înghețată de lămîie, acidul citric din acest fruct de culoarea pasării canarî, al cărei cîntec strepezește auzul, ca și analogul ei vegetal claviatura dentară, vădindu-se un conservativ excelent și un bun conducător de joase temperaturi.

Evident, ne-am înșelat. Polul al Treilea se afla într-o insulă toridă, atît de caniculară, încît, îndată ce se uscau, corpurile luau foc și se și carbonizau, natura în partea locului întrebuințînd acest autodezinfectant ca o condiție de proprie existență. Apropiindu-ne de Pol, începuse să nu mai fie apă, și corăbiile noastre, botezate la plecare de mîna prezidentului și însoțite pe tot drumul de gîndul lui cel mai bun, intrară într-o zonă de fiertură scăzută. Și — surpriză! — Polul era locuit. Omenirea lui fericită nu ara și nu secera, hrănindu-se cu lingura, de-a dreptul din mare, care, fierbînd neîncetat, ca o bucătărie de regiment, era, de jurîmprejurul insulei polare, o adevărată supă de pește și raci, condimentată cu coaltar de alge și cu lotus candid. Și nicăieri nu întîlniseră savanții Academiei noastre o lume mai leneșă, mai putredă și mai sensuală. Ca în vremurile antipreistorice,

de vîrsta mamutului, cînd o singură pereche de oameni locuia pămîntul și cînd Adam și Eva, lipsiți de presă și de reviste literare, indispensabile unei omeniri evoluate, puteau să se plictisească fără calendar, nu practicau decît un singur și necurmat meșteșug, dezgustînd răbdarea Creatorului singuratec.

Vasele noastre luînd foc, iată-ne rămași prizonierii Polului al Treilea. Bun! S-a isprăvit cu noi. Toată civilizația se năruie dintrodată. Becul electric, robinetul, parchetul, soneria, salariul o dată pe lună, la 15, fură anulate. Nu mai existau tutunul, chibriturile și sifonul, — și nu mai știam cît era ceasul!

În prima săptămînă ne căzu părul, și șeful nostru, rămînîndu-i o singură parte de mustață roșie, subt nasul stîng, se prezinta ca o perie de ghete veche. La două săptămîni după debarcare, niciunul din noi nu mai avea dinți și măsele. În schimb, începură să ne iasă pene, ca la americani, întîi în jurul capului, apoi la... coadă. Cu toată veneratia datorită celor șase celebrități ce ne conduceau intelectualmente, — un matematician, un istoric, un medic, un doctor în Drept, un diplomat în estetică și un economist, — ne-am lepădat de haine și am rămas ca autohtonii, nuzi, însă numai relativ, nudul nostru fiind acoperit cu fulgi. Constatarăm cu spaimă, în a treia lună, că ne depărtăm de umanitate, orientați spre tipul pasărilor cu gîtul lung. Președintelui îi crescuse un cioc încovoiat, și penele i se albăstreau între azur și indigò. Cam într-a suta zi gîngăvea, și în ziua următoare dete drumul unui chiot dezarticulat. În ziua una sută patruzeci, rămîneam trei oameni, și cei șase savanți se făcuseră papagali. Fostul președinte găsi subt el niște sfere ovale: începuse să ouă. Ouăle lui ne inspirau o încredere mediocră, trădînd un sex neprevăzut și lipsindu-le, firește, principiul energic, prin absența de masculin. Cea mai vie activitate a savanților noștri, devenit fiecare un cacatoes, se mărginea la fabricarea continuă a unei substanțe albicioase, gelatinoasă, numită de naturaliști guano, sau, cu un substantiv din perioada noastră neculturală, galinat, pe care nu-mi pot permite să-l scriu cu ortografia lui cunoscută.

Orice aventură însă trebuie să aibă sfîrșit, ca orice povestire o încheiere. Cum am scăpat de farmecul pregnant și de fatalitatea de aburi supraîncălziți ale Polului al Treilea, covîrșiți de ipotezele unei morți departe de baza noastră ancestrală și de o familie adorată? Foarte simplu, deși s-ar părea foarte complicat. Unul din noi citise o carte esențială în viață, de educație prin sugestie și autosugestie, un mecanism elementar al intelectului, care te determină să vezi ce nu este și să nu știi ce se petrece. Altădată efectele se obțineau prin ignoranță. Descoperirea sugestiei dă același rezultat prin violența concentrării științifice de sine. Dacă repeți sacadat și uitîndu-te fix la rădăcina nasului dintre sprincene, în oglindă: «sînt o somitate», devii o somitate. Noi ne-am făcut sugestia că apa nu este fiartă și că putem înnota în clocotele elementului lichid cu insensibilitatea postîrnacilor casnici. Și am ajuns în patrie înnot, boxînd cu balenele și cu taurii-de-mare.

Cît privește pe savanții noștri, i-am mîncat!

JURIDICE

74 M-am găsit odată, în Kuty, dinaintea unui foarte savant jurist. Fără să bănuiesc, privindu-i masca, indiferentă şi la strălucire şi la frumuseţe şi aplecată deasupra dosarelor cu aceeaş naturală bonomie cu care spînzura din părete, încadrat în geam şi praf, un regulament, aveam în faţa mea, într-un mobilier de hotel de provincie, un cap, o minte, un pisc juridic reputat.

De două ori, parcurgînd hîrtiile acoperite cu cerneală violetă, care de cinzeci de ani farmecă simţul publicului pentru culoare, ochiul jumătate vînăt, jumătate albastru-plumburiu al magistratului, s-a ridicat greoi ca o băşică, din dosar, ca să examineze valoarea fiziologică a inculpatului, căruia i se zicea pîrît. Nu vreau să spui că magistratul avea un singur ochi; el avea doi ochi întregi, deopotrivă de posomorîţi şi de anevoioşi în lumina lor; însă, apucînd să stau în latura mesei, camera de şedinţă fiind îngustă şi îmbulzeala deasă, se vedea numai unul, şi eram văzut numai de ochiul magistratului, stîng.

Procesul meu, al nouălea pe listă, era cuprins într-un dosar a cărui scoarţă cenuşie influenţase, desigur, privirea concentrată de studiu a judecătorului, mîzgălind-o cu fumuriul ei coclit. Magistratul, hotărît să mă judece, trecuse prin fenomenul mimetismului, ca iepurii, care moştenesc, din motive de apărare şi de nutriţie, coloritul

nisipului şi al cocenilor, în mediul cărora vieţuiesc.

Fără să semene cu dosarele, el evoca dosarul, condica şi arhiva şi însăş mătura din această dependenţă a Dreptului, situată pe un coridor îngust, de-a valma cu clienţii, cu funcţionarii rubricilor şi ai calendarului de şedinţe, cu practicanţii imberbi, cu acea omenire deosebită a evului Justiţiei, improvizată zilnic din oameni chiorîşi, din personagii scîlcii, din proprietari şi babe, în mijlocul cărora, pe grupuri, de-a lungul părelor, cu aporturi olfactive subite şi variate, gesticulează, ca o statuie, un advocat superb, şi clocoteşte vocabularul profesional excitat de admiraţiile mute.

El nu semăna nici cu ciucurii perdelei, de o catifea aproximativă, bolnavă, şi totuş evoca şi ciucurii acestor perdele, deasupra cărora, pe dinafară, construia rînduneaua şi zbura lumina cerului pe case. Fizionomia lui oglindea în transparenţă toată natura juridică, de la piciorul scaunului cu burduful afumat ca o pipă, pînă la portar, aprod, cuier, băncile acuzaţilor, codurile, hîrtia sugătoare şi şomoioagele unse, de sac, ascunse pe după uşile dosite, alături de un băţ şi de un cîrlig. Magistratul era evocativ ca un parfum.

Totuş, sufleteşte, din frecventarea minuţioasă şi îndelungată a unei ştiinţe de certitudini şi triumfuri, magistratul, care răsfoise aproape întregul meu dosar voluminos, şi acum îşi ajusta microscopul juridic pe ochiul lui furtunos şi pe dimensiunile minuscule ale prîcinii mele, ieşise suferind, ca şi cum intelectul şi logica lui, cu muşculatura prea strînsă, erau dureroase prin prezenţa unei ciupituri morale. Suferinţa lui o destăinui un surîs, un surîs ca o mîncărime a buzelor, cu usturimi, un surîs rapid, abia deschis şi-ndată retractat: un surîs obosit, ca şi înfruntarea, obosită deasemeni. Sculîndu-se ca să-şi înmoaie condeiul

într-un blid așezat dincolo de dosare, magistratul meu apăru mai scurt de un umăr și șoldul, dar în mișcarea brațului cu șoldul, ca figurile de carton legate pe dedesubt cu noduri de sfoară și care sucesc cîte două mădulări opuse, îndată ce tragi de sfoara dintre picioare.

75 Devenisem arendașul unei făbrici de acid carbonic al cărei randament, nul timp de zece ani de zile în mîinile proprietarului, devenise important subt administrația mea.

Acid carbonic, întrebuințat la înnălbirea siropului de sfeclă, se obține arzînd piatra de var cu cărbunii, și unealta esențială a unei făbrici de asemenea acid este un cuptor, înnădit de un coș imens, construit ca un obelisc de cărămidă cimentată. Neputînd să calce un contract precis fără primejdia plății unei despăgubiri mari, societatea proprietară a fabricii a pretextat că ar avea intenția să o mărească pentru o exploatare mai mare. Coșul meu avea treizeci și doi de metri; conform legii, care impunea o întreită capacitate de exploatare, coșul trebuia lungit cu un adaos în văzduh de șaizeci și patru metri, pentru ca treizeci și doi înmulțit cu trei să dea un rezultat de nouăzeci și șase metri înnălțime.

Dacă s-ar fi putut adăoga metrajul legal, oricine înțelege că gaura coșului se strîmta pe măsură cu creșterea lui, coșurile construindu-se conic, și că se ivea inevitabil un moment cînd gaura se astupa de la sine, prin automatismul geometric. Presupunînd bună-credință din partea societății proprietare (« Industriile Asfixiante » S.A.), inginerii ei nu ar fi putut construi un coș de fabrică, ci o prăjină.

Cum intenția nimănuia nu putea să fie să astupe coșul ca să fixeze în vîrful lui un coteț de porumbiei, am scos în evidență magistratului adevărul

și, concomitent, șicana. S-ar mai fi putut întîmpla ca la optzeci și unu metri coșul să refuze să mai primească urmarea, grație gravității și presiunii atmosferice; așa că, drept un coș de fabrică, am fi avut aspectul lamentabil al unui monument cilindriconic cu vîrful întors către pămînt, ca o lumînare de parafină.

Considerînd pe de altă parte că gaura coșului se va micșora pînă la dimensiunea unei macaroane, iar pe de altă parte că vîrful se va afla învîrtit, poate chiar capricios, în formă de zuluf, și ținînd totodată seamă de expansiunea gazelor, cu atît mai explozivă cu cît orificiul prin care sînt expulzate se strîmtează și are tendințe constrictive, adică opritoare, fabrica de acid carbonic se va abate de la menirea ei, și coșul, departe de a scoate fum, va fluiera. În loc de-o fabrică utilă răcoritoarelor destinate publicului înfierbîntat de caniculă, am fi avut o uzină de țipete, adică ceva în contradicție cu legile care ocrotesc auzul și liniștea aproapelui nostru, fără ca totuș să potolească setea.

Făcînd expozeul meu, magistratul mi-a răspuns că o fabrică nu este un fapt juridic, fiind juridică numai intenția de a exploata fabrica sau de a lungi un coș, indiferent dacă fabrica va fi exploatată sau lungită. Tot asemenea, nici coșul făbricii nici acidul carbonic pentru sifoane și implicit limonada, nu sînt fapte juridice, justiției fiindu-i deopotrivă dacă omul însetat se adapă cu apă netedă sau cu apă agitată de broboane gazoase. Căci juridic în sifon este altceva, marca făbricii, firma « La Doi Frați », rațiunea socială. Este juridic să ne gîlcevim pentru un sifon, însă nu și sifonul.

— Oamenii se împart în două clase, îmi explica judecătorul, după ce s-a încredințat că nu am înțeles: în oameni juridici și oameni nejuridici.

Este o mare deosebire între împricinatul dat în judecată și reclamant; pecînd reclamantul e mai todeauna juridic, pîrîtul nu e juridic decît incidental, și aceasta rareori. Este juridic un judecător, și nu e juridic un advocat. Nu știu, sînt destul de clar? m-a întrebat judecătorul, care tocmai voia să surîdă.

Cu toate că era cît se poate de clar, simțindu-mă cu totul nejuridic și declasat, îmi plecai capul cu timiditate aprobativă.

— Vedeți dumneavoastră, reluă judecătorul, transformînd explicațiile adresate ignoranței mele într-o lecție pentru toți cei prezenți; omul care vine la judecată, chiar reclamant, cînd i se fură vitele, cînd e bătut de primar, cînd i s-a dat foc casei, își închipuiește că faptele petrecute interesează justiția și că faptele sînt juridice. Cumplită eroare! Nimic din ceea ce se petrece nu este juridic. Juridic e numai ecoul faptelor, strămutate pe planul raționamentului juridic, și pentru ca o acțiune să devie într-adevăr juridică, are nevoie de timp, de colaborarea, cu alte cuvinte, a unui abstract. Cu cît se vor cunoaște mai puțin începuturile unei chestiuni supuse judecății noastre, cu atît chestiunea aparține mai mult Dreptului și faptelor juridice.

Ce sens ar avea, într-adevăr, continuă magistratul, fără această preocupare esențială de a schimba vulgarul în juridic, termenele, din ce în ce mai lungi (vezi coșul făbricii de acid carbonic) pe care le acordăm părților și înmulțirea dosarelor unei afaceri? După două sute cinzeci de amînări, toate cauzele devin juridice, și după douăzeci și cinci de dosare ale uneia și aceleiaș prîcini, cu atît mai vîrtos. Ajungem la o limită; dincolo de ea începe faptul juridic, vecin în absolutul lui cu matematicile, cu filosofia și cu științele hermetice, care consistă în a căuta lucrul în sine, sunetul sunetului, sîmburele germenului, măduva gămăliei.

Recunoscînd într-adevăr splendoarea spiritului juridic și misticismul superior al magistratului, obligat de neprevederea noastră să hotărască asupra unei banale și rușinoase afaceri de fabrică de acid carbonic, am parvenit totuș, de acord cu judecătorul, să stabilim următoarele decizii, care au făcut obiectul unei sentințe motivată în amănunt.

Întîi. Că acidul carbonic, fără să fie juridic, poate să devie un fapt juridic, dacă fabrica noastră își mută coșul la doi kilometri și dacă ne scoatem marfa pe șoseaua județeană.

Al doilea. Că sifonul e juridic numai în părți, de la începutul țevei, din fund, pînă la unsprezece centimetri în interior (*ipso facto* tot sifonul devine juridic, cînd întregul conținut se scurge pe țeavă, pe această porțiune). Mai este juridică urechea pe care apeși cu băgare de seamă. E însă mai juridic sifonul mic decît sifonul mare, și ar putea deveni juridic detot, după un studiu serios, sifonul care nu curge deloc. Dintre un sifon plin și unul gol, incontestabil că cel mai juridic este sifonul gol, întrucît el poate fi asimilat cu absența lui, cu lipsa de sifon, și întrucît lipsa de sifon echivalează cu inexistența totală a sifonului, care fiind o apă minerală artificială, necunoscută și inexistentă, nu poate intra în domeniul juridic, existent.

76 În sala de alături era ședința Curții cu Jurați. Un ilustru advocat apăra culpabilitatea unui vinovat:

— Mai întîi, rog onorata Curte să-mi îngăduie a sublinia că dacă vorbesc de la această bancă, o fac din neclintita convingere că nenorocitul de

acolo e o victimă a împrejurărilor de care nu și-a dat seama, nu le-a putut evita și pe care nu le înțelege nici azi, în ciuda dosarului întocmit cu atîta rîvnă de către instrucție.

Nu voi aduce nici critici rechizitoriului strălucit prin care domnul reprezintant al Ministerului Public a izbutit, cu abilitatea-i cunoscută, să prezinte pe clientul meu în lumina asasinatelor odioase, să descrie așa-zisul omor, cu un belșug de amănunte care a dovedit o imaginație vibrantă, să ceară cu o uluitoare elocință, și nu atît pentru a da o pildă sau a îndrepta o greșeală, cît pentru a răzbuna societatea, — vă rog să rețineți: a răzbuna societatea! — maximum de pedeapsă.

Pentru a da o mai impresionantă imagine a împrejurărilor în care s-a săvîrșit crima, acuzarea s-a folosit tocmai de piesele greșite, aflătoare în dosarul citat mai sus. Astfel, pe baza lor, s-a afirmat că în vreme ce clientul meu se introducea pe fereastră, victima dormea. Pornind de la această premiză, natural că acuzarea trebuia să meargă pînă la urmă din eroare în eroare. Citez de pe notele culese: « Numitul Dorobay a aplicat apoi victimei, — vă rog să rețineți: *care dormea*, — o lovitură de drug în osul frontal, ceea ce a provocat moartea » etc.

Acuzarea însă, dintr-o neglijență pe care n-o doresc voită, uită că la pagina optzeci și trei se află declarația clientului meu, unde el narează faptele așa cum s-au petrecut, sincer, de o sinceritate atît de pregnantă și convingătoare, încît dosarul întocmit pe bază de prezumțiuni de către instrucție te face să crezi că e vorba despre cu totul altă crimă.

Într-adevăr, clientul meu arată că în momentul introducerii sale pe fereastră, victima citea gazeta. Sărind înnăuntru, el zări pe umărul canapelei din apropierea patului, spre căpătîi, un revolver. Ca

prevedere, Dorobay îl zvîrli pe fereastră: «Vroiam ca treaba să se petreacă în liniște », spune el, plastic, în declarațiunea citată. Victima, prinzînd de veste, sări din pat, și o luptă pe viață și pe moarte se încinse între ei. Într-o vreme, clientul meu simți că-l părăsesc puterile, că nu-i mai rămîne decît o singură mișcare, că ea va hotărî totul. Atunci, descleștîndu-și mîna, apucă drugul, și, cu toată setea ce ți-o dă instinctul de conservare, lovi (în ceafă). Victima se prăbuși scoțînd un singur vaiet.

Aici, domnilor jurați, veți vedea cu cîtă perseverență și simplicitate în tactica ei, fatalitatea își urmează cursul. Din camera de alături, soția auzi acest singur vaiet și alergă la locul dramei, cu copiii după dînsa, să vadă.

Dorobay se găsi atunci, dintrodată, în fața neprevăzutului; zic neprevăzut pentru speța noastră, dar nu și pentru fatalitatea care-și avea, de mai nainte, scopul bine definit. Deci, pentru a scurta parenteza, rog onorata Curte să-mi permită a întreba: în aceeași situație ca a tînărului Raskolnikov din *Crimă și pedeapsă*, care se văzu constrîns a ucide, peste prevederile sale, o a doua persoană, i se poate pretinde acestui Dorobay mai multă prevedere, mai mult calm, mai multă stăpînire de sine, ca universitarului? Sfîrșitul, prin urmare, neputînd fi decît unul, Dorobay ucise și pe cei ce avuseră imprudența să-l surprindă, în speță, soția și copiii. Și iată împătritul omor, inutil, absurd, care putea fi evitat, și totuș...

Nu fac apologia crimei, dar cer conștiinței dumneavoastră luminate de a coborî în conștiința nenorocitului care, după o hoinăreală zadarnică pentru potolirea celui mai puternic și sălbatec principiu al vieții, foamea, a nimerit în casa victimei, să fure. Iată vina: să fure! și sînt încredințat că-l veți înțelege.

Acolo, prin întunericul ființei lui, între deznădejdile, zbaterile și sfîșierile a tot ceea ce creațiunea a zămislit din contradicțiile ei în biată făptura omenească, conștiința dumneavoastră va uita. Va uita de societatea zugrăvită atît de iscusit de către domnul reprezintant al său, de legile la adăpostul cărora ea a crezut că-și poate dezvolta în liniște egoismul și nepăsarea împotriva dezmoșteniților proprii, va uita, zic, această conștiință, oricît de luminată ar fi, coborînd în cealaltă, toate normele care o călăuzeau mai nainte, și va înțelege.

Nenorocitul de lîngă dumneavoastră nu cere decît să fie înțeles, să simtă, printre negurile care-l împresoară, că societatea care v-a ales și trimis aci, nu-l părăsește, că pe drumul șovăitor al strădaniilor de îndreptare se află, alături de el, îndemnul ei iertător.

De la dumneavoastră, domnilor jurați, el așteaptă acum verdictul care, ori îi va stinge și restul de luminiță ce i-a mai rămas, ori i-l va preface în flacăra creatoare de energii pentru o viață nouă! . . .

PROBLEME DE CIRCULAȚIE

77 Într-o zi am fost invitat la ședința de constituire a Consiliului Circulației. Transcriu după notele stenografice expunerea de principii a președintelui:

Au trecut vremurile cînd, invitat să dea definiția umbletului pe jos, un pretins filosof s-a sculat de pe o piatră și a demonstrat umbletul circulînd. Contimporanii carelor cu boi se puteau mulțumi cu asemenea simplicități spirituale, — și încă nu era vorba decît de circulația mică, pe care oricine o poate realiza cu picioarele proprii. Problema e mult mai complicată, ca și înțelesul nostru actual, puțin satisfăcut cu demonstrațiile elementare. Dacă am întreba pe un șofeur, filosoful nostru actual, ce este circulația, el nu mai poate să răspundă « imediat! », suindu-se la volan și pornind. Răspunsul e insuficient. Adevăratul răspuns trebuie să conție următoarea amploare: cum te descurci ca să fugi repede, din rîndul miilor de automobile care te imobilizează pe șosea.

Știu ce răspunzi dumneata: Automobilele, ținîndu-se toate pe dreapta, eu o iau pe lîngă ele, pe stînga. Perfect. Nici nu se procedează în practică deosebit. Dar atunci eu pot reîncepe întrebarea și pot spune: O iei pe la stînga, dacă stînga e liberă; ceea ce se întîmplă rar. Ori, stînga nu e liberă. Stînga mea e dreapta celui care sosește din punctul opus. Și mai este ceva de precizat: luînd-o

pe stînga, tendința dumitale este să rămîi totuș pe dreapta, conform ordonanțelor de bază: cum te reintegrezi în dreapta, dacă dreapta e compact ocupată? Scoți mîna din mașină și arăți că vrei să intri în rînd? Cine-ți garantează dumitale că ți se face loc?

Vedeți, problema circulației mari este grea și necesitează, cum se zice la Bursă, o concepție clară și deplină, o definițiune teoretică, o vedere eternă, universală. De altfel, acesta a fost și sensul înființării unui Consiliu al Circulației, care-i o academie a deplasării pe roată și cauciuc, cu ajutorul unui motor exploziv. Studiile noastre preliminare au fost laborioase, și rapoartele constituiesc o bibliotecă dactilografiată, de mare interes. Ideea a fost urmărită zece ani cu vigoare și entuziasm, și am creat un institut, din care fac parte toți specialiștii circulației, începînd cu mersul de-a bușilea și în cărucior, și sfîrșind cu circulația pe patru cărări și de-a-ndaratele *(marche-arrière)*.

Programul nostru de lucru preliminar ne-a obligat să luăm problema de la început, și înnainte de-a atinge punctul circulației în automobile, ca niște specialiști onești, a trebuit să ne dăm seama perfect de capacitatea cuvintelor, verificînd nomenclaturile empirice, analizînd cum umblă omul în trăsura cu cai, cum umblă cu șoalda și cum umblă cu capul între urechi. De multe ori « a lua » este « a circula »: a lua-o razna; era locul să ne convingem dacă « a sta pe loc » este « a da ». Dimpotrivă: « dă-te jos » este « a circula ». Se circulă și dacă *dai* și dacă *iei*. Se năștea altă întrebare: care-i starea de imobilitate reală, ca să se știe din ce punct, exact, va purcede dogmatica noastră; și am conchis, natural, că dacă nici nu dai nici nu iei, poate să însemneze că stai. Dar cînd zici « stai nițel », nu este oare un început de circulație, « stai nițel » implicînd pe: « merg numai-

decît »? Consiliul a tranșat problematica verbală în sensul: *a plăti*. Fie că *stai*, fie că *umbli* este *a circula*, și *a circula* este *a plăti*. Reintegrînd problema în capitolul comunal al prestației, Consiliul a făcut un mare pas înnainte, și ideea lexică a căpătat consistența practică, traductibilă în coloane de registru.

Totul s-ar fi prăbușit însă, mai tîrziu sau mai devreme, dacă din aparatul de control și investigații ar fi lipsit criteriul de comparații practice la care trebuiesc raportate neîncetat cazurile de obscuritate viitoare și prezente. Din această nevoie s-a înființat Muzeul de Circulație, cu o subvenție, evident slabă, de patru sute milioane anual, și ale căruia mijloace de cercetare devin mai mari. În speranța să avem un Minister al Circulației, în care să se înglobeze, ca direcții generale, Comunicațiile, Sănătatea, Finanțele, Instrucțiunea Publică și Artele, care, privite sintetic, sînt niște expresii variate ale circulației mari, ne mulțumim cu institutul și muzeul.

Concepțiile noastre au plăcut streinătății, care a trimis delegați să se inspire și să transporte realizările noastre în Occident. Mirarea lor s-a manifestat în fraze stereotipe, rostite în diverse limbi: « Lucrul exista și nu-l vedea nimeni. Acum, după ce l-ați văzut și l-ați detașat dumneavoastră din neant, el devine ideea directivă a epocii și, desigur, intrînd în bibliotecă și laboratorii, va servi la transformarea tuturor ideilor politice și sociale, dînd idealului colectiv și organizării Statelor un material neașteptat. »

Elogiile n-au lenevit rîvna noastră, și, acum, fiind cu totul asigurați că ne găsim pe traiectoria unei activități dinamice și universal animatoare, am dublat subvenția primită de la Stat și am construit și un muzeu propriu experimental. Importanța acestui așezămînt chemat să perfecționeze nu

numai circulația în automobil, dar viața popoarelor însăș, poate reieși din puținele date succinte de mai la vale, în legătură cu toate activitățile omenești. Să vizităm un raion luat la întîmplare, al « Primului Vehicul ».

În vitrina retrospectivă se văd, rînd pe rînd, după catalog: Talpa Piciorului, modelată, în cinstea descoperitorilor, după piciorul nud al prefecților în viață și al inspectorilor circulațiunii, pînă la unghii, interesînd numai pielea dedesubt, singura pe care se poate circula în atitudinea pe picioare. Omul a mers în picioare patruzeci și șapte de mii de ani, fără să și-o tocească, prezintînd cauciucul ideal, fără cameră de aer, fără șapte pînze încrucișate și fără pompă de umflat, — și, detaliu esențial, fără zgomot. Lucrul este atît de exact, încît și azi, dacă vrei să umbli fără gălăgie prin apartament, îți scoți încălțămintea cu tocuri.

Puțin după trecerea primei epoci, omul puse opinci. Avem în optzeci de galantare o mie treizeci și trei de perechi. Ele prezintă caracteristica importantă că fiecare este găurită într-alt punct, încălțămintea tocindu-se în atîtea feluri individuale, în atîtea stiluri, cîte perechi de picioare încălțate circulă planeta. Aceste dulapuri au rezolvat indirect și o veche mare problemă artistică a fondului și a formei. Regretăm că dintr-o pereche de opinci avînd un metru și treizeci și șapte centimetri lungime, nu am putut pune mîna decît pe o singură bucată, adusă nouă dintr-o cavernă din Alpi. Noroiul uscat, păstrat și azi intact pe opinca numerotată din dulapul 132 b, demonstrează pînă la evidență că rasa uriașilor care au adoptat-o cutreiera mocirlele mari după pește, și că trăia într-o epocă foarte depărtată nu numai de asfalt, dar și de piatra cubică obișnuită.

Imediat după opinci, vizitatorul e impresionat de splendida noastră colecție de obiele, forma inițială a ciorapului actual. Aci ne-am sprijinit în special pe donațiunile amatorilor, care acaparau obielele pentru colecțiile lor particulare. A fost o emulație generală. Donațiunile s-au manifestat puternic, din partea familiilor aristocratice, care profesează pentru obiele și toate obiectele primitive cultul admirației. În special marile familii politice, identificate cu interesele neamului, cu hectarele, cu subsolul și finanțele lui, iubesc atît de categoric obiala, încît o expun cu religiozitate pe obiectele de lux, în bogatele apartamente din palatele lor, stropită cu parfume suave, după mărimea piciorului: « Bilitis », « Mon coeur à nu », « Béatitude d'Azur ».

Colecția de vase, care se înșiră printre opinci și obiele, indică din circulație un moment accidental, și poartă titulatura colectivă: A călca în strâchini.

78 Cu unanimitate de voturi, Consiliul Circulației din Țuțy a adoptat următorul proiect de circulație, suprimîndu-se toate dispozițiile anterioare:

La fiece răscruce de străzi se va posta un vardist; condiție esențială: cu ochii în patru. Bastonul clasic, de cauciuc, va fi radical înlăturat, din cauza culorii lui cenușii, care se poate confunda cu ceața și poate deveni noaptea invizibil, făcînd semnalizările inutile.

Vardistul nu se va mișca din post, și postul său va fi situat exact la intersecția diagonalelor ce unesc unghiurile pătratului format de răscruci, pe capacul de canal. El va priveghia ca automobilele venind din sensuri opuse să nu se încaiere în postul lui.

De cîte ori va vedea venind la unghi drept două automobile, vardistul se va gîndi puțin, pe

care anume să-l semnalizeze întîi, și, chibzuind, va lua hotărîrea dictată de conștiință, făcînd unui automobil cu ochiul, și înnălțînd către celălalt sprinceana.

Observîndu-se, la experiențele preliminare, un caz de isterie a fizionomiei, la un agent supus unui tic bizar, care-i mișca dintrodată sprincenile, pleoapele, mustățile și nasul, s-a luat dispoziția ca toți agenții de circulație să fie examinați de către o comisie medicală, la hipodrom, dat fiind că un beteșug neînsemnat al mușchilor faciali poate pricinui oprirea circulației orașului întreg.

În colțurile prea aglomerate se vor adăoga sergentului din post auxiliari ai poliției circulației, prevăzuți cu șepci cu litera F de două ori; o dată dreaptă, ca să fie văzută de jos, și o dată răsturnată, ca să poată fi văzută și de sus, pentru orice eventualitate. Sensul monogramei este dublul superlativ, de două ori *foarte*, adică *foarte foarte*, adică *ff. urgent* în toate direcțiile. Rostul celor cîte doi, trei și patru agenți postați la rînd în răspîntiile mari, este evident: mai repede se văd, de către interesați, patru, șase și opt ochi, decît doi, făcînd cu ochiul.

Este interzisă semnalizarea cu mîinile și cu mînușile albe, ca inestetică și ca putînd speria pe amatorii de automobil fără carnet, urmași valoroși ai bărbaților de Stat și ai marilor funcționari.

Semnalizarea cu datul din ochi și din sprincene se va evita, pecît posibil, cînd vizitiul de automobil este de sex feminin, și în special de sexul cucoanelor și domnișoarelor din înnalta societate, adică mai apropiate de zămislirea legilor și regulamentelor. Acest sex se vede numaidecît, la o simplă privire, doamnele care-l poartă punîndu-l chiar în geamul mașinii. Cu cît o conducătoare de automobil va aparține clasei sociale mai respectate, cu

atît onorații ei sîni vor fi mai liberi, respectabila cingătoare mai slobodă, înnaltele subsuori mai în văz, și cu atît ciorapul mai demonstrativ pe o mai mare întindere a piciorului, putînd colabora la lungimile lui și părțile joase ale feciorelnicului abdomen. Agentul din post trebuie să-și instruiască bine ochiul că o persoană distinsă poate să umble goală, pe jos și în automobil, purtînd însă la gît, pentru salvarea decenței, un guler de blană. Suspecte sînt numai acele persoane care, învelindu-și întregul trup, își lasă la lumină ceafa și grumazul.

Sergentul nu va da din sprincene dinaintea conducătoarelor, pentru a nu se interpreta semnalizarea, cum s-a mai întîmplat, în sensul vulgar: « *Cum am face?* » și pentru a evita absențele repetate ale agenților din post. În schimb, el va semnaliza închizînd ochii strîns și întorcînd capul spre stînga. Pentru a vesti că și-a închis ochii, agentul va putea scoate limba.

Guvernul nu va fi semnalizat niciodată, această instituție avînd mari nevoi de viteză și dreptul de a trece, cînd un șir de automobile îi împiedică iuțeala pusă în serviciul Statului, peste ele, sau de a le ieși înnainte, ocolind prin magazine și eventual pe deasupra imobilelor, pe acoperiș. Statul plătește imediat cîinii, caii, trăsurile și birjarii onorați de lovitura radiatorului și comprimați subt cauciucuri, umflate cu oxigen.

Sergentul nu este obligat să semnalizeze înnainte de a fi reflectat în ce direcție preferă. Dacă între timpuri două automobile sau mai multe s-au ciocnit, dărîmîndu-se în post, el duce pe supraviețuitori la comisariatul circumscripției celei mai apropiate, lăsînd răniții pe loc pînă la sosirea procurorului de serviciu, care semnează procesul-verbal și cheamă, în aceeași zi, Salvarea. Cadavre de obicei nu se află.

La încrucișarea bulevardelor, circulația se va face, spațiul de întretăiere fiind destul de larg, astfel: Mașinilor nu le este permis să întoarcă numaidecît în răspîntie, ocolindu-i mijlocul pe la dreapta. Ar fi prea elementar, și ideile de circulație ar rămîne fără aplicare practică.

O mașină care suie bulevardul cu tendința de a lua-o pe stînga, va trece întîi înnainte, și va întoarce acolo unde locul se strîmtează și e mai greu de circulat, apucînd-o în cele din urmă la dreapta. Mișcarea e logică și algebrică. Ea echivalează cu scărpinarea capului cu degetul mare de la picior, utilizînd, cum se zice în tehnică, extremele. Sau, ca să dăm un exemplu, mai pe-nțelesul comun, să presupunem că vrem să deschidem dulapul și că veriga cu chei o avem în buzunar. Un om fără idei ar scoate cheile din buzunar, ar alege cheia dulapului din verigă și ar descuia. Un om circulat, și mai ales dacă e foarte grăbit, procedează cu inteligență, suindu-se pe casă, făcînd cîțiva pași în pod și puind cheile în burlanul de ploaie, pe unde cheile se scoboară în curte. Întorcîndu-se în apartament, întreabă: unde sînt cheile? Se dă jos din nou, ia cheile din pietriș, suie în apartament și descuie dulapul.

79 Consiliul de Circulație e practic și psiholog, argumenta președintele. Făcînd mașinile să ocolească prin bulevard, poliția dă amatorilor posibilitatea să se mai gîndească o dată la scopul cu care au pornit. Numeroși automobiliști, puși în situația de a staționa treizeci de minute pe bulevard, pînă în momentul de a întoarce, au renunțat și au luat-o spre obor, revenind acasă, în loc de o deziluzie, cu o pereche de curcani. Binefacerile organizării raționale a circulației sînt serioase.

De curînd am inaugurat o mare inovație, a căreia idee ne-a sugerat-o penitenciarul, unde, în momentele libere, deținuții spoiesc pămîntul și pietrele cu var, și pomii din gările Bărăganului, dați cu bidineaua fostului subsecretariat de Stat, pînă la jumătate, din preocuparea estetică de-a semăna cu colonadele templelor grecești și de-a părea călătorilor din expres că arborii noștri sînt combinați din legume și piatră. Vrem să vorbim de liniile albe dintre trotuare, trase de inginerii Consiliului nostru, după calcule laborioase. Ele trebuiau să aibă asupra cauciucurilor de automobile influența hipnotică a unei dîre de tibișir asupra găinii, răzimată cu ciocul într-însa. Automobilele ce se apropiau de linia de var, încetinau; cauciucul se înmuia; motorul scotea un oftat, și șoferul cădea în somnolență. Din somnul profund în care dispărea conștiința, nu putea să-l trezească decît sticletele brusc al fluierului agentului de circulație, educat la un curs de fachiri.

Păcat că a plouat... În ziua dovezilor supreme, semnalizările pictate pe asfalt au mers la canal.

INVENȚII

80 — Savanții noștri lucrează, mi-a declarat președintele Academiei, un domn tăiat ca-n franzelă și cașcaval.

După marile invențiuni, care la timpul lor au constituit un progres, corespunzător cu o simplificare de mijloace și cu o sporire de puteri, atențiunea laboratoriilor și a învățaților este solicitată de transmutarea materialelor între ele. Serii întregi de lucruri sînt pipăite iarăș după experiență, intervin rectificările, asocierea. Însușirile separate, de pe corpuri izolate, stau cît mai multe laolaltă, pe un singur corp sau material.

Desigur că aerul nu a fost inventat; el se găsea în natură, și viețuitoarele se hrăneau cu el fără să bănuiască. După întîiul om strîns de nas și sufocat, s-a și făcut descoperirea că intră ceva invizibil în micile înghițitori ale mirosului, ceva care dacă nu intră, amicul încetează de a mai fi viu și bine dispus. Acel ceva nu putea să fie pipăit și nu putea nici apă să fie, de vreme ce s-a văzut că la baia din fluviile primitive ale pămîntului, omul pus cu nasul subt nivelul undei, murea. A trebuit să vie invenția tubului de sticlă astupat la capăt, pentru ca un învățat să construiască un piston și să-l vîre în silă pe tub, pînă la sfertul de jos. Acolo unde se împiedica era aer strîns, care se comporta ca un resort. Ceva mai mult, învățatul a prevăzut vîrful pistonului cu un fir de scamă

care s-ar fi aprins, frecarea producînd căldură și foc. E sigur, negreșit, teoretic; la mine, care nu sînt un savant fizician, aparatul acesta nu scapără niciodată, ci, dimpotrivă, se sparge, din pricina unei legi pe care o ignor. Însă după aer a venit descompunerea lui, demonul invențiunilor fiind neadormit. Iar de la aer am trecut la apă, care are așa-zis oxigen. Dacă iau zece molecule de tutun și un atom de foiță fac o țigare, și tot așa oxigen și hidrogen, convenabil amestecate și pătrunse unul cu celălalt, dau, ca să vorbim științificește, apă de băut. Mie nici această operație nu mi-a reușit, pentru motivul că în toată țara nu am putut găsi nicăiri molecule, cu toate că am cerut la spițerli; ceea ce însemnează că mai repede faci o datorie de o sută de mii de sterlini, decît una de douăzeci și cinci de franci. Operația care-mi reușește mie todeauna e țigarea. Cu o regularitate mecanică sînt în stare să fac cinzeci de țigări uniforme pe zi și să le fumez pe toate. Este adevărat că, fără să mă gîndesc, fac și negru-de-fum, care în chimie se exprimă într-altfel decît în vopselărie: oxid de carbon.

81 O invenție fenomenală a fost aerul lichid. După ce comprimi aerul dincolo de răbdarea lui, el nu mai ia foc dar scoate apă; vedeți în ce vecinătate strînsă se găsesc contrariile care se exclud, și cum se acaparează! Un pompier desfășură tulumba către incendiu și, în loc să-i vie apă, îi vine pe tulumbă petrol. Am încercat cu fumul de țigare o comprimare, ca să văd dacă nu iese păr sau zăpadă, și am obținut numai mucuri, caracterizate printr-un miros puturos, conținînd probabil mecanismul enigmei. Laboratorul meu de amator nu e pretențios. Am o cutie de chibrituri, o sută de scobitori de dinți, un trabuc și o scru-

mieră, care, fiind spartă, se poate demonta, după necesitățile cercetării. Am un tampon cu sugătoare, facultate psihologică a hîrtiei, și un creion cu vîrfurile de două culori. Am două fotografii și o hartă. Și, în cîteva fiole, ingredientele indispensabile unei instituții de analiză, tinctură de iod, picături și un cub de piatră-acră, pentru ras (ustură).

Ei bine, am putut da științei cîteva descoperiri importante. Am găsit întîi un aparat cu care te sui călare pe calul preferat, fără să desfaci inestetic picioarele, ca un compas crăcănat, ci prin simpla ridicare pe tălpi a omului pînă la șea. Călărețul se prezintă pe spinarea roibului aproape în picioare, și numai în momentul acesta își desface, cu delicatețe, genunchii, ca să apuce între pinteni pîntecul nobilului animal, al doilea după regele naturii, care sînt eu. Invenția mea s-a aplicat însă la creion, spînzurat de un resort de nichel, cu moțul pe tijgheaua casieriței. Totuș, nu acesta era scopul brevetului meu denumit « Încălecătorul și descălecătorul universal », cu nr. 732.004. Văzusem un om suindu-se pe calul lui cu scara de așezat tablourile, și i-am făgăduit să-l ajut cu spiritul meu inventiv, la a doua lui încălecare; căci încălecase întîia oară în viața lui, ca să ajungă mai repede la un dentist. Am mai inventat pana cu rezervorul pe față, care se deosibește de obișnuitul stilograf prin imposibilitatea lui de-a ține cerneala înnăuntru. Cu acest condei al meu, ești sigur că ai todeauna cerneala în fundul buzunarului, pînă la cămașă și piele. Dacă un hoț ți-l fură, se păcălește: nu poate scri cu el. Și nici penița nu am făcut-o de aur: o poți pierde fără să-ți pară rău. Mă decisesem la început pentru o peniță ieftină; reflectînd bine, am renunțat, inventînd tocul cu rezervor și fără peniță.

Poți să-mi spui dumneata, dacă ai bosa inventiunii, cum desființezi trei verbe deodată: a intra,

a ieși, a bate-n ușă? Tocmai studiez această problemă cu un arhitect, care cîntă pe harpă și știe să taie salamul în felii egale subțiri. Preferințele noastre pînă acum s-au orientat în sensul că verbele pot fi desființate, construind casele fără ușă de intrare, și numai cu ușile din interior, unde se aplică verbul « trec »: a trece dintr-o odaie într-alta.

82 De fapt, lucrările mele actuale au o țintă, pe care Edison nu a știut să aibă curajul să o formuleze. Caut oțelul transparent și lemnul de tuci. Printr-un procedeu complicat mă cobor în pivniță și mineralizez fagul și cerul vecinilor mei, care în fiecare zi despică lemne în ecourile haotice ale curții. Pe lîngă că lemnul nu va putea să ardă, el nici nu va putea să mai fie crăpat în două; cel mult va fi spart în cioburi, ceea ce dă auzului un sunet muzical, care se împacă mai bine, decît lemnul netransformat, cu sensibilitățile urechilor mele. Invenția e bună la vapoare și la mobilier. Îndată ce se termină un scaun, te duci și-l mineralizezi prin atingerea unei pile magnetice decisive — și scaunul, devenind tuci, nu se mai mișcă.

Oțelul transparent nici nu mai e nevoie să-l documentez. Oricine a înțeles, din simplul enunț al problemei, considerabila lui întrebuințare. Era sticlei s-a isprăvit, și, în loc de cristale care se sparg, fac fier, îl transform în oțel și apoi în material transparent. Pe lîngă avantajul că nu mai trebuie să-ți numeri banii din cassa de fier, realitatea lor devenind evidentă, se ajunge la folosul apreciabil că în interiorul unui motor se vede, pe nedemontate, tot ce se petrece pînă în amănunte. Circulația ritmică a pistoanelor, articulația bielelor, bucșele, șaibele, segmenții, bolțurile, nimic nu rămîne neinspectat de pe dinafară. Sateliții dife-

renţialului, roţile planetare, cu dinţi, le urmăreşti în funcţiune. Invenţia mea suprimă, în ambele continente, obloanele şi gratiile de fier.

După desăvîrşirea acestei invenţiuni, destinată să mă facă miliardar, am în programul meu: Betonul fluierător şi Tibişirul vocal, două revoluţiuni în industrie şi ştiinţă.

SAVANTUL

83 Am căutat să vedem în carne şi oase pe un mare învăţat local, a cărui faimă trecuse departe dincolo de Kuty.

M-am specializat, zise savantul, într-o ştiinţă care îmi dă o putere nediscutată şi pe care n-o cunoşteam singur eu. În limba locală, învăţătura mea se definea cu un cuvînt. Europeneşte, specialitatea consista în descifrarea slovelor scrise numai pe sfert sau nescrise nicidecum şi în priceperea evenimentelor pe dedesubt. Nu era geologie, pentru că nu exploata pămîntul subt coji; nici astronomie, din pricină că nu aveam de-a face cu aerul; nici ştiinţe naturale, lipsind noţiunile exacte, dacă numărul picioarelor era în funcţie de coadă şi dacă în principiu zoologia trebuia să vie, concomitent, cu copite şi coarne. Era cevacumva despre care nimeni nu ştia nimic, şi în cevacumva nu puteam să fiu controlat.

La o intenţie de controversă, începeam numai-decît să zbier şi se aduna toată lumea.

— Se poate, întrebam eu, să fie înfruntată, în persoana mea, ştiinţa indiscutabilă şi fără precedent a lui cevacumva?

— Nu se poate! răspundeau vameşii, cărturarii şi fariseii. E o nelegiuire.

— Nu sînt eu împăratul savanţilor? întrebam eu.

— Ba da! ești împăratul tuturor savanților.

— Am lăsat eu să-mi crească barba fără motiv?

— Nu se poate să-ți fi lăsat barba să crească fără motiv, răspundeau oamenii de ordine și de autoritate.

— Un obraznic a trecut și s-a strîmbat la mine. Oare el n-a jignit în mine Tablele Legii, Decalogul, Constituția și Stindardul?

— Vezi bine că da! răspundeau oamenii cu bun-simț.

— A cutezat să-mi pară că se întreabă de ce mănînc eu atîtea parale din Țara de Kuty.

— Ai dreptul să le mănînci pe toate, căci în cevacumva ești neîntrecut. Oare Socrate, Pitagora, Dante, Galileu, n-au mîncat toate finanțele țărilor respective?

— M-am dus în misiune culturală pe continent, să număr felinarele din Rotterdam, ca să știm dacă europenii sînt mai tari decît noi. Necuviincioșii au cutezat să afirme că am uitat două felinare, de lîngă pod.

— Moarte lor! striga poporul.

— Se poate zice despre mine, cînd îmi suflu nasul, că mi l-am suflat? am întrebat.

— Vai de mine! răspundea fiecare. Tu cînd îți sufli nasul faci lumină și se coc piersicile, Doamne!

Nu am iertat nicio aluzie și nicio dovadă de respect parțial. De cîte ori cineva nu mi-a lins galoșul întreg și nu mi-a sărutat răzătoarea de noroi de la ușe de jurîmprejur, l-am înfierat. Așa să piară necredincioșii, ca pulberea și ca pleava! Ascultă: dacă vrei să fii, să urli și să te lauzi cu zbierăte mari. Cum ajungeam eu în Kuty negustor de idei? Cine m-ar fi băgat în seamă, dacă nu-l opream și nu strigam la el:

—Ce? nu mă cunoști?

— Cum să nu te cunosc? răspundea Cine. Ești singurul mare bărbat din lume, și, în orice caz, unicul din Kuty.

Elogiu insuficient. Ca să aprinzi o țigară poate că e de ajuns un chibrit. Pentru o pădure e nevoie însă de un incendiu.

84 Am discutat într-o zi cu Dumnezeu, despre care se pretindea că e mai mare decît mine. Ce decepție! Nu știa lista urmașilor lui Papură-Vodă și nu auzise de Pleznilă. I-am făcut o lecție, pe care să o pomenească. S-o fi jucat el cu alții...

Toate au mers perfect în Țara de Kuty, și nevastă-mea, care avea un decolteu de dop de șampanie, ducea traista cu parale și aduna ce azvîrlea mîna mea stîngă, cu dezinteres. Însă se pripășiseră niște janghinoși, care rînjeau la mine și se pregăteau să mă « verifice ». Cu primul tren m-am depărtat, copleșind ținutul cu ocara mea sfîntă, de pe un deal cu grădini.

Cît am fost tînăr, am proclamat în numele tineretului. Cînd am îmbătrînit, am luat cuvîntul în numele unchieșilor. Mă voi scula și din mormînt, ca să apăr drepturile cadavrelor. Păziți-vă, că sînt etern și nu veți scăpa de fleoanca mea în veac. Numai să nu răspundeți că totul merge de minune. La cel dintîi răspuns mi se pune un os în gît și răgușesc și mă dezolez și vreau să plec și să nu mă mai întorc în Kuty. Cînd bate ora de plecare, mă îndîrjesc să mor pe moșia strămoșilor mei, și nu mai plec. Desfaceți bagajele și dați-mi foiță să-mi usuc lacrimile!

A! și o să încep să mă joc cu regii, căci m-am săturat de supuși. De fapt sînt regele Kuty cel adevărat. N-am sceptru și n-am cel puțin baston. Eu sînt și regele și bastonul, cuprins în ființa mea, decînd l-am înghițit: am înghițit o prăjină. Și nici

coroană propriu-zisă n-am: coroana e capul meu. Blazon? mai mult ca blazonul mi-este cravata. Legile? unghiile mele, de la mîini, și, bineînțeles, de la picioare. Nevasta nu bănuiește, în naiva ei simplicitate, că este regină. Vulgarul titlu de rege de drept e mai puțin ca regalitatea mea de fapt. Sînt un rege particular și civil, însă toți regii laolaltă nu fac cît cheile de pe veriga mea de buzunar.

Vreți un împărat? troznesc din două degete, din două burice, și-l fac. Un prinț? mă scarpin după ureche. Am în buzunar zece guvernatori, și doi prezidenți la subsuoară, — iar în buzunarul de la ceasornic un dictator.

Ce vreți? Alegeți. Sînt grăbit. Și spuneți ce ați auzit și Europei, că s-a izmenit.

INTERVIU DIN FUGĂ

86 Întorcîndu-mă în Europa, la hotel, mi s-a prezintat redactorul adjunct al marelui ziar *Lasă-mă să te las*. Intrînd direct în subiect, l-am întrebat:

— Ce-aveți de gînd să faceți în Europa?

— Părăsind, după schimbarea categoriilor, capitala Țării de Kuty, aveam planul vieții mele europene bine trasat. Dacă meșteșugul existenței începe, în Kuty, de sus, și merge exclusiv pe această altitudine, pînă la obștescul sfîrșit, rareori trecînd pe la instituția juridică a penitenciarului, în Europa el pornea cît mai de jos. Nu puteam să uit că Ecaterina cea Mare fusese spălătoreasă și că Napoleon Bonaparte, simplu corsican, da cu undița în Mediterana, după pește mic.

Știam, ca profesiune, numai arta de a judeca, — evident, pe alții: căci cursului superior al judecății proprii nu avusesem răgazul social să mă consacru. Foarte apt și recunoscut prin marile mele aptitudini la critica universală, politică, artă dramatică, pictură, literatură și chiar ceasornicărie, facultățile mele încetau instantaneu dinaintea, de pildă, a nevestii-mi, care mă înjura de o sută de ori pentru niște pretinse ale mele așa-zise neghiobii. Adevărul este că odată ce intram pe ușa domiciliului conjugal, mă părăseau toate strălucitele mele calități, și nu din pricina unei superiorități de substanță a soției, ci din cauza unui inexplicabil și parazitar

prestigiu, pe care îl căpăta în ochii personalității mele, cînd se arăta cu mătura în mînă sau cu o lingură de lemn.

Eram, bineînțeles, în Kuty, cel mai citat intelectual. Tare în toate cunoștințele, excelam chiar în cele în care nu mă pricepeam. Era de ajuns să pui mîna pe un lucru, ca să-l aflu numaidecît pe tot: proveniență, materie primă, transformări și înrudiri. Podul palmelor mele avea tot atîta creier cît și capul meu prea inteligent și frumos, intuițiile mele se prelungeau pînă-n vîrful degetelor și în picioare. Ce să mai insist? Eram ca și un fenomen.

Decum am ieșit însă din Kuty, nu a mai fost așa. Bagajele mele au fost purtate ca orișice geamantane, fără ca hamalii să se închine întîi la ele și să le sărute; am trecut, prin gări, fără urale și, aș putea zice, neobservat. Ce va să zică, într-adevăr, să fii celebru numai în satul tău! Te admiră numai oamenii din satul tău. E adevărat că am atras viu și insistent atenția streinilor asupra numelui meu. Îndrăzneau, în gările europene, amploiații, să nu le spună numele meu nimic, să nu le evoce absolut nimic. Sînt ca icrele negre, apreciat după preț: dacă li se pierde eticheta, pot fi confundate cu vaselina de locomotivă.

87 Dar puteam atunci rămînea în Kuty, dacă aiurea era atît de rău. Este adevărat, dar Kuty nu mai exista, sau, mai bine zis, nu mai puteam exista noi în Kuty, unde se pîrjolise totul. Trei revoluții una după alta, la scurte intervale, nu sînt mai puțin de trei, chiar dacă le reducem pe toate la un principiu. Afirmă dumneata dacă mai este de stat într-o asemenea țară, după trei revoluții și un iureș cumplit prin clasa răsturnată. Personal, ajunsesem să fac parte din clasa răsturnată, fiind

filosoful optimismului fără sfîrșit și argumentul viu și continuu al existenței ei. Aș fi făcut parte și din clasa revoluției, pe care aș fi canalizat-o sistematic, dar nu am putut: propunerile mele întîrziaseră cu cîțiva ani.

Așa că, pribeag, mă găsii în penibila necesitate de a nu mai putea primi opt sute de mii de lei pe lună din diverse corvezi, pe care numai pătria scumpă poate să ți le ceară cu certitudinea că, în definitiv, cocoșat, rupt și scrîntit, i le dai. Acești două sute de mii de lei săptămînali îmi trebuiau, și, vorba ceea, între noi fie zisă, m-am șters pe bot, în străinătate, de micile mele sacrificii. Scumpa mea soție nu-și luase pe fugă decît un geamantan, în care, din panică și distracție, a pus un făraș de bucătărie și un clește de foc. Chiar pudra și roșul ei însoțitor au fost uitate în mîinile revoluției.

Desigur că, întîi, am zis, cum era și logic, că provizoratul acestui lucru stupid ce-i o stare revoluționară, nu va dura mai mult de cîteva zile. După două săptămîni, abia începuse; după două luni, porneam să fim îngrijorați, și, după doi ani, așteptăm contrarevoluția, care nu se prea grăbește. Țara în care ne aflăm, contaminată de ticăloșiile ce s-au petrecut în Kuty, refuză să intre cu armatele ei în scumpa noastră patrie. E o lipsă de solidaritate socială, de la Stat la Stat, neînchipuită: nu vă luați după tratate și vorbe. Dacă într-o singură noapte, prin surprindere, un singur regiment ar intra în Kuty, noul Stat s-ar preda numaidecît, am dispune o execuție în massă, și, înnainte de a se lumina de ziuă, noi am căpăta opt sute de mii de sterlini pe lună îndărăt. Evident că s-ar adăoga, în lei, echivalentul pribegiei și al sacrificiului recunoscut.

Refugiații întorși la căminuri vor trebui din belșug recompensați. Pe lîngă logica restituire a

moșiilor, caselor și fabricilor sau prăvăliilor, socializate de brute, noul Stat, reconstituit, va împărți proprietățile lui în atîtea comitate, ducate, principate și marchizate cîți refugiați de marcă autentică se vor mai fi întors cu zile. O ierarhie nouă, cuprinsă în noi titluri de putere și noblețe, va constitui trupul vizibil al autorității invizibile, aspră și fulgerătoare. Și vom ști mai bine cum să ne purtăm în viitor. Simplul cetățean așa-numit nu va cunoaște plăcerea impertinentă de a se tîrî pe trotuarele rezervate în Kuty nobleței. El va merge exclusiv pe mijlocul șoselei, marcat de poliția de circulație cu o linie roșie, și va fi obligat nu să meargă, ci să fugă pe linie drept, fără să se-ntoarcă nici la dreapta nici la stînga. Și simplul cetățean, la trecerea noastră, a foștilor stăpînitori din Kuty, va trebui să încremenească drept, recules și sfiios, cu începere din momentul în care ne zărește pînă în momentul în care nu ni se mai vede silueta. De vreme ce a fost răzvrătire, nimeni din cei rămași în fosta patrie adorată nu va mai cunoaște decît rigorile conducătorilor, care au fugit din devotament și patriotism, pentru ca patria să nu poată fi lipsită nici de întoarcerea nici de meritele lor.

88 Visuri! visuri! Trebuia să ne căutăm de lucru. Ipoteza acestui ceva idiot «a muri de foame», care în Kuty era o realitate numai pentru brutele lipsite de instrucție și sensibilitate, nu mai e o ipoteză: e o împrejurare repetată zilnic. Să mori de foame e desigur abject, dar să trebuiască să mai și muncești ca să te ferești de moartea de foame, era intolerabil. Noi, veniți din zona stelelor de toate felurile, nu puteam fi constrînși de această nimicnicie. Degetele obișnuite să pipăie mătasa mustății, mîinile deprinse cu aplauzele, să le vezi decăzute din rolul lor delicat! Nu, nu, asta nu se poate! — cum se zice la teatru, făcîndu-l gutural pe *nu*.

Totuș, urmăresc mica publicitate. Mi-am ales meseria cea mai compatibilă cu o intelectualitate rafinată: conducerea automobilului; nu pot renunța la conducere deloc. Voi fi șofeur! însă nu știu un singur lucru: să pornesc mașina.

O RĂZBUNARE

89 Romancierul Dehora, intervievat de noi cîndva, ne-a povestit cum a devenit romancier la vîrsta de șaizeci de ani. Îi lăsăm răspunderea motivelor care l-au determinat să-și schimbe profesiunea, cît și a genului său de a fi todeauna incomplect.

— Ați venit să mă întrebați ce mai am de gînd să scriu și care sînt, în definitiv, criteriile mele artistice. Întrebați-mă cum am ajuns scriitor după o carieră, destul de lungă, de magistrat.

Înnainte de toate, trebuie să precizez că nu am nici proporțiile nici talentul ce-mi atribuie nevoia dumneavoastră de periodicitate. Unica mea resursă este experiența. V-am refuzat portretul pentru că din reproducerea în zeci de mii de exemplare a unei strîmbături individuale, cititorul nu are de învățat nimic; nu vă pot ascunde însă, la vîrsta mea, cîteva preciziuni în legătură cu îndeletnicirea de meșteșugar de cuvinte.

Vă mărturisesc că pe vremuri, pe mine unul cărțile m-au speriat. Mi se părea că opera lor aparține unei rase de oameni excepțională, deși aflasem că tipografiile nu au altceva de lucru și că editorii, cu imensele lor sacrificii pentru păstrarea prestigiului hîrtiei imprimate, trebuiau să le multiplice la infinit, și, din devotament mistic pentru literatură, se simțeau obligați să piardă zeci de milioane anual. Cînd străpungeam cartea

cu lama cuțitului meu de lemn, pe masa cu dosare, aveam remușcarea că aș fi săgetat azurul cu arcul și că aș fi nimerit să sîngер stelele în drum.

Un respect brutal mă determina să mă frec de cărți cu uimire, ca țăranul de imobilele cu șase etaje, ca niște biserici, gata să se închine la poartă și să sărute firmele de mamoși, impresionat de oraș ca de o adunare de catedrale și bazilici, și salutînd pe toți orășenii ca pe niște papi și cardinali. Ne naștem și trăim cu naivitățile noastre.

Chiar în timpul primelor mele studii de școlar sărac am luat atingere intelectuală cu punctele fulgerătoare ale realității. Viața științei, a sufletului, a minții, nu concordă niciodată cu viața. Știința, sufletul, mintea, sînt niște tablouri mărginite de un pervaz și agățate fictiv în dosul vieții. Prezența lor contradictorie stăruitoare în viața socială m-a jignit ca icoanele și portretele suveranității pe un perete de cîrciumă cu fum, cu lăutari și cu beți vani. Încîlcit în inscripții și în dosare, bancnotele exprimă, dominat de o valoare comercială și veșnic absent, un profil de împărat și de ideal, vizibil cînd le ridici în dreptul ochilor la lumină. Ce cumpărător își pierde vremea cu această contemplare și cu acest apel? El negociază, numără, plătește și pleacă. Împăratul zace înmormîntat în subțirimea hîrtiei.

Primele dovezi ale dezechilibrului social m-au supărat. Am văzut în copilărie trecînd prin școală cu certificate bune băieții bine situați, și todeauna înnaintea mea, cu teze împrumutate de mine și cu îndrumări luate din silințele mele. Îndărătul catalogului și al notelor, îndărătul programului și al științelor asimilate, împărățeau cartea de vizită, recomandația, șoapta, strîngerea de mînă, prietenia deputatului, scadența Băncii. Profesorii mei nu au fost cei făgăduiți înnainte de ridicarea cortinei, în prolog. Catedra lor era un scaun de

așteptare în anticamera șefului local. Uitîndu-se mai des în calendar decît în carte, și în toate clipele la ceasornic, ei erau niște oameni dezgustați de meserie. Lumea din învățămînt și administrație era grăbită și nervoasă, ca într-o stație tristă de drum-de-fier, fără bufet, și nimeni nu se arăta mulțumit de locul în care sta. Pentru torturarea acestei stări sufletești și exasperarea ei cotidiană, psihològii de la conducere au incendiat cariera cu noțiunea «avansării». Din școală am învățat aproximativ că limba latină este regula de a isprăvi cuvintele cu *us*, că matematicile exploatează cifrele și literele grecești, că istoria e necesară în discursuri — iar geografia am învățat-o mai mult din ziare decît din cursul unui orator plictisit, destinat, după conștiința lui, să guverneze țara, și nu tibișirul pe tablă.

Cu toate că aș fi preferat ingineria, m-am consacrat studiului Dreptului, în urma sfatului unui unchi experimentat: «Fă ca toată lumea Dreptul. Dacă va fi nevoie, cu licența în Drept poți să te faci și inginer. Cel mai bun profesor al meu de matematică era țal într-o berărie, și actualul ministru al Marinei, deși nu știe să înnoate, e un excelent fost seminarist.»

L-am ascultat. Am dat lecții copiilor tîmpiți din politică și Bursă. Toți elevii mei mi-au luat-o înnainte. Nepotul unui personagiu, nepotrivindu-i-se nicio funcțiune, a fost numit guvernator auxiliar, cu însărcinarea de-a schimba ramele tablourilor din pinacotecă și părul de cal din arcușurile viorilor muzeului de arte cîntate. O regulă generală în conducerea Statelor favorizează ridicarea materialelor care în natură cad la fund și întreține putregaiul.

Terminînd universitatea, am fost numit procuror într-un canton depărtat de vietuitoarele superioare. În camera mea am fost vizitat de somităților vertebrate locale, aflate în proces cu cîte un nenorocit. Am văzut factori responsabili trimițîndu-și slugile la poliție, spre cercetare, subt învinuire de furt de furculițe, pentru că și-au reclamat salariul. Nu am putut niciodată să anchetez pe proprietarii de automobile care ucideau copiii pe drumul mare, unde mai fuseseră împușcați în glumă și niște țărani, din alte automobile, plecate după botez, după nuntă sau înmormîntare, la vînătoare de «imbecili». Pentru că nu am leșinat dinaintea fanfaronadei retorice a unui bariton de coloratură, devenit ministru al Dreptății, am fost mutat de cîteva ori, la distanțe de cîte șase sute de kilometri.

În capitală, vizitată din cînd în cînd, în travesti, jerpelit, mi-am găsit colegii cei mai proști plasați în locuri înnalte, proprietari de palate și înrudiți, prin căsătorie, cu niște bărbați atît de abstract înnălțați în ierarhia socială, încît neîndrăznind să le atribuie organele vulgare de lăcomie și reproducere, ca alegătorilor derînd, grosul lumii îi visa vegetînd ca niște crizanteme într-un picior, într-o eternă religioasă atitudine de preoți.

Cum au făcut colegii mei de s-au înnavuțit atît de repede? m-am întrebat. Drumul cel mai scurt la avere să fie, ca la noi la țară, cînd te duci la gară, prin holdele și proprietățile străine? Am auzit cuvîntul «afaceri». Afacerea însă nu vroia să spuie uzină, muncă și ingeniozitate personală și timp. Era de ajuns un ghiozdan cu un flacon de pilule erectile, cu o perie de mătreață pentru guler, cu cinzeci de fotografii secrete, și, adăogînd zece anecdote recitate cu vervă, cu finalul spus la ureche, o romanță sentimentală, cariera devenea strălucită. Un ilustru reprezintant al teoreticii economice, parvenise la locul lui de opulență și la glorie pentru că făcea ca pisica și imita la perfecție mersul locomotivei și țipătul relativ din

momentul cînd o fată disperată de dragoste se arùncă pe linia trenului expres.

Afacerile aveau întodeauna un secret, ca fibromul, și posedau o legătură parazitară cu anatomia interno-externă, cu un intestin. Ele se armonizau cu orice profesiune, cu știința Dreptului, cu a medicinii, cu finanțele, cu petrolul, cu estetica și produsele forestiere etc. Adeseori am întîlnit în teatre și restaurante cîte o doamnă însoțită de cîte doi domni, plătind de obicei consumația prietenul soțului. Părechile triple m-au surprins prin desimea lor. Cînd un subaltern are o nevastă aleasă conform unui ideal, averea lui este asigurată, ca și atunci cînd ține la dispoziția șefului, gelos să-și păstreze autoritatea intactă, o cameră din care lipsește două ore. Sexul concav e auxiliarul indispensabil al averilor fără capital, fără firmă și moștenire.

M-am mai întrebat, atunci, ce fel de dreptăți și simbole apăr eu, din magistratură, în societate, și m-am rupt din dregătoria mea. Și pentru că mai conservam ceva din drojdia naivităților mele și ale educatorilor mei, m-am suit pe un scaun și am vorbit, îndemnînd pe cîți puteau simți ca mine, să ne strîngem laolaltă. Toată lumea s-a strîmbat de rîs. Unul avea de apărat un tripou, altul construia un teatru cu fete, alții trebuiau să se dezbărteze de o mocirlă; fiecare avea de lichidat o ticăloșie, care cerea timp, de secat o latrină morală. Niciunul nu s-a încumetat să supere pe cel ce-i poftește nevasta, surioara, fata, și care se complace în pipăitul limbii pe încălțăminte. M-am dus la prietenii mei parveniți, și au rîs. M-am dus la inteligenți: au rîs. Am vizitat pe visători, pe revoltați, firile drepte și amenințătoare: i-am găsit ospătîndu-se în jurul celui mai gangrenos dintre excremente, și florile din fereastra lor puteau a mușiță și viermi.

Mai aveam un rost în încăperea timpului meu? Mi-am găsit unul. Începui să povestesc, ca un scriitor de meserie, învăluind accentul personal cu obscurități, rostind fracțiuni de adevăruri, acceptate în toate timpurile mai bine decît adevărul întreg, lipind pe biciul meu de hîrtie încleită, din zece mii de muște, din zbor, cîte una. Am adoptat purcederea indirectă și drumul șerpuit, evitînd preciziunile prea hotărîte și scăldîndu-mi certitudinile și faptele în laptele fantezist. Am ajuns fără să vreau scriitor de literatură. Cei mai abjecți cititori mă tolerează, socotind că incidentele, răspîntiile și paralelismele acelea nu-i privesc pe ei, elogioși atîta timp cît au sentimentul că povestirea lor a rămas nepovestită.

Eu împlinesc o datorie, care îmi comandă să nu particip cu o beatitudine criminală la răsfățul social. Nu sînt un scriitor, sînt un om care se răzbună că a fost mințit de toate construcțiile ipotetice ale autorilor de cărți, mințiți și ei de o năzuință, disproporționată cu capacitatea obștească. Și acest meșteșug nou al meu, continuat fără vanitate, îmi procură mulțumiri. Mi-este de ajuns ca într-un punct oarecare al povestirii mele, cititorul să stea. E oprirea în loc a monstrului pe care îl urmăresc. Și cititorul stă. E momentul în care scapără iute punctul de foc al condeiului meu și cînd între sufletul cititorului și haos fulgeră, rapidă, dunga lui fosforescentă.

CUPRINS

În avion 7
În văzduh 11
Un proiect 17
O mie şi una de fete 19
Eroica 24
O vizită matinală 28
Prezidenta 34
Idilă abstractă 38
Femeia kuty 40
Impasul fatalităţii 43
Un concurs de frumuseţe 45
Copiii kuţi 50
Cumul de atribuţii 54
Organizare 56
Finanţe 61
Vulturi pedeştri 64
Mya Lak 66
Emulaţii 84
Punctul pe i 89
Elogiul omului uscat 94
Universitatea Pentru Moral 97
În preistoric 103
Resurecţii 112
Ministrul 116
Om şi om 124
Bugetul 135
Învăţământul şi literatura 139
Nobilul sport 147

Medicină 155
Explorări 164
Juridice 168
Probleme de circulație 177
Invenții 186
Savantul 191
Interviu din fugă 195
O răzbunare 200